

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA SANAT DALI**

KAMU BİNALARINDA GİRİŞ HACMİNİN BİÇİMLENMESİ

Gamze YALÇIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA SANAT DALI**

KAMU BİNALARINDA GİRİŞ HACMİNİN BİÇİMLENMESİ

Gamze YALÇIN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fehime Yeşim GÜRANİ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Tülay ÖZDEMİR CANBOLAT

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Selin SEPİCİ MUTDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İç Mimarlık Ana Sanat Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Üyesi Fehime Yeşim GÜRANİ
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Tülay ÖZDEMİR CANBOLAT

Üye: Doç. Dr. Selin SEPİCİ MUTDOĞAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../2021

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2021

Gamze YALÇIN

ÖZET

KAMU BİNALARINDA GİRİŞ HACMİNİN BİÇİMLENMESİ

Gamze YALÇIN

Yüksek Lisans Tezi, İç Mimarlık Ana Sanat Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fehime Yeşim GÜRANİ

Temmuz 2021, 122 sayfa

Mekânsal boyutta girişler, sınırdış iki uzam arasındaki geçişken bağlantıyı kurmaktadır. Mimari yapının çevre ile ilişkisinde; dıştan içe - içten dışa bağlanmaya dair olan bu geçişken bağlantı, ayırıcı ve birleştirici nitelikte denetimli bir geçit yaratmaktadır. Bu denetimli geçit, yapının içinde ve dışında gelişerek geniş ölçekli bir “giriş mekânı” olarak ifade edilen, mimari bütünün işlevsel ve anlamsal düzeydeki iletilerinin önzilemesini sunan önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda; giriş mekânı, merkezi yönetime bağlı olarak yasal düzenlemelerin tanıdığı kamusal sorumluluğun yürütülmesine dayalı işlev gören kamu binalarının amacının, resmi kimliğinin ve kamuya açıklık derecesinin çevreye aktarımında rol oynamaktadır. Giriş mekânının bu rolleri üzerinden şekillenen tez çalışmasında, kamu binalarındaki girişlerin üstlendiği fonksiyon ve anlamsal içeriğin biçimsel yansımalarını irdelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda; nitel araştırma yöntemi kullanılarak mimarideki giriş mekânını tanımlayan kavramların kuramsal temelleri ve tarihsel izleği araştırılmıştır. Elde edilen bulguların takibinde, kamu binalarındaki giriş mekânının biçimlenişinde etkin olan ölçütler için nitel araştırma yöntemine dayalı betimsel analiz tekniğinin ana temaları belirlenmiştir. Temaların belirlenmesi, giriş mekânının “faydacı, koruyucu ve anlamsal” olarak nitelendirilen rollerinin kamu binaları özelinde değerlendirilerek “işlevsellik, erişilebilirlik ve anıtsallık” kavramları ile özdeşleştirilmesine dayanmaktadır. Belirlenen temaların altındaki giriş mekânının biçimlenişini etkileyen değerlendirme ölçütleri için yasal düzenlemelerden referans alınan ve mevcut örneklerle desteklenen literatür araştırması yapılmıştır. Çalışmanın sınırlılık alanı çerçevesinde “Çukurova Kalkınma Ajansı Binası, Tatvan Belediyesi Hizmet Binası ve Bitlis İl Özel İdare Binası” olmak üzere seçili kamu yönetim ve hizmet binalarının giriş mekânlarının biçimlenişi irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Giriş mekânı, kamu binası, işlevsellik, erişilebilirlik, anıtsallık

ABSTRACT**ENTRANCE VOLUME FORMATION IN PUBLIC BUILDINGS****Gamze YALÇIN****Master Thesis, Department of Interior Architecture****Supervisor: Assist. Prof. Dr. Fehime Yeşim GÜRANİ****July 2021, 122 pages**

Entrances in the spatial dimension establish the transitional connection between two adjacent spaces. In the relationship of architectural structure with the environment, this transitive connection, which is about the connection from the outside to the inside and from the inside to the outside, creates a controlled passage that separates and unites. This controlled passage develops inside and outside of the building and forms an important part of the architectural whole, which is expressed as a large-scale “entrance space”, that provides a preview of the functional and semantic messages of the architectural whole. Within this context, the entrance space has a role in the conveyance of the purpose, official identity, and publicity level of public buildings, which serve to carry out the public responsibility recognized by legal regulations under the central government. The thesis, which was shaped over these roles of the entrance space, aims to examine the formal reflections of the functional and semantic content undertaken by the entrances in public buildings. In line with this, the theoretical foundations and historical trends of the concepts that define the entrance space in architecture were examined by using the qualitative research method. After obtaining the findings, the main themes of the descriptive analysis technique based on the qualitative research method were determined for the criteria that factor in forming the entrance space in public buildings. The determination of the themes is based on the assessment of the "utilitarian, protective and semantic" roles of the entrance spaces in the case of public buildings, and identifying them with the "functionality, accessibility and monumentality" concepts. A search was made in the literature on the evaluation criteria that affect the formation of the entrance space under the determined themes, and the search was supported by references from the legal regulations and current examples. Within the scope of the restrictions of the study, the formation of the entrance spaces of selected public administration and service

buildings, namely "Çukurova Development Agency Building, Tatvan Municipality Service Building, and Bitlis Province Local Authority Building" were examined.

Keywords: Entrance space, public building, functionality, accessibility, monumentality

ÖN SÖZ

Lisans dönemiyle başlayıp yüksek lisans eğitimime varan bu uzun yolculukta bana rehberlik eden, tez çalışmam boyunca değerli bilgileri ve özverili desteği ile yoluma ışık tutan saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fehime Yeşim GÜRANİ'ye ve adımlarının izinde yürüdüğüm tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Bu sürecin her kıvrımında benimle birlikte nefes alan, sabırla ve inançla yanımda durarak bana olan güvenlerini her daim hissettiğim, motivasyon kaynağım olan canım aileme sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım. Minnettarım.

Gamze YALÇIN

Adana / 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sınırlılıklar	5

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE TARİHSEL ÇERÇEVE

2.1. Giriş Mekânı	6
2.1.1. Kapı.....	10
2.1.2. Eşik	12
2.2. Kamusal Alan	13
2.2.1. Kamu Kavramı.....	13
2.2.2. Kamusal Alan Tartışmaları.....	14
2.3. Geçmişten Günümüze Kamu Yönetim Binalarının Giriş Mekânı Biçimlenişi	16
2.3.1. Antik Yunan Uygarlığı'nda Kamu Yönetim Binaları	17
2.3.1.1. Meclis Binası Giriş Mekânı (Bouleterion)	19
2.3.1.2. Şehir İdare Binası Giriş Mekânı (Prytaneion).....	21
2.3.2. Antik Roma Uygarlığı'nda Kamu Yönetim Binaları.....	21
2.3.2.1. Meclis Binası Giriş Mekânı (Curia)	22
2.3.2.2. Şehir İdare Binası Giriş Mekânı (Bazilika).....	23
2.3.3. Antik Maya Uygarlığı Geç Dönem Kamu Yönetim Binaları	26
2.3.3.1. Vali Sarayı Giriş Mekânı	27
2.3.4. Antik Çin Uygarlığı İmparatorluk Dönemi'nde Kamu Yönetim Binaları.....	29
2.3.4.1. Yasak Şehir Giriş Mekânı	30

2.3.5. Osmanlı Devleti'nde Kamu Yönetim Binaları	32
2.3.5.1. Saltanat Sarayı Giriş Mekânı.....	34
2.3.5.2. Hükümet Konağı Giriş Mekânı	36
2.3.4. Türkiye Cumhuriyeti Kamu Yönetim Binaları.....	38
2.3.4.1. I.Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Binası Giriş Mekânı	38
2.3.4.2. II. Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Binası Giriş Mekânı.....	40

BÖLÜM III

KAMU YÖNETİM BİNALARININ GİRİŞ MEKÂNI BİÇİMLENME

ÖLÇÜTLERİ

3.1. İşlevsellik	45
3.1.1. Kullanıcı İhtiyaçları	47
3.2. Erişilebilirlik	52
3.2.1. Görsel Erişilebilirlik	53
3.2.2. Fiziksel Erişilebilirlik	56
3.3. Anıtsallık.....	61
3.3.1. Boyutsal Nitelik	62
3.3.2. Görsel Nitelik.....	64

BÖLÜM IV

SEÇİLEN KAMU YÖNETİM BİNALARININ GİRİŞ MEKÂNI ANALİZİ

4.1. Çukurova Kalkınma Ajansı Binası Giriş Mekânı Analizi	68
4.1.1. Binanın Giriş Mekânı Biçimlenişi	70
4.1.1.1. İşlevsellik	71
4.1.1.2. Erişilebilirlik	75
4.1.1.3. Anıtsallık.....	79
4.2. Tatvan Belediye Binası Giriş Mekânı Analizi	82
4.2.1. Binanın Giriş Mekânı Biçimlenişi	84
4.2.1.1. İşlevsellik	85
4.2.1.2. Erişilebilirlik.....	88
4.2.1.3. Anıtsallık	92
4.3. Bitlis İl Özel İdare Binası	95
4.3.1. Binanın Giriş Mekânı Biçimlenişi	96
4.3.1.1. İşlevsellik	97
4.3.1.2. Erişilebilirlik.....	101

4.3.1.3. Anıtsallık	105
---------------------------	-----

BÖLÜM V

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

5.1. Sonuç ve Değerlendirme	107
-----------------------------------	-----

KAYNAKÇA.....	114
----------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ	122
-----------------------	------------

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Pierre Von Meiss'in tanımladığı giriş mekânının rolleri doğrultusunda kamu yönetim binalarındaki giriş mekânlarının analizi için belirlenen kavramlar	3
Şekil 2: Geçişleri ve kapıyı temsil eden mitolojik Tanrı Janus görseli	7
Şekil 3: Ani Antik Kenti'nde bulunan Selçuklu dönemine ait sarayın giriş kapısındaki altıgen motifli desenler.....	9
Şekil 4: Girme eylemini tanımlayan eşik biçimleri	12
Şekil 5: Atina Akropolü'ndeki Propylon Binası (M.Ö. 5. yy).....	19
Şekil 6: Miletos Bouleuterion'nun girişini gösteren plan ve perspektifi (M.Ö. 175-163)	20
Şekil 7: a) Propylon ve portiko giriş biçimleri bulunan meclis binası, Atina Yeni Bouleuterion(M.Ö. 3. yy) b) Yapı bloğu içindeki stoa yoluyla girilen meclis binası, Messene'de Asklepieion Bouleuterion'u (M.Ö. 3-2. yy).....	20
Şekil 8: Prytaneion giriş avlusu planı, Lato Prytaneion (M.Ö. 4-3 yy)	21
Şekil 9: Augustus döneminden Curia Julia binası resmedilmiş sikke (M.Ö. 30-29).....	22
Şekil 10: Antik Roma Uygarlığı'ndaki meclis binası Curia Julia'nın planı	23
Şekil 11: Bazilikaların giriş mekânının konumuna göre biçimleniş, a) yatay biçimleniş b) dikey biçimleniş	24
Şekil 12: Ulpia Bazilikası'nın giriş mekânının Forum ile ilişkisi (M.S. 113)	24
Şekil 13: Ulpia Bazilikası'nın giriş sundurmalarında bulunan kabartma örneği.....	25
Şekil 14: Ön Yüzü Tanrıça Vesta Arka Yüzü Bazilika Aemilia olarak Tasvir Edilmiş Sikke, sütun sıraları ve frizde kalkan görülmektedir.....	25
Şekil 15: Pompei Bazilikası Planı (M.Ö. 120).....	26
Şekil 16: Pompei Bazilikası giriş cephesinden iç mekân kesiti.....	26
Şekil 17: Uxmal'deki Vali Sarayının giriş cephesi (M.S. 800-1000).....	28
Şekil 18: Merkezi giriş kapısı üzerinde sembolize edilen dini ve astronomik şekiller..	29
Şekil 19: Merkezi giriş kapısının aksında görülen taş anıt ve taht	29
Şekil 20: Sayıl Maya Sarayı giriş cephesinde bulunan anıtsal merdiven (M.S. 800) a) Sayıl Sarayı b) Sayıl Sarayı'nın planı	30
Şekil 21: Yasak Şehir Sarayı (1406-1420)	31
Şekil 22: Yasak Şehir planı ve giriş kapıları.....	32
Şekil 23: Yasak Şehir'de İmparator tarafından kullanılan dokuz çivili kapı örneği	33

Şekil 24: Topkapı Sarayı'ndaki Birinci Avlu ve Bab-ı Hümayun.....	34
Şekil 25: Topkapı Sarayı Bab-ı Hümayun kapısı ve dış kale duvarı	35
Şekil 26: Babüsselam olarak adlandırılan ikinci avluya giriş kapısı	36
Şekil 27: Öne doğru taşırılan, kemerli bir açıklık ile tanımlanan giriş mekânı örnekleri, a) Sivas Hükümet Konağı (1884), b) Konya Hükümet Konağı (1882), c)Kütahya Hükümet Konağı (1907)	37
Şekil 28: Cepheden içe doğru çekilmiş giriş mekânı örneği, Bergama Hükümet Konağı (1903-1909)	37
Şekil 29: Kemer detaylı, cepheden dışarı doğru taşan ve balkon taşıyan giriş mekânı örneği, Hariciye Vekâleti Binası, Ankara (1927).....	39
Şekil 30: II. TBMM Binası girişi, Mimar Vedat Tek, Ankara (1924).....	40
Şekil 31: II. TBMM Binası zemin kat planı	40
Şekil 32: Adana Büyükşehir Belediye Binası Tiyatro Salonu Girişi, Mimar Seyfi Arkan, Adana (1940).....	41
Şekil 33: Cepheden taşırılan dikmelerle vurgulanan, tekrarlı biçimlenişe sahip II. Ulusal Mimarlık Dönemi kamu yönetim binalarının giriş örnekleri: a) Afyonkarahisar Belediye Binası, Mimar Kemal Tetik (1940). b) Isparta Valilik Binası (1937)	42
Şekil 34: Kamu yönetim binalarının giriş mekânı biçimlenişinin değerlendirme ölçütleri.....	45
Şekil 35: Yönlenmenin etkisi ile oluşan giriş mekânı biçimleniş.....	48
Şekil 36: Cephe yüzeyinde giriş mekânını tanımlayan üst örtü biçimleri	48
Şekil 37: Giriş mekânına yönelimi güçlendiren üst örtü uygulaması, Kayseri Ticaret Odası Hizmet Binası, Kayseri, A2 Tasarım	49
Şekil 38: Danışma bankosu ve bekleme koltuklarının bulunduğu geniş ölçekli atrium, Deventer Belediye Binası'nın Bursestraat Girişi, Hollanda, Neutelings Riedijk Architects.....	50
Şekil 39: Giriş mekânındaki kolay algılanabilen, yerleşim ve dolaşıma yön veren danışma bankosuyla merdivenin bütünleşmesi, Gouda Belediye Binası, Hollanda, Soeters Van Eldonk Architecten.....	51
Şekil 40: Cam yüzeylerle çevrelenen giriş cephesi ve iç mekândaki girişten çatıya kadar ulaşan galeri boşluğu ile doğal aydınlatma ve havalandırma örneği, Küçükçekmece Belediye Binası, İstanbul, Miar Mimarlık Bürosu.....	52

Şekil 41: Giriş aksıyla kentin içine doğru gelişen belediye meydanı örneği, Çukurova Belediye Binası, Adana, Yarışma Projesi 1. Ödül, MTF Proje.....	54
Şekil 42: Yapının girişe doğru ilerleyen yaklaşım yolu grafikleri.....	55
Şekil 43: Yaklaşım yolunun, yaya rampasıyla birlikte giriş mekânını(iç avlu) delip geçerek çevre yoluna bağlandığı tasarım örneği, Malatya Büyükşehir Belediye Binası, Ahmet Vefik Alp	55
Şekil 44: Giriş mekânının konumuna bağlı olarak iç mekânının düzenleniş biçimi	56
Şekil 45: Bina girişine doğru iz ögesi oluşturan hissedilebilir yüzey uygulaması	58
Şekil 46: Kılavuz iz ve uyarıcı yüzey uygulamalarının biçimleri	58
Şekil 47: Bina girişlerinde rampa ve merdiven uygulamaları için belirlenen standartlar	60
Şekil 48: Giriş mekânının insan ölçeğine göre oranı, Salford Belediye Binası, Swinton, İngiltere Birleşik Krallık	63
Şekil 49: Cepheyle doğrusal bir orana sahip giriş mekânı, Findandiya Parlamento Binası, Helsinki	64
Şekil 50: Baskın görsel etkiye sahip çift kuleler arasındaki giriş mekânı, Bangladeş Parlamento Binası, Dhaka, Bangladeş, Louis Khan&Muzharul İslam	65
Şekil 51: Malzemenin ham ve yalın haliyle inşa edilen binada giriş mekânının görsel etkisi, Boston Belediye Binası, Amerika Birleşik Devletleri, Michael McKinnell&Gerhard Kallmann.....	66
Şekil 52: Çukurova Kalkınma Ajansı Binası	68
Şekil 53: Çukurova Kalkınma Ajansı Binası'nın şehrin içindeki konumu	69
Şekil 54: Çukurova Kalkınma Ajansı giriş mekânlarını gösteren kroki çizimi	71
Şekil 55: Giriş mekânını gösteren zemin kat planı	72
Şekil 56: Giriş mekânlarına yönelmeyi sağlayan biçimsel nitelikler: a) Protokol girişi kolon dizisi, b) Kamu girişindeki tabela - yönlendirme işaretleri, c) Kamu girişi saçağı.....	72
Şekil 57: Giriş mekânındaki donatı elemanlarının yerleşim düzeni ve dolaşım: a) İç mekân galeri boşluğu, b) İç mekân yerleşim düzeni c) Kolonadlı geçiş yolu. 74	
Şekil 58: Giriş mekânındaki aydınlatma ve havalandırmayı sağlayan biçimleniş unsurları: a) cam yüzeyler ve iklimlendirme menfezleri, b) Yapay aydınlatma	75
Şekil 59: Çukurova Kalkınma Ajansının kamu girişine yaklaşım yollarını gösteren vaziyet planı	76

Şekil 60: Görsel erişilebilirlik düzeyinde giriş mekânlarının konumu ve iç mekândaki yönelim kurgusu	77
Şekil 61: a) İç mekânda devam eden klavuz iz, uyarıcı yüzey uygulaması, b) Dış mekânda duvardan ve yerden aydınlatma	78
Şekil 62: Kamu girişi dış mekân merdiven, rampa ve kapı uygulamaları	79
Şekil 63: Protokol girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı-yapı-giriş hiyerarşisi.....	79
Şekil 64: Protokol girişindeki kolon dizisinin görsel niteliği	80
Şekil 65: Kamu girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı-giriş-yapı hiyerarşisi	81
Şekil 66: Tatvan Belediye Binası.....	82
Şekil 67: Tatvan Belediye Binası'nın şehrin içindeki konumu	83
Şekil 68: Tatvan Belediye Binası giriş mekânlarını gösteren kroki çizimi	84
Şekil 69: Giriş mekânını gösteren zemin kat planı	85
Şekil 70: Giriş mekânına yönelmeyi güçlendiren unsurlar: a) Bahçe girişi yönlendirme işareti ve yazısı, b) Giriş meydanına doğru yönlendiren açılı biçim c) Kamu girişi ile protokol girişini bağlayan geçiş yolu	86
Şekil 71: Giriş mekânı dolaşım alanlarındaki donatıların yerleşim düzeni: a) Dış mekânda oturma elemanları, b) İç mekân bekleme alanı, c) danışma bankosu.....	87
Şekil 72: Giriş mekânındaki iklimlendirme unsurları ve aydınlatma sistemi: a) Duvara dayalı panel radyatörler, b) Giriş cephesindeki şeffaf yüzeyler ve rüzgârlık, c) Tavanda spot aydınlatma.....	88
Şekil 73: Giriş mekânlarına yaklaşım yolu grafiği	89
Şekil 74: Giriş mekânlarının yapı bütünündeki konumu ve iç mekândaki(kamu) yönelimin iz çizgisi	90
Şekil 75: a) Giriş mekânındaki klavuz iz uygulaması, b) Saçak altındaki korunaklı sahanlık alanı	91
Şekil 76: a) Kamu girişi rampa ve merdiven uygulaması, b) Bahçe girişi rampa ve merdiven uygulaması	92
Şekil 77: Protokol girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı-giriş-cephe hiyerarşisi	93
Şekil 78: Tatvan Belediye Binası protokol girişi.....	93

Şekil 79: Kamu girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı- cephe hiyerarşisi	94
Şekil 80: Bitlis İl Özel İdare Binası	95
Şekil 81: Bitlis İl Özel İdaresi'nin şehrin içindeki konumu	96
Şekil 82: Bitlis İl Özel İdaresi giriş mekânlarını gösteren kroki çizimi	97
Şekil 83: Giriş mekânlarını gösteren zemin kat planı	98
Şekil 84: Giriş mekânına yönelmeyi sağlayan biçimsel nitelikler	99
Şekil 85: İç mekândaki giriş holünün aşamalı dolaşım alanları: a) kamu girişi, b) engelli girişi, c) asansör ve merdiven bulunan dağıtıcı dolaşım alanı	100
Şekil 86: a) İç mekân girişinde hava kontrolü sağlayan rüzgârlık, b) Düşey yüzeyde panel radyatör ile ısıtma sistemi, c) Asma tavana gömülü yapay aydınlatma	101
Şekil 87: Giriş mekânlarına yaklaşım yolu grafiği	102
Şekil 88: Giriş mekânlarının yapı bütünündeki konumu ve iç mekândaki yönelimin iz çizgisi	103
Şekil 89: Engelli girişine yönelik fiziksel erişim için gerekli uygulamalardaki eksik ve hatalı uygulamalar: a) Klavuz iz uygulaması ve yönlendirici işaretlerin olmadığı meydan alanı, b) Koruyucu üst örtü, cam yüzeyde uyarıcı işaretleme ve klavuz iz uygulaması bulunmayan giriş mekânı, c) İç mekânda parlak ve kaygan zemin, zemine sabitlenmeyen paspas	104
Şekil 90: Engelli girişindeki rampa ve merdiven uygulaması, yüzey malzemesi ve engel oluşturan basamak	104
Şekil 91: Ana girişin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı- giriş-cephe hiyerarşisi	105
Şekil 92: Bitlis İl Özel İdaresi giriş cephesindeki kompozisyon ve malzeme	106

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Mekânın fiziksel olarak var olması, gerekli işlevsel ve yapısal unsurların düzenlenmesine bağlıdır. Mimari bütünde mekânın oluşumuna paralel olarak gelişen giriş mekânı, fiziksel olarak sınırlanmış mekâna geçişin sağlanması için boşluk yaratma ihtiyacından doğmuştur. Boşluğun, mekânsal ilişkilerin kurulması için önemli olduğunu savunan Hillier vd. (1987), sınırdaş iki mekân arasındaki geçişi ve bağlantıyı boşluğun sağladığını vurgulamaktadır (Aktaran Erman, 2017, s.166). Bu yönden giriş mekânı, doğal mekân ile sınırlanmış mekân arasındaki ilişkiyi kuran mimari bütünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Karşılama, uğurlama, bekleme, dinlenme, yönlendirme, toplanma, dağılma, geçiş, giriş ve çıkış görevlerini üstlenerek çok fonksiyonlu biçimleniş gösteren giriş mekânı, anlamsal olarak da yapının içeriğine dair ilk izlenimlerin oluştuğu odak noktasıdır. Giriş mekânının, kullanıcıların farklı davranışsal beklentilerini karşılaması, yapının karakter ve kimliğini kullanıcıya aktararak yapı-kullanıcı ilişkisini düzenlemesi, yapının işlevini destekleyen imgesel anlatımların çevreye yansıtılması gibi birçok işlevsel rolü aynı anda üstlenmesi biçimlenişini etkilemektedir.

Giriş mekânının işlevsel rolleri her yapı türünde farklı beklentileri karşılayacak düzeyde değişmektedir. Yapının işlevi ve özel-kamusal niteliği giriş mekânının girme eyleminde üstlendiği fonksiyonu ve çevrenin binaya erişilebilirlik derecesini belirlemektedir. Bu bağlamda çalışmaya konu olan; çevreyle ilişkisi bakımında erişilebilir niteliği bulunan kamusal mekân kategorisindeki resmi kamu yönetim binalarındaki giriş mekânının biçimsel düzenlemesi önem kazanmaktadır.

Kamu erişimine açık mekânlar olarak nitelendirilen kamusal mekân, günümüzdeki hukuksal düzenlemelerde de “kamu” kavramının halkın yönetimi ve devlet organları ile ilişkilendirilmesinden dolayı geniş kapsamlı bir anlatıma sahiptir. Jürgen Habermas ve Hannah Arendt gibi siyaset bilimcilerinin, kamu ve kamusalılık yaklaşımları doğrultusunda; kamusal mekân, herkes için ortak ve erişilebilir bir alan olarak tanımlanmaktadır. Kamusal mekân, kamunun isteklerine göre şekillenen aynı zamanda

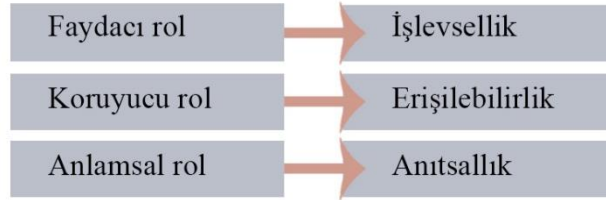
bir kurumun kontrol ve idare ettiği mekânlardır. Kamu yönetim ve hizmet binalarının taşıdığı devlet erkinin eksenindeki kamusal sorumluluk, kullanıcı ile kurulan ilişkide belirleyici olmaktadır. Bu ilişki mekânsal ölçeğe taşındığında, bireyin binayla olan fiziksel ve görsel etkileşimine dair ilk yönelim hareketini gerçekleştirdiği giriş mekânının biçimlenişine yansımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın odağına yerleştirilen giriş mekânı, biçimsel ve niteliksel olarak binaların temsil ettiği değer ile birlikte sunduğu hizmetin önizlemesi olarak işlev görmektedir. Yapıların yaş, cinsiyet, bedensel ve zihinsel durumlar farketmeksizin farklı ve yoğun sayıda kullanıcı erişimine sunulmasından dolayı da giriş mekânının farklı mekânsal beklentilere yanıt verecek düzeyde biçimlenmesini gerektirmektedir. Sonuç olarak bu çalışmada, kamu yönetimi ve hizmetini aynı anda barındıran resmi kamu binalarındaki giriş mekânı önemli bir tasarım problemi olarak kabul edilmiştir.

Kamu yönetim ve hizmet binalarının giriş mekânlarının biçimlenişini etkileyen ölçütler belirlenirken Pierre Von Meiss'in giriş ve eşik gibi geçiş mekânlarını tanımlarken kullandığı roller dikkate alınmıştır. Farklı derecelere sahip olan ve her birinin giriş mekânını tanımlamak için tek başına yeterli olmadığını ifade ettiği bu roller aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Meiss, 1990, s. 149) ;

- Faydacı rol, geçişin sağlanmasına yönelik işlevsel bir pratiğe sahiptir.
- Koruyucu rol, iç ve dış dünya arasındaki farka dayanarak geçişin kontrollü, güvenli ve rahat olmasını içeren denetimli bir geçiş sağlar.
- Anlamsal rol, binaların temsil ettiği değeri ve karakteri çevreye yansıtan anlamlı bir geçişi ifade eder.

Bu roller, kamu yönetim ve hizmet binalarının giriş mekânları özeline indirgendiğinde “işlevsellik, erişilebilirlik ve anıtsallık” olmak üzere 3 ana kavramla özdeşleşmiştir. Bu

kavramlar doğrultusundaki ölçütler ile giriş mekânlarının biçimlenişi değerlendirilmektedir (Şekil 1).

Şekil 1: Pierre Von Meiss'in tanımladığı giriş mekânının rolleri doğrultusunda kamu yönetim binalarındaki giriş mekânlarının analizi için belirlenen kavramlar

Kaynak: Grafiksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Giriş mekânı, yapının fiziksel çevreyle olan bağlantısını düzenlerken ayırıcı olduğu kadar birleştirici, yapı-kullanıcı ilişkisinde davetkâr olduğu gibi uğurlayıcı, diğer mekânlarla kurduğu düzende dağıtıcı olduğu kadar da toplayıcıdır. Bütün bu ilişkiler, giriş mekânının geometrik ifadesinde, yapının kullanım amacına, işlev ve niteliğine bağlı olarak gelişmektedir. Bu tez çalışmasında, kamuya açık olmanın paralelinde resmi bir kurumun idare merkezi olan yerel yönetim ve hizmet binalarının kamusal işlevinin giriş mekânı biçimlenişine nasıl yansıdığını araştırmayı hedeflemektedir. Giriş mekânının yapı bütününde üstlendiği roller ve kullanıcı beklentilerine karşı sunduğu olanaklar “işlevsellik, erişilebilirlik ve anıtsallık” başlıkları altındaki biçimsel unsurlarla niteliksel düzeyde incelenmiştir. Bu bağlamda kamu yönetim binaları için;

- Giriş mekânının yapı bütünündeki işlevleri nelerdir?
- Giriş mekânının üstlendiği işlevler binanın işleviyle nasıl bağlantı kurmaktadır?
- Giriş mekânı biçimlenişinin kamuya karşı davetkâr olmasında bir etkisi var mıdır?
- Giriş mekânının biçimlenişindeki unsurların diğer mekânlara ulaşımı ve yönlendirmeyi sağlamadaki etkisi nedir?
- Giriş mekânı, kullanıcının konfor ve çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için fiziksel olarak nasıl düzenlenmelidir?
- Giriş mekânının biçimlenişinde erişimi kolaylaştıran veya zorlaştıran unsurlar nelerdir?

- Giriş mekânı biçimlenişinin çevreye yansıttığı anlamsal ifadeyi etkileyen görsel nitelikler nelerdir?
- Giriş mekânında kullanıcının kısa süreli giriş-çıkış veya uzun süreli bekleme ve mekânı kullanma süreçlerinde mekânsal performansı arttıran alternatif biçimsel unsurlar nelerdir? gibi sorulara cevaplar aranmaktadır.

Mimarinin sosyal ve fiziksel çevreyle etkileşimli bir ilişki kurmasının sonucu olarak, dönemsel, iklimsel ve sosyokültürel faktörler mekânların biçimlenişini büyük oranda etkilemektedir. Bu sebeple kamu yönetim ve hizmet binalarının giriş mekânının tarihsel izleğindeki değişimlerin analizi ile giriş mekânının formal sürecini tanımlamak, günümüzdeki mevcut yapıların olumlu-olumsuz yönlerini açığa çıkarmak ve gelecekteki projelere katkı sağlamak hedeflenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sürekli değişim, gelişim ve dönüşüm halindeki mimaride, her mekânın tarihsel süreçte geçirdiği evreleri algılamak, günümüzde geline aşamayı algılamayı da sağlar. Bu nedenle kamu yönetim binalarının giriş mekânının geçmişten günümüze geçirdiği değişim ve gelişim incelenmiştir. Güncel şartlar ve mimari düzenlemeler altındaki kamu yönetim binalarının giriş mekânındaki gereklilikler önemsenerek; mekânın kullanımına uygun fiziksel değerler irdelenmiştir. Kamu yönetim ve hizmet binalarının işlevi - niteliği açısından giriş mekânının yapı bütününde yüklendiği işlevin önemi açığa çıkarılmıştır. Bu doğrultuda kamu yönetim binalarındaki giriş mekânının biçimlenişinin önemi aşağıda belirtilmiştir;

- Her mimari mekânda olduğu gibi giriş mekânında da kamunun ihtiyaçlarına yanıt veren ve mekânın kullanımına dair performansını arttıran işlevsel biçimleniş unsurları bulunmalıdır.
- Kamu yönetim binalarının kamuya açık nitelikte olması, giriş mekânının da kamunun görsel ve fiziksel erişilebilirliğini sağlayacak biçimlenişe sahip olmasını gerektirmektedir.
- Kamu yönetim binalarının resmi kimliği çevreye yansıtılırken; giriş mekânının biçimleniş ile gerek boyutsal gerekse görsel niteliği doğrultusunda anıtsal bir etki sağlanabilmektedir.

Bu tez çalışması ile kamu yönetim binalarının giriş mekânı biçimlenişinde etkili olan ölçütler incelenerek; yapının kullanım amacına ve kimliğine uygun işlevsel, erişilebilir ve tanımlı giriş mekânı çözümlmeleri ile gelecekte yapılacak tasarımlar için sorumluluğa hizmet edeceği düşünülmüştür.

1.4. Sınırlılıklar

Bu tez çalışmasında, görev ve yetkileri bakımından kanunlara dayalı olarak kamu yararına hizmet veren resmi kamu yönetim ve hizmet binalarının giriş mekânlarının biçimlenişi değerlendirilmektedir. Araştırma Covid-19 pandemi sürecinde yürütülmüştür. Araştırmanın pandemi sürecinde getirilen yasal kısıtlamaların çerçevesinde ilerlemesi, çalışma alanının ve materyal sayısının belirlenmesinde etkili olmuştur.

Çalışma alanı olarak belirlenen, Adana ve Bitlis illerinde bulunan kamu yerel yönetim ve hizmet binaları aşağıda sıralanmıştır;

- Çukurova Kalkınma Ajansı Binası
- Tatvan Belediye Binası
- Bitlis İl Özel İdare Binası

Seçilen binaların yakın çevresi ile birlikte giriş mekânlarının “işlevsellik, erişilebilirlik ve anıtsallık” olmak üzere 3 ana kavram çerçevesinde biçimlenişi irdelenmiştir.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE TARİHSEL ÇERÇEVE

2.1. Giriş Mekânı

Her eylem, bir başlangıç noktasına sahiptir. Sözlü iletişimde ilk cümle, fiziksel harekette ilk adım, dünyayı etkileyen ilk fikir, ilk dönüm noktası, ilk deneyim ve daha fazlasına sahip, yaşamsal tüm aktivitelerin başlangıcını ifade eden “ilk”ler mutlaklardır. Bu noktalar genellikle eylemlerin niteliğini karakterize eden, gidişatı etkileyen ve algısal sürecin odağında bulunan en etkili aşamalardır. Giriş mekânının, mekânsal ölçekteki en önemli tarafı; yapı düzenindeki tüm eylemlerin başlangıç noktası olarak ifade edilebilmesidir. Bireyin yapıya dair ilk yönelim hareketini ve bakışını giriş cephesine doğru gerçekleştirmesi de fiziksel ve görsel temasın başlangıcını göstermektedir. Bu tanımın kapsamını genişleten ise, giriş mekânının yapı bütününde kullanım, anlam ve biçim gereği aynı anda birden çok role, birçok davranışsal ilişkiyi karşılayan işlevlere sahip olmasıdır.

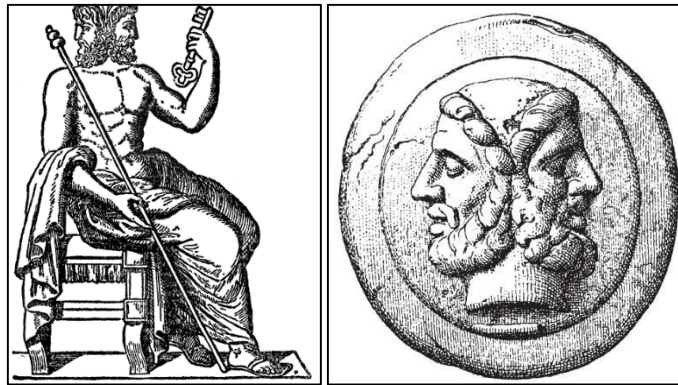
Giriş kavramı Türk Dil Kurumunun[TDK] tanımına göre “Bir yapıda içeri geçilen yer, methal, antre” olarak kullanılmıştır (<https://sozluk.gov.tr/> adresinden 07.12.2019 tarihinde alıntı yapılmıştır). Arapça kökenli “medhal” sözcüğü “girme” anlamındaki “duhul” kelimesinden türemiş ve “Bir binâ veya binâ bölümünde ilk girilen ve asıl kısma geçişi sağlayan yer” olarak tanımlanmıştır. (<http://www.lugatim.com/s/methal> adresinden 07.12.2019 tarihinde edinilmiştir). Fransızca “içeri girmek” anlamındaki “entrer” sözcüğünden türeyen “antre” kelimesi ise Yeni Türkçe Lügat’ta (1924) “evin giriş bölümü” olarak ifade edilmiştir(<https://turkcenedemek.com/kelime/antre/> adresinden 07.12.2019 tarihinde edinilmiştir). Bu tanımlamalar giriş kavramının yapısal ölçekteki ifadesinin bir hacim, yer, bölüm ve mekân olarak boyutlandığını vurgulamaktadır.

Bir binaya ya da bina içindeki bir odaya ya da tanımlanmış bir dış mekâna giriş, bir mekânı diğerinden ve “burayı” “oradan” ayıran dikey bir düzlemi delip geçme eylemini gerektirir (Ching, 1979/2019, s.262).

Her eylemin bir başlangıç noktası olduğu gibi bitiş noktası da mutlak ve odaktır. Giriş mekânını etkileyici kılan, eylemsel süreçte hem “başlangıç” hem de “bitiş” noktası

olabilmesidir. Giriş, iç ile dış bağlantısındaki mekânsal akışta çıkış rolünü de üstlenmektedir. Böylece, “eşik” konumunda hem birleştirici hem de ayırıcı ve sürekliliğe sahip bir “geçiş mekânı” görevi görmektedir.

Başlangıç ve bitiş, iki mekân arasındaki geçiş nitelikleri ile giriş mekânının taşıdığı değer yüceltilerek, mitolojide de temsil edilen kutsanmış bir sembole dönüşmüştür. Roma mitolojisinde zıt yönler bakan iki yüze sahip olarak tasvir edilen Janus(İanus) Tanrısı, başlangıç ve bitişlerin tanrısı olarak bilinmekte ve bu yönüyle bir yüzü geçmişe bir yüzü de geleceğe bakarak zamanlar arasındaki geçişi sağlayan bir eşik niteliğinde tüm geçiş ve değişimleri temsil ettiği düşünülmektedir. İlk buluntularda bir yüzü sakallı ve diğer yüzü sakalsız olarak “yaşlılığı ve gençliği” temsil eden değişim niteliği vurgulanmıştır. Sonraki dönemlerde bulunan paralarda ise her iki yüzü de sakallı ve sağ elinde bir anahtar olarak resmedilmesi ile “kapı” unsurunun Tanrısal boyutta yüceltildiği görülmüştür (<http://aktifsefeslisli.org/biliyormuydunuz/baslangiclar-tanrısı-janus/> adresinden 20.10.2018 tarihinde edinilmiştir)(şekil 2). Bu şekilde giriş ve girişi simgeleyen geçiş, kapı, eşik gibi kavramlar maddi ve manevi boyutta temsili araçlar olarak mitlere konu olmuştur.

Şekil 2: Geçişleri ve kapıyı temsil eden mitolojik Tanrı Janus görseli

Kaynak: <http://ozhanoturk.com/2018/03/08/janus/html> adresinden 20.10.2018 tarihinde edinilmiştir.

Simgesel anlatımlarda “kapı”, giriş mekânını tanımlayan en dikkat çekici öge olmuştur. Bu durum giriş mekânının yalnızca kapı ögesi ile sınırlandığını gösteren fiziksel bir olgudan öte; anlamsal düzeyde aynı çapta etkiyi yaratabilmesi ile “sözcüğün toplumsal alanının yayılması” olarak tanımlanabilmektedir (Atmaca ve Adzhumerova,

2010, s.39). Özellikle bir “yer(mekân)” ifadesi olarak Klasik Türk şiirinde sıklıkla kullanılan “kapı”, farklı benzetme ve tanımlamalara konu olan mekânsal öğelerin başında gelmektedir. Örneğin: Sultanın kapısı, maddî bir ihtiyacı giderme veya makam elde etme noktasında sığınılan yer; şeyhin kapısı, manevî himmet umulan yer; sevgilinin kapısı, cennet, kible, secdegâh, gök, asuman, arş, yastık ve gül bahçesi; ulûhiyyet makamlarını temsil eden kapılar ise, rahmet ve mağfiret aracı olarak tasvir edilmiştir (Gider, 2018, s.288). Bu şekilde klasik türk şiirinde de yüceltilen kapı, kavramsal olarak devinen, farklı mekânlarla özdeşleşen geniş bir kullanım alanına sahiptir.

Giriş mekânında, yapının işlevinin dışında o dönemde yaşanan önemli olayların, bilimsel gelişmelerin, çeşitli kozmolojik anlamlara sahip hikâyelerin, sembollerin bezendiği desenler, kabartmalar veya doğrudan yazılar görülebilmektedir. Bu şekilde kolayca farkedilmesi ve anlaşılması istenilen mesajlar, yapı bütününde odak noktası konumunda olan ve “geçiş”, “giriş” gibi aktif hareketliliğin yaşandığı giriş mekânı veya kapısına işlenmiştir. Buna örnek olarak; Ani Antik Kenti’nde bulunan Selçuklu Sarayı’nın giriş kapısının üzerindeki silisyum dioksitin kristal yapısına benzetilen altıgen motifli kristalografik desenler, o dönemde ulaşılan bilimsel verilerin mimariden de analiz edilebileceğini göstermektedir (Özmenli, 2014, s.1289)(şekil 3).

Şekil 3: Ani Antik Kenti'nde bulunan Selçuklu dönemine ait sarayın giriş kapısındaki altıgen motifli desenler

Kaynak: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Ani_\(antik_kent\)#/media/Dosya:20110419_Palace_Ani_Turkey_1.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ani_(antik_kent)#/media/Dosya:20110419_Palace_Ani_Turkey_1.jpg) adresinden 03.03.2021 tarihinde edinilmiştir.

Giriş mekânına işlenen yazılarda toplumun sosyal ve ekonomik durumuyla ilgili bilgilerin yer aldığı Niğde Sungur Bey Camii'nde; Taçkapıda sülüsle yazılmış iki satırlık vergi kitabesi bulunmaktadır. Buna göre, kitabede geçen “bezir ve koyun vergisi” ifadelerinden dönemin halkı için vergi baskısı ve sorunu olduğu anlaşılmaktadır (Doğan, 2013, s.123). Giriş mekânı bulunduğu dönemde çevreye karşı sembol ve motiflerle simgesel anlatıya; kitabe, kabartma, işleme gibi yazılarla da doğrudan aktarıma dayalı bir temsiliyet oluşturarak dünden bugüne tarihe kaynaklık etmektedir.

Giriş mekânı, kişinin gireceği yere bir hazırlık evresi yaratmaktadır. Mekânın donanımında sunulan fiziksel ve anlamsal içerik, kişinin sonraki eylemleri için uyarı niteliği taşır. Örneğin, Apollon kutsal alanı içinde yalnızca ibadet için değil dinsel toplantı amacıyla da kurulan ve “Pylaea” olarak isimlendirilen meclis sıralarından bahsedilmektedir (Öz, 2006, s.26). Bu doğrultuda kamusal bir alanı da işaret eden bu bölgedeki Apollon Tapınağı'nın giriş kapısının alınlığında “nosce te ipsum” (kendini bil) yazılması, kişiye ya “ibadetten önce araştırmanın, öğrenmenin ve kendini bilmenin önemi” ya da eşik konumundaki giriş üzerine yazılmasından dolayı “ibadetin, kendini bilmenin eşiği” olduğunun vurgulanmış olma ihtimalini düşündürmektedir. Giriş mekânına üstün niteliklerin atfedildiği metaforik anlamlarda, mekân fiziksel boyutu aşarak kutsi değerleri sembolize eden bir sınırdaki konumlanmıştır. Kutsal kitap olan İncil'de Hz. İsa'nın “..Kapı Ben'im. Bir kimse benim aracılığım ile içeri girerse kurtulur..”,

dediği yazmaktadır (<https://incil.info/kitap/Yuhanna/10> adresinden 16.08.2020 tarihinde edinilmiştir). Buna paralel olarak, hristiyanlar tarafından kiliseler “Cennetin kapısı” olarak nitelendirilmiştir (Smith, 1956, s.4). Bu doğrultuda giriş mekânı, dünyasal olandan tinsel olana geçişin kaynağı niteliğinde yüceltilerek; dini ritüel ile girme eylemi arasındaki bağlam güçlendirilmiştir.

Giriş mekânının yapı bütününde temsil ettiği ve üstlendiği işlev gereği kavramsal alanı oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Giriş mekânını ifade etmek için sıklıkla kullanılan kapı ve eşik kavramları, mekânın üretiminde görevli fiziksel verilerdir. Henri Lefebvre kapıyı; bir mekânı(oda, sokak) bitirerek sonraki mekâna girişi hazırlayan, dışarıdan bakıldığında bir yapının habercisi olan, sembolik ve işlevsel bir pratiğe sahip “geçiş nesnesi” olarak tanımlamaktadır. Eşik de ‘geçirimsiz bir bölümü’ aşmayı veya “bir adımı” geride bırakmayı ifade eden gelenekselleşmiş bir ritüel, bir basamak ve başka bir geçiş nesnesidir (Lefebvre, 1974/2014, s.223). Bu kavramlar geçişlilik eylemini özümseterek mekânsal bellekte girişin kendisi gibi işlev görmektedir.

2.1.1. Kapı

Kapı, açılıp kapanma düzeneği ile eylemsel süreçteki giriş-çıkış hareketinin varlığını somutlaştırmaktadır. Christian Norberg Schulz, kapıyı “içerisi ve dışarısını ayırt etmek ve anlamlı ilişkiler yaratmak için orijinal araç” olarak tanımlamaktadır (Norberg Schulz, 1988, s.33). Kapı içeriği dışa, dışarıyı da içe dâhil etmenin ve aynı zamanda iki uzamı birbirinden ayırmanın sınır taşıdır.

Açıklıkların anlamı karışıktır ve belli başlı zamanların ve yerlerin iklimsel, kültürel ve sosyal durumlarına sıkıca bağlıdır. Bundan dolayı, açıklıkların içerideki kullanımlar hakkında önerdiği ve ifade ettiği, giriş ve bağlantının olma yolu konuşulan lisanlar kadar değişiklik gösterir (Curran, 1983, s.129) .

Giriş mekânını niteleyen kapılar yapının işlevi, dönemi ve sembolik anlamlarına göre farklı biçimler ve isimler almışlardır. Dini bir yapıda giriş kapısı, kimi zaman görkemli boyutları ile tanrının eziciliğini yansıtırken kimi zaman mütevazı bir şekilde dışa açık biçimlenerek hoşgörüyle yansıtabilmektedir. Kale ve saray gibi korunması gereken yapıların giriş kapıları ise genelde dışarıdan görülmesini ve açılmasını zorlaştıracak bir savunma sistemine sahiptir. Kontrollü ve gözetimli geçişin sağlandığı bu yapıların girişi “müstahkem kapı” olarak adlandırılmıştır.

(<https://islamansiklopedisi.org.tr/kapi> adresinden 16.08.2020 tarihinde edinilmiştir). Bu şekilde savunmaya dayalı yapıların girişi, iç mekânda mahremi ve güveni, dış mekânda ise gücü temsil etmektedir.

Anıtsal ve kamusal nitelikteki yapıların giriş mekânını görkemli boyutsal ve biçimsel özellikleri ile vurgulayan “Taçkapı” lar, Osmanlılar döneminde genellikle “cümle kapısı” olarak adlandırılırken; Avrupalılar “portal” olarak isimlendirmişlerdir. Anadolu Türk mimarlığında, özellikle Anadolu Selçukluları döneminde yapının yüksekliğini aşan boyutlarda belirgin bir kütle biçimlenişine sahip olan taçkapılar, Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklular’da olduğu gibi “piştak” olarak adlandırılmıştır (<https://islamansiklopedisi.org.tr/kapi> adresinden 17.08.2020 tarihinde edinilmiştir). Antik Mısır mimarisinde uzun bir “karşılama alanı” niteliğinde, görkemli mimari ve estetik unsurlarla süslenmiş anıtsal girişlere “pilon” adı verilmiştir. Antik Yunanda ise yalnızca kapı adlandırılmasıyla nitelenemeyecek ölçüde biçimsel ve boyutsal oranlara sahip tek bir kütleden oluşan giriş mekânı “propylon”; Romadaki savaş sonrası zafer geçidi olarak simgelenen kent ölçeğindeki giriş kapıları ise “zafer takı” olarak isimlendirilmiştir.

Giriş kapısının malzemesi, yapının işlevine dair somut bilgiler içerse de kimi zaman görünen anlamın ötesinde metaforik anlamlar içermektedir. Örneğin blok demirden yapılma gösterişsiz fakat gücü, sağlamlığı ve otoriteyi niteleyen hapishane yapılarında bu algı doğrudan malzemeye yansıtılmıştır. “Demirkapı” olarak betimlenen giriş kapılarının malzemeye ilişkili “sağlam” nitelikte olması beklenilmektedir. Malzemenin kavramsal alanı irdelendiğinde ise; demir sözcüğünün metaforik olarak da geçilmesi zor olanı ve sağlamlığı nitelediği düşünülmektedir. Demirkapı’ya eski türkçede “geçit” anlamına gelen “temir” sözcüğünden türeyen temirkapuğ(demirkapı), denilmektedir. Bununla bağlantılı olarak İmre Baski’nin belirttiğine göre, genellikle kayaların oluşturduğu dar geçit veya boğazlara geçilmesi zor, sağlam ve katı anlamında temirkapuğ sözcüğü kullanılmıştır. Burada taşkapı veya geçilmesi zor anlamında farklı bir sözcüğün tercih edilmemesi de demire metaforik bir anlam yüklendiği ihtimalini güçlendirmiştir (Baski, 2006, s.81).

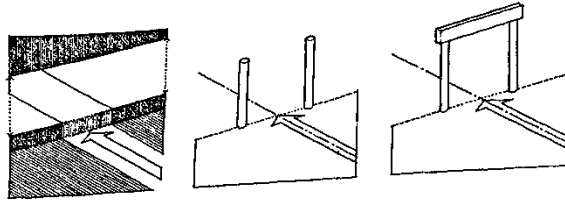
Kapıyı şekillendiren parametrelerin kullanım ölçütleri, dışarı ile içeri arasındaki kontrollü bağlantıyı kurmada giriş mekânının en etkili araçlarından biridir. Ching, açıklığın giriş kavramını görsel olarak güçlendirmedeki etkisini;

- Açıklığı beklenenden daha alçak, daha geniş veya daha dar yapmak
- Girişi derin ya da dolambaçlı yapmak
- Açıklığı süslemelerle ya da çekici kabartmalarla belirginleştirmek

şeklinde örneklemektedir (Ching, 1979/2019, s.263). Kapı, kavramsal ve fiziksel olarak giriş mekânının biçimsel varlığını tanımlamak ve güçlendirmek için önemli bir araç olmuştur.

2.1.2. Eşik

Eylemsel süreçte giriş kavramı, mekânlar arasındaki akışı sağlayan bir geçiş hareketidir. Mekânsal boyutta bu hareket, iki mekân arasındaki sınırda tanımlı bir boşluk oluşturur. Bu boşluk, varlığı somut olarak gözlenen dikey bir düzlemde olabileceği gibi farklı bir mekâna geçişi vurgulayan öğelerle de sağlanabilmektedir. Bu öğeler; taban seviyesinde değişiklik, dikey düzlemdeki açıklığın boyutu, biçimi, malzemesi, konumu gibi taban yüzeyinde veya dikey düzlemde mekânsal değişimi tanımlayan görsel ve yapısal ifadelerdir (Ching, 1979/2019, s.262)(şekil 4). Giriş eylemini mekânsal ölçekte tanımlayan bu unsurlarla eşik kavramı özdeşleşmektedir.

Şekil 4: Giriş eylemini tanımlayan eşik biçimleri

Kaynak: Ching, 1979/2019, s. 262

İç mekân ile dış mekân arasında set oluşturan cephe düzlemindeki geçiş hareketi, yüzeydeki açıklık ile sağlanmaktadır. Bu açıklık Herman Hertzberger' in "hoşgeldin ve hoşçakallar için bir yer yaratmak" olarak ifade ettiği; mekânsal ilişkilerde ayırım ve

bağlantı noktası olan eşiği oluşturur (Hertzberger, 1991, s.35). Bu şekilde eşikler hem mekânlar arası sürekliliği hem de değişimi sağlayan bir mekân görevi görmektedir.

Eşik, mekânlar arası aktarımı sağlayan fiziksel bir sınır olarak tanımlanabilmektedir. Burçin Fatma Tunç, bu sınırı görünür kılan mekânsal pratiği açıklarken “pek çok mimari öge ile ayrılan içeride ve dışarıda olma hallerinin iç içe geçişmesini sağlayan eşik; bir kapı, turnike, arkad, tente, teras, merdiven ya da bir saçak olabilir” şeklinde ifade etmiştir (Tunç, 2015, s.27). Buradan hareketle eşik, giriş mekânı üretiminde ayırıcı ve birleştirici yalın bir çizgiden öte, mekânsal deneyimi güçlendiren yapısal unsurlarla da detaylandırılan geniş bir alanı işaret etmektedir.

2.2. Kamusal Alan

Kamu kavramının tarihsel ve toplumsal temelleri incelendiğinde, günümüzde de etkisini sürdüren geniş bir kullanım alanı olduğu ortaya çıkmaktadır. Kamu sözcüğünün özellikle sosyal, siyasal ve hukuksal çerçevede farklı anlamları barındırması, kamusal olarak tanımlanan alanların da işlevlerinde farklılaşmaya neden olmaktadır. Kamu tanımı altındaki alanların niteliğini algılayabilmek için kavramın kökenini ve kullanım alanlarını irdelemek gerekmektedir.

2.2.1. Kamu Kavramı

Sosyal çevrede yaygın olarak “halk, toplum” gibi anlamlarda veya devlet ile ilgili resmi kurumların ifadesinde kullanılan kamu sözcüğünün etimolojik kökeni incelendiğinde benzer ifadelerden evrildiği fakat tarihsel süreç içinde farklı anlayışlarla kavramsallaştırıldığı görülmektedir. Eski Türkçede “tüm, bütün, hepsi” anlamındaki “kamağ” ve Mogolcada da olduğu gibi “kamuğ” sözcüklerinden evrilen kamu kelimesi, “toplamak, biriktirmek” anlamındaki “kam” fiil kökünden türemiş ve Orhun Yazıtları’nda da kullanılması ile yazılı kayıtlara geçmiştir. İngilizcede “halka ait” anlamındaki “public” kelimesi ise Latince aynı anlama gelen publicus sözcüğüne dayanmakta ve isim kökünü Latince “populus (halk)” ifadesinden

almaktadır(<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/kamu> adresinden 15.02.2020 tarihinde edinilmiştir).

Kavramın etimolojik kökenindeki anlamı bugün de etkisini sürdürürken, farklı alanlarda da kullanılması sonucunda çeşitli tanımlamalarla ifade edilebilmektedir. Türk Dil Kurumu’nun günümüzde kabul gören tanımlamasına göre “kamu” sözcüğü;

- Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü
- Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme
- Hep, bütün

şeklinde ifade edilmektedir(<https://sozluk.gov.tr/> adresinden 15.02.2020 tarihinde edinilmiştir).

Toplumbilim terimleri sözlüğünde ise;

- Topluluk oluşturun, ortak çıkarlar çevresinde oluşan ve üyeleri bu ortak çıkarlar konusunda karar birliğine ulaşmak için etkileşimde bulunan toplumsal kesim

olarak tanımlanmaktadır(<http://www.netdata.com/netsite/e6f4a14a/toplum-bilim-xml?p=15> adresinden 15.02.2020 tarihinde edinilmiştir). İngilizce kamu anlamındaki “public” sözcüğünün tanımlanması da benzer şekilde Oxford Advanced Learner’s Dictionary’de “toplumla ilgili, hükümetin halka sağladığı hizmetlerle ilgili, hükümet tarafından genel olarak halkın kullanımı için, topluma açık” ifadeleri ile tanımlanmaktadır(https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/public_1?q=public adresinden 15.02.2020 tarihinde edinilmiştir). Kamu ve kamusal olma durumu halkla, toplumla ilişkilendirilirken, daha sonra devlet erki bir nitelik kazanması, “devlet”in tanımının “toplumun siyasal örgütlenişi” olmasından kaynaklandığı ihtimalini güçlendirmektedir. Bununla bağlantılı olarak anayasal düzende kamu kavramı; toplumun yararına olan, toplumun yönetimiyle ilgili durumları, çeşitli görev ve hizmetleri tanımlayan “kamu yönetimi, kamu hukuku, kamu düzeni, kamuoyu” gibi kavramların içinde yer almıştır. Bu şekilde kamu ifadesi, halkın anayasal karşılığı olarak da devletin halkla kurduğu ilişkide kullanılan resmi bir kavramı belirtmektedir.

2.2.2. Kamusal Alan Tartışmaları

Kamu kavramının toplumu merkezine alarak devletle ve yönetimle ilişkilendirilmesi, paralelinde gelişen kamusal olarak tanımlanan alanların ifadelerinde

tartışmalara yol açmıştır. Tartışmaların ilk oluşumunu Jurgen Habermas 1962 yılında Almanca olarak yayınladığı “Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü: Burjuva Toplumunun Bir Kategorisi Üzerine” adlı kitabında başlatmıştır. Habermas 18. yy.’ ın feodalitenin egemenlik sürdüğü Orta Çağ Avrupası’nda toplumun “özel” alandan ayırt edilebilecek bir “kamusal” alanının olmadığını fakat herhangi bir feodal beyin, prensin veya klisenin konumunu ve gücünü simgeleyen yetkiyi kamusal olarak ifade ettiğini belirtmiştir. Habermas, prensin mührünün kamusal sayılması ile iktidarın temsili bir kamusal alanı simgelediğini belirtmektedir. Fakat bunun aksine asıl kamusal alanın 18. yy’ın sonlarında yıkılan feodalizmin ardından klisenin otoritesinin zedelenmesi, prensin kamusal bütçesinin özel masraflarından ayrıştırılması ve hukuki organların bağımsızlaşması sonucunda özellikle ticaret ve çeşitli meslek grupları ile uğraşan, devletten ayrı bir örgütlenmeyi oluşturan burjuva kesiminin oluşmasıyla başladığını vurgulamıştır (Habermas, 1964/2004, s.97). Burada Habermas’ ın bahsettiği temsili kamusal alan, iktidarın kamusal bir güç olarak kabul edilmesinden dolayı oluşmakta ve günümüzdeki gibi kamu ve kamusal alan tanımlamasının devlet organları ile ilişkilendirilmesi, anayasal ve sosyal düzende devlet erki nitelik taşımasından kaynaklanmaktadır.

Habermas’ın kamusal alan yaklaşımı; burjuva kesiminin oluşum süreci ve şekline de dayanılarak, ortak çıkarları doğrultusunda bir araya gelen, özgürce bir örgütlenme ve iletişim kurabilen toplulukları ve bu bir aradlığın yararına olan alan ve araçları kapsamaktadır. Habermas kamusal alanı tariflerken devletten tamamen bağımsız bir alanı, politik güçle taban tabana karşıt bir örgütlenmeyi ifade etmemektedir. Habermas bu durumu:

Politik kontrolün uygulanması, olan bitene ilişkin bilginin halka açık olması gerektiğine ilişkin demokratik talebe etkin bir biçimde bağımlı kılınabildiği zaman ancak, politik kamusal alan yasa-koyucu organlar aracılığıyla yönetim üzerinde kurumsallaşmış bir etkileme gücü kazanabilir (Habermas, 1964/2004, s.96)

sözleri ile ifade etmiştir. Kamusal alan tanımlamasındaki devletin konumunu Habermas, devletin topluma karşı sorumlu olmasıyla değerlendirmiştir. Bu durumda devlet ile

toplum arasında kurulan ilişkide, toplum yararı ve hizmeti gözetilerek yapılan yasaların kontrol ettiği kamusal alanda politik yönetim gücü sağlanabilmektedir.

Kamusal alan tartışmalarını başlatan Habermas'ın yaklaşımıyla kesişen Hannah Arendt' in yaklaşımına göre ise, kamusal alan kavramı, kent devletlerinin kurulmasıyla, kentin özel alan- ortak alan olarak ayrıştırılması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Arendt, 1958/2012, s.65). Arendt' e göre insanları birbirine bağlayan ortak bir dünyayı temsil eden kamusal alan, aynı zamanda tüm insanların ortak bir mesele dâhilinde bir araya gelebildikleri, herkesin eşit bir şekilde görebildiği, erişebildiği, etkileşim kurabildiği ve eylemlerini gerçekleştirebildiği yerlerdir (Arendt, 1958/2012, s.92-95). Bu tanımlamalarda kamusal alanın merkezinde kamusal ilişkiler ve etkileşimler yer almaktadır. Toplumsal ilişkilerin yaşanmadığı, bireylerin etkileşim faaliyetlerinin kısıtlandığı bir alanda kamusalıktan söz edilememektedir. Birey kamusal alanda kendini ifade ettiği, diğer bireyler ile eşit ve ortak bir çatı altında birleşerek etkileşim kurabildiği ölçüde kamusal bir rolü üstlenmektedir. Devlet de kamusalılığı sağlama noktasında kamuya karşı sorumluluk taşımaktadır. Toplumun ortaklaşa sahip olduğu, herkes tarafından ulaşılabilir ve sosyal etkileşime dayalı alanların kamusalılığından söz edilebilmektedir.

2.3. Geçmişten Günümüze Kamu Yönetim Binalarının Giriş Mekânı Biçimlenişi

Kamusal alan kapsamında; kamu yönetim ve hizmet binaları, politik erkin yönetimi altında topluma ve toplumsal konulara ilişkin işlev görmektedir. Devlet binaları; resmi bina, idare binaları veya hizmet binaları olarak da adlandırılmaktadır. 1971 yılında resmi gazetede yayımlanan Devlet Binaları İşletme, Bakım, Onarım Yönetmeliği'nde "içinde resmi görev yapılan genel idare binaları" olarak tanımlanmıştır(<https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=3&MevzuatNo=73228&MevzuatTertip=5> adresinden 10.04.2019 tarihinde edinilmiştir). 2006/10970 sayılı Kamu İdarelerine Ait Taşınmazların Kaydına İlişkin Yönetmelik'te "Kamu idarelerinin yönetiminde veya kullanımında bulunan taşınmaz" şeklinde ifade edilmiştir (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.200610970.pdf> adresinden 10.04.2019 tarihinde edinilmiştir). Bu yönetmeliğin dayandığı 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 45. maddesinde ise Genel Yönetim kapsamındaki kamu idarelerine "kamu hizmetlerinin zorunlu kıldığı durumlarda"

taşınmaz edinme yetkisinin verildiği ifade edilmiştir(<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf> adresinden 10.04.2019 tarihinde edinilmiştir). Bu bağlamda kamu yönetim binaları, topluma hizmet niteliğindeki idari ve resmi kurumlara ait binalardır.

Kamu yönetim binaları, toplumla devlet arasında iletişim kurulmasına yönelik aracı konumundadır. Devlet mülkiyetine bağlı olarak politik gücün ve hâkimiyetin temsili olan binalar, kamuya karşı hizmetin sorumluluğunu taşımaktadır. Kamunun hizmetlerden yaralanması, bilgi edinmesi, kurumlar aracılığıyla merkezi yönetime veya ilgili birime ulaşması için binalar, halkın mekâna erişim koşulunu içermekte ve kamusal bir etkinlik alanı olmaktadır. Çalışma kapsamında kamu binalarının kamusalılığı, giriş mekânının kamusal erişime ne derece açık olduğu ile değerlendirilmektedir. Kentsel ölçekten mekân ölçeğine kadar giriş mekânının toplumu mekâna kabul ediş şeklini gösteren biçimsel parametreler izlenmektedir. Tarihsel süreçte değişen sosyal, kültürel, coğrafi, ekonomik ve siyasal şartlar etkisinde kamusal bağlamdaki yönetim binalarının mimari anlayış, biçim ve fonksiyonları değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenlik mimari yapının tüm mekânsal birimlerinde olduğu gibi toplum-yönetim etkileşimindeki köprü niteliği taşıyan giriş mekânına yansımaktadır. Bunu takiben, toplumların dönemsel izleğindeki değişen yönetim binalarının giriş mekânı biçimleniş parametreleri incelenmiştir.

2.3.1. Antik Yunan Uygarlığı’nda Kamu Yönetim Binaları

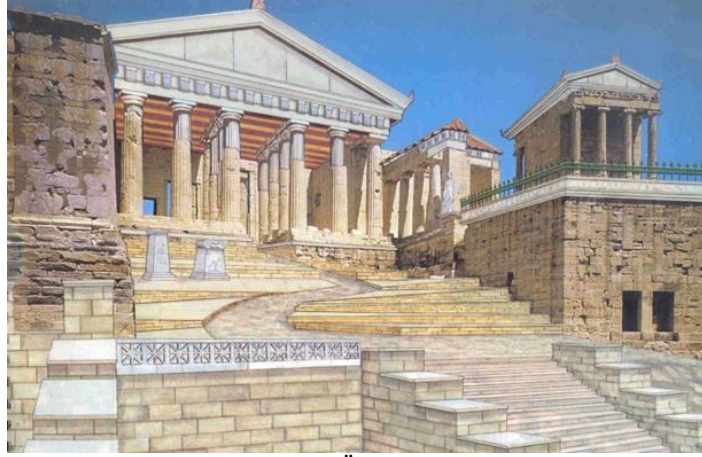
Antik Yunan Uygarlığı’nın Helenistik Çağ’ında halkın toplandığı anıtsal kamu binalarından olan “meclis binaları”, Atina’da başlayan demokrasi hareketinin bir sonucu olarak Anadolu kentlerine yayılmıştır. Bu doğrultuda yalnızca meclis toplantıları için kullanılan ilk yapı Atina’da görülmüştür (Öz, 2006, s.8-24). Meclis toplantılarının

yapıldığı tüm kamu binaları, gelişmiş kentlerde bir meydan içinde toplanarak işlevsel ve nitelikli bir yapı düzeni oluşturulmuştur.

Bu meydan içinde bulunan demokratik idari işlevli kamu binaları şu şekildedir;

- “Meclis evi” anlamına gelen “bouleterion”, halkı temsil eden kent meclisinin toplandığı ve toplumla ilgili konularda görüşmelerin yapıldığı, kararların alındığı yapılardır.
- “Ekklesiasterion”, kent meclisinin büyük çaplı toplantı binalarıdır.
- “Prytaneion”, günümüzdeki belediye binası niteliğinde olan, ocağında sürekli kutsal ateşin yandığı ve politik işlerin görüşüldüğü, önemli törenlerin yapıldığı yönetim kurulu binasıdır.
- “Heliaia”, halk mahkemelerinin yapıldığı binalardır.

Kamu binaları, demokratik bir fonksiyona sahip olmasının yanı sıra yönetimin gücünü temsil eden ve kentin zenginliğini, gelişimini simgeleyen bir mimariye sahiptir. Binaların giriş mekânı genellikle propylon olarak adlandırılan anıtsal girişlere sahiptir. propylon veya propylaea olarak adlandırılan anıtsal giriş yapılarının mimari gelişimine bakıldığında zaman, Atina Akropolisi ile birlikte gelişmeye başladığı görülmektedir. Akropolise giriş ve çıkışı sağlayan bu yapı, boyutu ve mimari özellikleri açısından büyük ölçekli bir giriş binası olarak bilinmektedir (<http://arkeopolis.com/atina-akropolisi/html> adresinden 10.05.2019 tarihinde edinilmiştir). Propylon, ardındaki kamusal ve kutsal alan için anıtsal bir geçit niteliğinde inşa edilmiştir. Atina Akropolisi’ndeki propylon sonrasında yapılanlar da benzer mimari özellikleri taşımaktadır. Yapı, boyutsal oranı, kullanılan malzeme, taş işçiliği ve sütunlu anıtsal biçimi ile nitelikli, gösterişli bir giriş mekânı olarak tarihte yerini almıştır (Şekil 5).

Şekil 5: Atina Akropolü'ndeki Propylon Binası (M.Ö. 5. yy)

Kaynak: <http://arkeopolis.com/atina-akropolisi/html> adresinden 10.05.2019 tarihinde edinilmiştir.

Propylon, Helenistik Dönem öncesi devirlerde akropolis girişlerinde anıtsal bir kütle biçimlenişi gösterirken; Helenistik dönemde bouleuterion gibi kamu binaları ile bütünleşerek yapının giriş mekânı olarak inşa edilmiştir (Carpenter, 1970, s.1-120).

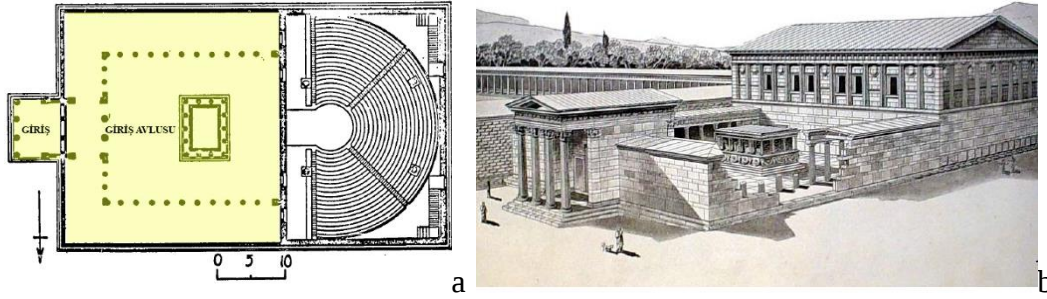
2.3.1.1. Meclis Binası Giriş Mekânı (Bouleuterion)

Agora içindeki meclis binaları ve yakınındaki diğer kamusal binaların girişi genelde bir stoa içerisinden sağlanmış veya yalnızca stoaya bitişik konumlanan yapının girişine farklı bir yoldan ulaşılmıştır (Öz, 2006, s.107). Etrafı duvarlarla çevrili tek bir yapı kütleli şeklindeki önemli meclis binalarının girişi, görkemli bir hacimsel boyut taşıyan propylon yapısı ile biçimlenmiştir.

Sütun dizisi bulunan propylon yapılarının cephe özellikleri sütun sayısı ve düzenine göre değişiklik göstermekte ve buna göre sınıflandırılmaktadır. Prostyle olarak adlandırılan sütunlu cephe mimarisinde, sütun sayısına göre propylonlar; “hexastylos prostylos”, “tetrastylos prostylos” ve “distyle prostylos” gibi sınıflara ayrılmaktadır.

Propylon ve stoalı bir avluya sahip olan Miletos Meclis Binası, mimari planlaması ve çevre düzenlemesi ile döneminin önemli örneklerinden biridir. Mermerden inşa edilen propylon, üç basamaklı bir zeminden başlayarak iki kat yüksekliğinde inşa edilmiştir. Korint başlıklı, “tetrastylos prostylos” olarak adlandırılan dört sıralı sütundan oluşmaktadır (Carpenter, 1970, s.152). Binanın propylondan sonraki giriş mekânı, ortasında heroon(sunak) bulunan etrafı sıralı sütunlarla çevrili dikdörtgen biçimindeki

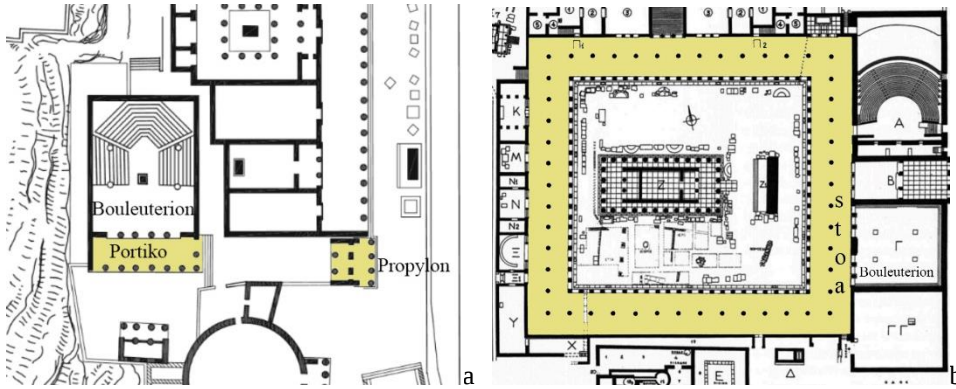
peristilli bir avludan oluşmaktadır. Anıtsal propylona ve büyük ölçülerde bir giriş avlusuna sahip olan binanın avluya bakan 4 giriş kapısı bulunmaktadır. Demokratik bir işleve sahip olan meclis binası, etrafını çevreleyen sağır iki kat yüksekliğindeki duvarı ve gösterişli girişi ile dışa kapalı, anıtsal bir duruş sergilemiştir (Şekil 6).

Şekil 6: Miletos Bouleuterion'nun girişini gösteren plan ve perspektifi (M.Ö. 175-163)

Kaynak: a) Carpenter, 1970, s.151 b) Knackfuss, 1908, s. 14

Antik Yunan Uygarlığı'ndaki meclis binalarının çeşitlilik gösteren ana giriş düzenlemelerinde, propylon yapısı dışında binanın tüm ön cephesini çevreleyen sütun sıraları veya öne çıkmalı bir portiko(sütunlu hol) bulunan biçimlenişler yapıda yarı açık bir giriş mekânı yaratmaktadır. Yapıya giriş, bir yapı bloğunun veya agoranın içindeki stoa yoluyla sağlandığında ise sütunlu yaklaşım yolu, girme sürecinde korunaklı bir karşılama oluşturmaktadır (Şekil 7).

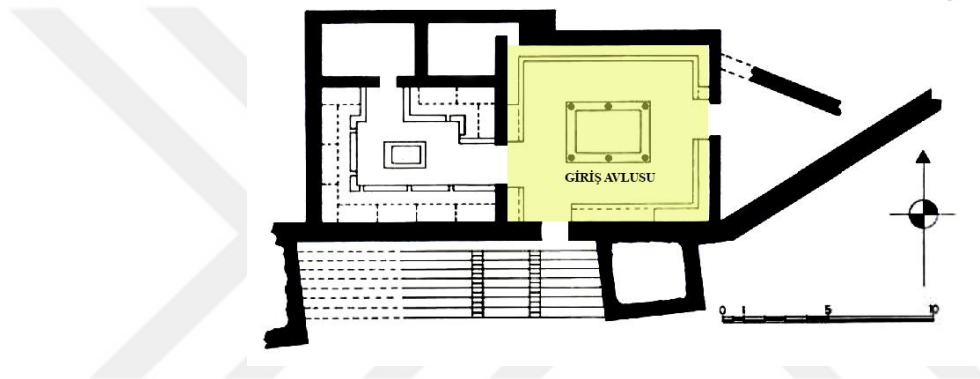

Şekil 7: a) Propylon ve portiko giriş biçimleri bulunan meclis binası, Atina Yeni Bouleuterion(M.Ö. 3. yy) b) Yapı bloğu içindeki stoa yoluyla girilen meclis binası, Messene'de Asklepieion Bouleuterion'u (M.Ö. 3-2. yy)

Kaynak: a) Camp, 2010, s. 43 b) Johnstone & Graff, 2018, s.44

2.3.1.2. Şehir İdare Binası Giriş Mekânı (Prytaneion)

Yönetim kurulu binası olarak bilinen Prytaneion, resmi davetliler için konaklama, sosyal yardım kurumu, mahkeme ve devlet arşivi olarak işlev gören çok fonksiyonlu bir yapıya sahiptir. Bu sebeple net bir plan düzeni belirtilmese de büyük bir ev olarak görülmektedir. Genellikle bir avlu ve ortasında kutsal ateşin yandığı bir mekânın etrafında çeşitli odaların bulunduğu bir binadır (Çayır, 2006, s.54). Prytaneion'un giriş mekânı olarak işlev gören avlu, etrafı kolonad sistemi ile çevrili peristilli bir yapıdır. En iyi korunmuş prytaneion binası olan Lato kentindeki yapıda, peristilli bir avlu ve ortasında 6 sütunla taşınan compluvium(açıklık) bulunmaktadır (Öz, 2006, s.161) (Şekil 8).

Şekil 8: Prytaneion giriş avlusu planı, Lato Prytaneion (M.Ö. 4-3 yy)

Kaynak: Miller, 1978, s.80

Lato Prytaneion'un plan düzleminin yaklaşık olarak yarısını giriş mekânının kapladığı görülmektedir. Bu bağlamda giriş mekânının toplanma, bekleme, şölen veya sergi gibi çeşitli amaçlarla kullanıldığı düşünülmektedir.

2.3.2. Antik Roma Uygarlığı'nda Kamu Yönetim Binaları

Antik Roma Uygarlığı'nın Cumhuriyet Dönemi'nde, kralın danışman grubu olarak aristokrat ailelerinin oluşturduğu daha sonraları ise üyelerinin eski yöneticilerden oluşması gelenek haline gelen yönetici meclisi "senato" etkin olmuştur (Freeman, 1996/2003, s.362). Senato toplantılarının yapıldığı "Curia" olarak isimlendirilen meclis binaları Cumhuriyet rejiminden sonra İmparatorluk Dönemi'nde de işlevini devam ettirmiştir. Özellikle imparatorluğun yönetim merkezi olarak varlığını sürdürmüş olan Curia Julia, geçirdiği çeşitli onarımlar esnasında yapılan bir takım değişiklikler dışında

mevcut hali korunarak günümüze ulaşan senato binasıdır. Antik Roma Uygarlığı'nın Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemleri'nde meclis toplantılarını ve kamusal birçok farklı işlevi içinde barındıran bir diğer yapı bazilikalar olmuştur. Bazilikalar, M.Ö. 2. yy' da Roma'ya özgü mimariye ve fonksiyona sahip yeni bir yapı biçimi olarak üretilmiş ve işlevini uzun süre korumuştur (Freeman, 1996/2003, s.388). Bazilikalar Hristiyanlık Dönemi'ndeki dinsel etkinliklerinin aksine Antik Roma'da toplantı salonları, ticaret, mahkeme ve şehir idaresi gibi hukuksal, ticari ve siyasi işlerin yürütüldüğü kamuya açık yapılardır (Turgut, 2019, s.281). M.Ö. yaşamış olan Antik Roma'lı mimar Marcus Vitruvius Pollio, bazilikaların mimarisini, arazinin imkân verdiği ölçüde genişliği uzunluğunun yarısından az, üçte birinden de fazla olan bir dikdörtgen biçiminde tarif etmiştir (Güven, 2005, s.99). Foruma bakacak şekilde konumlanan bazilikaların ana giriş mekânları da bu düzenlemeye uygun olarak yerleştirilmiştir.

2.3.2.1. Meclis Binası Giriş Mekânı (Curia)

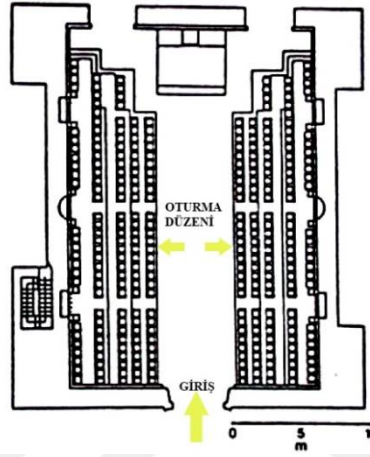
Antik Roma Uygarlığı'nda yapımı M.Ö. 44 yılına tarihlenen Curia Julia Binası'nın, Augustos Dönemi'nden sonra gelen impatorlar tarafından yinelenmesi ve günümüze kadar geçirdiği restorasyonlar sonucu mevcut halinde değişimler olmuştur. Curia Julia'nın ilk aşamadaki görüntüsü için Augustus Dönemi'ne tarihlenen sikkelerden yararlanılmıştır. Sikke üzerindeki yapının giriş mekânı, sütunlarla taşınan sundurma ile öne çıkmalı korunaklı bir karşılama mekânı olarak biçimlenmiştir. Antik Yunan Mimarisi'ndeki "bouleterion" yapı girişlerindeki portiko stilini yansıtmaktadır. İki kat yüksekliğindeki yapının giriş mekânı cephede tek kat yüksekliğinde boyutlandırılmıştır (Şekil 9).

Şekil 9: Augustus döneminden Curia Julia binası resmedilmiş sikke (M.Ö. 30-29)

Kaynak: https://www.vcoins.com/en/stores/praefectus_coins/130/product/octavian_3029_bc_ar_denarius_curia_julia_reverse/406424/Default.aspx adresinden 28.06.2019 tarihinde edinilmiştir.

Giriş portikosunda, iyonik düzende sütün dizisi kullanılmıştır(<http://www.vitruvius.be/curjulia.html> adresinden 28.06.2019 tarihinde edinilmiştir). Yapının orijinal giriş kapısı 1660'da Laterano'daki San Giovanni Bazilikasına taşınan bronz kapıdır (Erasmus, 2015, s.128). Yapı planında, ana giriş kapısı doğrudan toplantı salonuna açılarak iç mekândaki girişin eşik ile sınırlandırıldığı görülmektedir. Giriş mekânının cephenin merkezinde yer alması, yapının iç hacmindeki oturma düzenini iki eşit parçaya bölerek Antik Roma Mimarisi'nde hâkim olan simetrik düzeni korumuştur (Şekil 10).

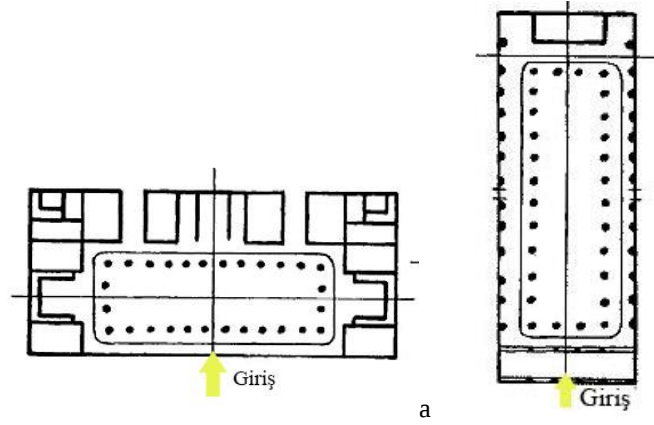

Şekil 10: Antik Roma Uygarlığı'ndaki meclis binası Curia Julia'nın planı

Kaynak: <http://www.vitruvius.be/curjulia.htm> adresinden 05.03.2021 tarihinde edinilmiştir

2.3.2.2. Şehir İdare Binası Giriş Mekânı (Bazilika)

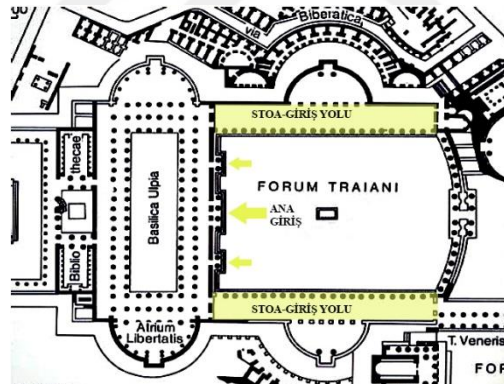
Roma bazilikalarında giriş mekânının konumu, yapının forum planlamasındaki yerleşimi ile bağlantılıdır. Yaklaşık olarak M.Ö. 2. yy'da yapımına başlanan ve dikdörtgen bir biçimlenişle cephe yüzeylerinin kısa ve uzun kenarlardan oluştuğu bazilikaların, forum alanına doğru yönelen cephesinde giriş mekânı konumlanmıştır. Bu doğrultuda giriş mekânının konumuna göre bazilikaların biçimlenişi yatay(uzun kenar) ve dikey(kısa kenar) olmak üzere iki tipte görülmüştür (Müller, 1937, s. 250) (Şekil 11).

Şekil 11: Bazilikaların giriş mekânının konumuna göre biçimleniş, a) yatay biçimleniş b) dikey biçimleniş

Kaynak: Müller, 1937, s.251

Roma İmparatoru Marcus Ulpius Traianus Dönemi'nde yapımı tamamlanan Ulpia Bazilikası'nın uzun kenarı forum alanıyla dik kesişmektedir. Giriş mekânı, yapının uzun cephesinde sıralanan sütunlarla taşıtarak forum alanına doğru yönlenmiştir. Yapının giriş cephesi forumun sınırlarına kadar uzanmakta ve forumun etrafını çevreleyen stoa, yapının cephe sınırlarında korunaklı bir giriş yolu sunmaktadır. Bu şekilde forum, bazilikaya girme eylemi sürecinde peristilli bir avlu işlevi görmektedir (Şekil 12).

Şekil 12: Ulpia Bazilikası'nın giriş mekânının Forum ile ilişkisi (M.S. 113)

Kaynak: <http://www.vitruvius.be/ulpia.htm> adresinden 17.07.2019 tarihinde edinilmiştir.

Yapının ana giriş cephesinde simetrik bir düzen hâkimdir. Cepheyi ortadan ikiye bölen, 4 sütunla taşınan merkezi bir sundurma, merkezin her iki yanında vurgulanan ikişer sundurma ve cephe sınırlarında stoa yoluyla yapı içine ulaşılan giriş mekânları düzenlenmiştir. Sundurma frizlerinde savaş sahnelerini temsil eden kabartmalar bulunmaktadır(<http://www.vitruvius.be/ulpia.html> adresinden 05.07.2019 tarihinde edinilmiştir)(Şekil 13).

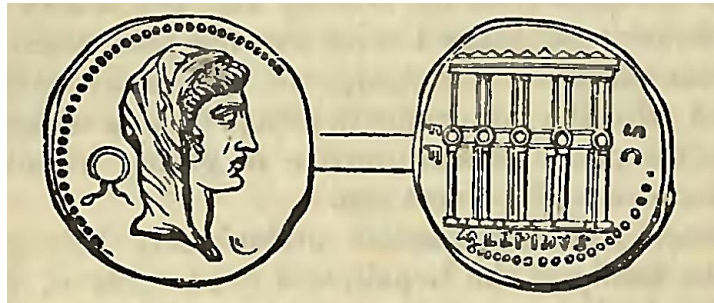

Şekil 13: Ulpia Bazilikası'nın giriş sundurmalarında bulunan kabartma örneği

Kaynak: <http://www.vitruvius.be/ulpia.html> adresinden 17.07.2019 tarihinde edinilmiştir.

Bazilika Ulpia'nın duvar, kemer ve tonozlarında Roma betonu kullanılmıştır. Yapı geleneksel Roma Mimarisi'ne bağlı kalarak beton üzeri homojen renkteki tuğlalar ile kaplanmıştır (Bianchi, Meneghini, Jackson, & Marra, 2011, s.77). Giriş mekânında ise mermer kaplamalar kullanılmıştır (Kleiner, 2009, s.10).

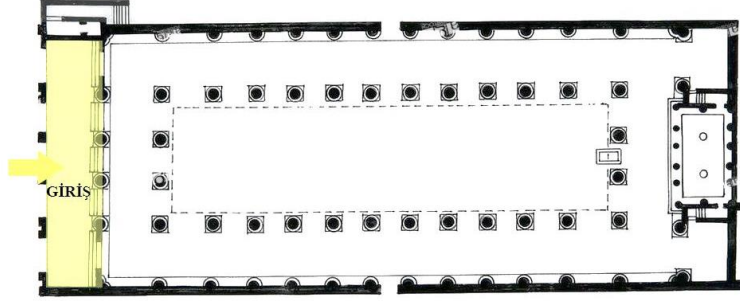
Cumhuriyet Dönemi'nde yapımı tamamlanan fakat yaşanan yangın gibi yıkıcı etkilerden sonra İmparatorluk Dönemi'nde yenilenen Bazilika Aemilia (ilk bazilikalardan-M.Ö. 179) her iki dönemden izler taşımıştır. Bazilikanın geleneksel mimarisine ek olarak İmparatorluk Dönemi'nde giriş cephesi mermer sütunlar, kaplamalar ve pentelik mermer kabartmalar ile süslenmiştir. Giriş mekânında dorik sütun sıraları ve “Imago clipeata” olarak adlandırılan yuvarlak kalkan üzerine yöneticilerin portreleri betimlenmiştir (Freyberger & Ertel, 2016, Özet). Yapı, inşa edilen ilk bazilikalardan olduğu için günümüze kadar ulaşamamıştır fakat Marcus Aemilius Lepidus dönemindeki sikkelerde betimlenmiştir (Şekil 14).

Şekil 14: Ön Yüzü Tanrıça Vesta Arka Yüzü Bazilika Aemilia olarak Tasvir Edilmiş Sikke, sütun sıraları ve frizde kalkan görülmektedir.

Kaynak: Smith, 1870, s.766

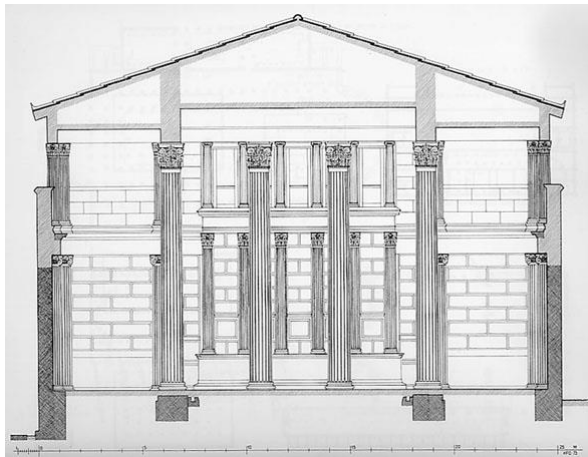
Giriş mekânının yapıdaki konumu bakımından dikey bazilika biçimlenişi, yaklaşık olarak M.Ö. 120’de yapılan Pompei Bazilikası’nda görülmüştür. Bu biçimleniş ile; yapının foruma karşı yönelimi kısa kenarı ile sınırlanmıştır (Ulrich & Quenemoen, 2014, s.50) (Şekil 15).

Şekil 15: Pompei Bazilikası Planı (M.Ö. 120)

Kaynak: <https://www.agefotostock.com/age/en/details-photo/reconstruction-of-the-plan-of-the-basilica-of-pompeii-drawing-roman-civilisation/DAE-15011593/1> adresinden 05.08.2019 tarihinde edinilmiştir.

Yapının ön cephesinde sütunlarla taşınan portiko şeklinde üstü kapalı bir giriş mekânı biçimlenmiştir. Portikonun ardındaki ikinci sütun dizisinin aralarında bulunan 5 kapı iç mekâna açılmıştır. Zemini basamaklarla yükseltilmiş iç mekânda merkezi bir nefin çevresinde sıralanan kolonadlı bir salon girişi karşılamıştır (<https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/davut.kaplan/64538/11.Ders-Basilica-Curia-Regia.pdf> adresinden 05.02.2021 tarihinde edinilmiştir)(Şekil 16).

Şekil 16: Pompei Bazilikası giriş cephesinden iç mekân kesiti

Kaynak: <http://www.vitruvius.be/pompei.html> adresinden 24.08.2020 tarihinde edinilmiştir.

Antik Roma Mimarlığı'ndaki çalışma kapsamında incelenen bazilikalarda genel olarak giriş cephesinde sütunlarla desteklenen üstü örtülü yarı açık "portiko" biçiminde bir geçiş mekânı görülmüştür. Cephede sıralanan sütunlar arasından veya forum eksenindeki stoalarla doğrudan ulaşılan birden fazla giriş açıklığı bulunmaktadır. Giriş mekânının forum düzlemi doğrultusunda yerleştirilmesi, kamusal meydanın içine akan bir yaklaşım yolu sağlamıştır. Giriş cephesi zafer anıtı gibi kullanılmış ve savaş gibi önemli olaylar girişin sundurma frizlerine bezeme ve kabartmalarla imgenenerek sergilenmiştir. İmparatorluk Dönemi'nde mermerin yaygın kullanımı ile renkli mermer kaplamalar giriş mekânında kullanılmıştır. Yapının iç mekânında giriş doğrudan kolonadlı bir koridorun çevrelediği merkezi bir salona açılmıştır.

2.3.3. Antik Maya Uygarlığı Geç Dönem Kamu Yönetim Binaları

Maya Uygarlığı'nın yerleşim bölgelerinde karmaşık kat planlarına sahip çok odalı binalar "Saray" olarak adlandırılmıştır. Harry Pollock(1935)' a göre Maya binaları genel olarak ikiye ayrılmaktadır. İlkin, primidal bir forma ve basit bir kat planına sahip olan, dini amaçlar için kullanılan tapınaklar oluşturmaktadır. İkinci bina türleri ise genelde bir tepede platform bir yüzey üzerine kurulmuş, karmaşık plana ve çok sayıda odaya sahip, ikametgâh işlevi taşıyan saraylardır (Andrews, 1994, s.7). Sarayların büyük ölçekli olması, mekânsal karmaşıklığı ve bununla ilgili mimari heykellerin, duvar resimlerinin bulunması; binaların içerisinde kumaş ve hasırların asılması için kordonlar, nişler, banklar ve tahtlar da dâhil olmak üzere tüm mobilyalar, birçok Maya Sarayı'nın çok amaçlı yapılar olduğunu göstermiştir. Bu bakımdan aynı anda seçkin kitleler için konutlar, idari merkezler ve dini ritüeller gibi birçok farklı işleve hizmet ettiği düşünülmüştür (Kovalski & Christie, 2003, s. 204). Maya sarayları bu yönüyle, yerleşim alanının idaresinden sorumlu, kamusal ve özel türdeki kamu yönetim binası niteliği taşımaktadır.

Antik Maya Uygarlığı'nın önemli kentlerinden biri olan Uxmal' de bulunan ve varlığını günümüzde de sürdüren Vali Sarayı, Maya mimarisi hakkında bilgi veren anıtsal saraylardan biridir. Konumu ve biçimlenişi bakımından astorolojik ve dini amaçlar içeren sarayın giriş mekânı da bu doğrultuda veriler sunmaktadır.

2.3.3.1. Vali Sarayı Giriş Mekânı

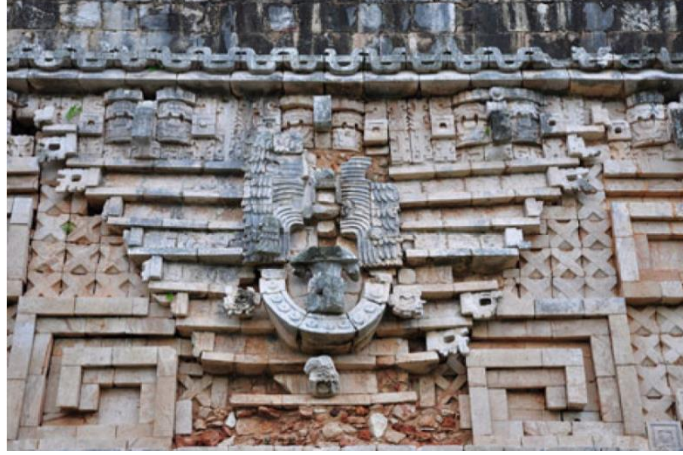
Uxmal kentindeki Vali Sarayı, yöneticilerin ikametgâh konutu olarak da kullanılan başlıca idari merkezlerden biri olmuştur. Saray, aynı zamanda Venüs gezegeni ile bağlantılı olduğu düşünülen astronomik bir gözlemevi niteliğinde tasarlanmıştır (Kovalski, 1981, s.319). Yüksek bir platform üzerinde 99 m. uzunluğunda dikdörtgen formda ve Puuc mimari tarzda ince işlenmiş taşlarla tasarlanan binanın ana cephesinde 11 adet giriş kapısı vardır. Sarayın meydanından giriş cephesine yükselen yaklaşık 135 fit genişliğinde ve 28 basamaklı anıtsal bir merdiven bulunmaktadır (Kovalski, 1981, s.348) (Şekil 17).

Şekil 17: Uxmal'deki Vali Sarayının giriş cephesi (M.S. 800-1000)

Kaynak: Sprajc, 2015, s.774

Sabahyıldızı olarak Venüs'ün ulaştığı güneydeki en uç noktaya yönlendirilen binanın merkezindeki giriş kapısı üzerine yedi satırlık bir hiyeroglif yazı, tahtta oturmuş şekilde tasvir edilen yağmur tanrısı Chac ve 8 stilize çift başlı yılan yerleştirilmiştir. Bu şekilde 8 yılda bir gerçekleşen Venüs döngüsünü sembolize ettiği düşünülmektedir (Sprajc, 2015, s.775) (Şekil 18).

Şekil 18: Merkezi giriş kapısı üzerinde sembolize edilen dini ve astronomik şekiller

Kaynak: Sprajc, 2015, s.776

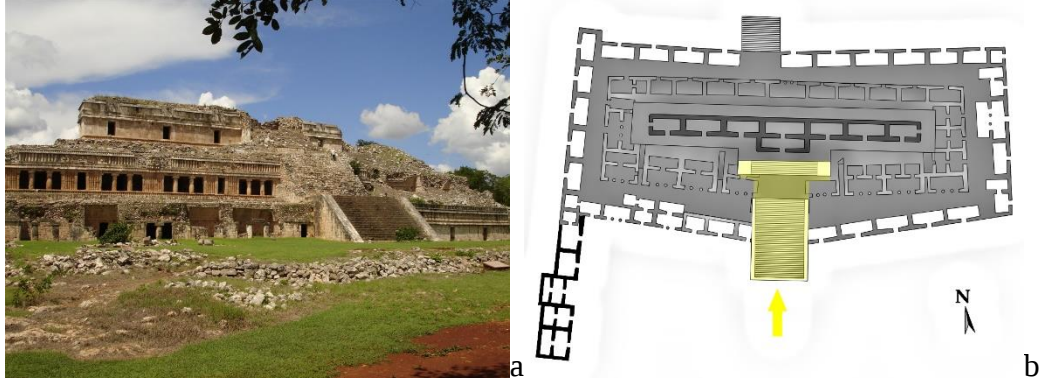
Merkezi giriş kapısı, bir site olan Cehtzuc'un ana piramidine doğru yönlendirilmiştir. Sarayın merkez kapısı ile Cehtzuc piramidini birleştiren hattın $117^{\circ}350'$ olan azimutu (açısal uzaklığı), güneş diskinin yaklaşık dört çapına karşılık gelmektedir. Sarayın önündeki meydana, merkezi kapının aksı doğrultusunda, geleneksel olarak picota adı verilen silindirik bir taş anıt ve küçük bir platform üzerinde çift başlı jaguar tahtı bulunmaktadır (Sprajc, 2015, s.775)(Şekil 19).

Şekil 19: Merkezi giriş kapısının aksında görülen taş anıt ve taht

Kaynak: Sprajc, 2015, s.775

Maya Uygarlığı'ndaki kent merkezlerinde bulunan idari işlevli sarayların giriş mekânlarında, birden fazla platform üzerinde yükselen binalar için anıtsal giriş merdivenleri bulunmaktadır. Uxmal'deki Vali Saray'ında olduğu gibi Sayil Sarayı'nda da benzer şekilde platform katlarına ulaşan anıtsal merdiven görülmektedir (Şekil 20).

Şekil 20: Sayil Maya Sarayı giriş cephesinde bulunan anıtsal merdiven (M.S. 800) a) Sayil Sarayı b) Sayil Sarayı'nın planı

Kaynak: <https://en.wikipedia.org/wiki/Sayil> adresinden 10.07.2021 tarihinde edinilmiştir.

Vali Sarayı'nın giriş cephesinden Maya Uygarlığı'ndaki dini inanış ve ritüellere; astoroloji ile uğraştıklarına ve bu yöndeki bilgi düzeylerine ulaşılabilmektedir. Mimari yapının ve girişinin; konumlanışı, yönü ve biçimi ile bilimi bütünleştirebildikleri ileri düzey bir bilgiye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Giriş mekânı bu konumda yapının ve medeniyetin önizlemesini sunan anıtsal bir niteliğe sahiptir.

2.3.4. Antik Çin Uygarlığı İmparatorluk Dönemi'nde Kamu Yönetim Binaları

Çin Uygarlığı'nın İmparatorluk dönemlerinde iktidarın yüksek konumunun temsili olarak inşa edilen saraylar, devlet işlerinin yürütüldüğü anıtsal yapılardır. Katı kurallara göre hareket edilen bu yapılarda, giriş çıkışlar sınırlandırılmıştır. Halkın erişiminin yasaklandığı saraylarda hükümdarın konumu, ulaşılmazın ardındaki görünmez güç olarak yüceltilmiştir. Bu sistem Antik Çin öğretisi Taoizm'de “ Hükümdarların en iyisi, halkı için karanlık bir varlıktır” ilkesine dayanmaktadır (Boisen, 1996, s.35). Hiyerarşik olarak düzenlenen iktidar ve halk ilişkisi, sarayların etrafını çevreleyen duvarlar ile netleştirilmiştir. Bu şekilde gizleme felsefesi, duvarın ve duvarın içindeki kapının sembolik öneminde mekânsal olarak yansıtılmıştır (Dovey, 1998, s.33). Çin felsefesinin ve yönetim anlayışının yansıması olan saray mimarisindeki koruyucu - sınırlandırıcı duvarlar ve kapılar(girişler, geçitler) hiyerarşik düzenin sağlanmasındaki temsili araçlar olmuştur.

Çin Uygarlığı' nın İmparatorluk Dönemi'nin sonuna kadar, yaklaşık 500 yıl boyunca birçok Çin hanedanı tarafından kullanılan “Yasak Şehir” mimarisi günümüze

kadar korunmuş anıtsal bir saraydır. Çin Saray Mimarisi'ndeki giriş kapılarının işlevini, sembolizmini ve felsefesini tanımlamak için önemli içeriklere sahiptir.

2.3.4.1. Yasak Şehir Giriş Mekânı

Yasak Şehir, Pekin'in merkezinde yaklaşık olarak 72 hektarlık dikdörtgen bir alanda kurulmuş ihtişamlı ahşap bir saray tesisidir. Saray, cennetin yeryüzüyle olan bağlantısını kuran göksel bir şehir olarak tasarlanmıştır. Saraydaki imparatorun iktidarı ise cennetle dünya arasında bağlayıcı bir rol ile meşrulaştırılmıştır. Böylece kuzey - güney eksenli sarayda güneyden kuzeye doğru olan hareket, Tanrı'ya yaklaşmış gibi yukarı doğru yükselen zeminlerle imparatora ulaşmaya yöneliktir. İmparatora giden bu güzergâh birçok eşik, kapı ve basamak ile aşamalı geçişlerden oluşmuştur (Dovey, 1998, s.34)(Şekil 21).

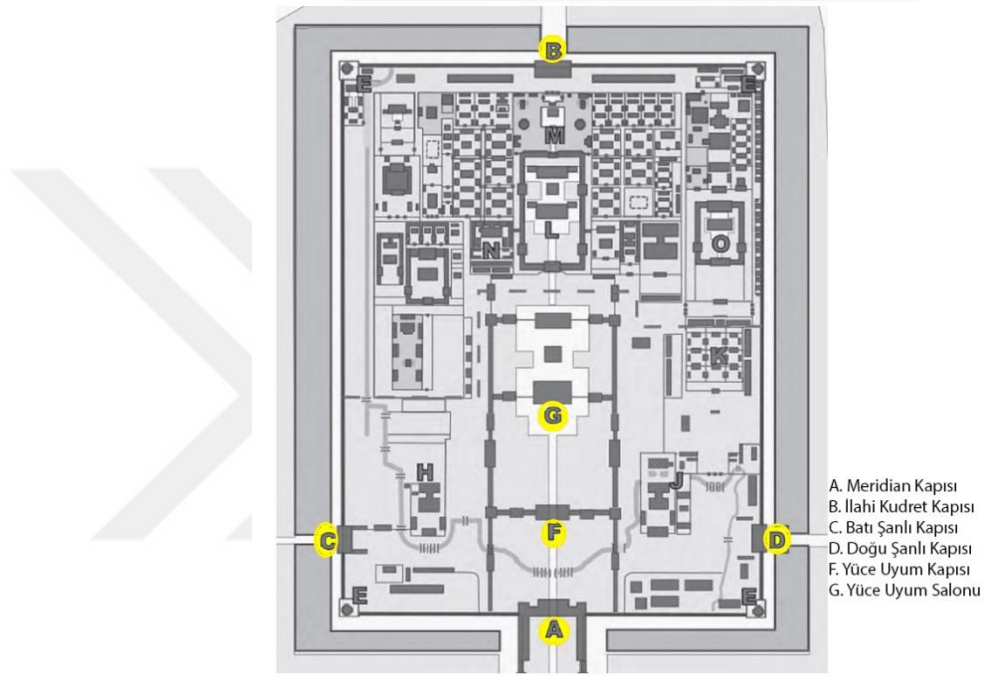

Şekil 21: Yasak Şehir Saray'ı (1406-1420)

Kaynak: <https://www.ekoyapidergisi.org/4139-otorite-hukmunde-gizemli-yerlesim-yasak-sehir.html> adresinden 17.07.2021 tarihinde ednilmiştir.

Yasak Şehir halkın erişimine kapalıydı; yalnızca hanedan üyeleri, en üst düzey yetkililer veya generallerin girişine izin verilirdi. Yasak Şehir' in güney eksenindeki ana girişine yaklaşım yolunun başlangıcında, Cennetin Kapısı olarak adlandırılan Tiannanmen kapısı bulunmaktadır. Büyük bir avluya açılan Tiannanmen kapısından sonra sarayın ana girişi olan Meridian Kapısı gelmektedir. Sarayın ana yönleri bakan tüm kenarlarında bir giriş kapısı ve iç kısımdaki güney akslı Yüce Uyum Kapısı olmak üzere 5 kapının her biri farklı işlevlere sahip avlulara açılmaktadır (Gao, 2016, s.11). Avluların işlevine göre her kapıdan farklı statüdeki kişiler geçebilmektedir. Güneybatı bölgesine

açılan batı kapısı askeri erişimini; güneydoğu bölgesindeki doğu kapısı ise imparatora ulaşmak için bakanlar ve memurların erişimini sağlamıştır. Birincil tören alanına erişim sağlayan Yüce Uyum Kapısı, salon topluluğunun çevrelediği büyük bir avluya açılır. Bu avlu yükseltilmiş bir teras üzerine kurulu tahtın bulunduğu Yüce Uyum Salonu'nun girişindeki ön avludur (Dovey, 1998, s.34)(Şekil 22). Bu şekilde hükümdarın tahtına doğru törensel ilerleyiş; birkaç avluya açılan kapı girişleri ve basamaklarla yükseltilecek eşikler ile geçiş aşamalarından oluşmaktadır.

Şekil 22: Yasak Şehir planı ve giriş kapıları

Kaynak: Gao, 2016, s.12

Yasak Şehir'deki kapılar girilen kişilere özel tasarlanmıştır. Renklerin anlamına ve numerolojiye önem veren Antik Çin felsefesinde, en büyük tek sayı olan dokuzu ve tüm yaşamın üreticisi olarak gördükleri sarı rengini imparatorun özel kullanımına ayırmışlardır. Bu doğrultuda İmparator tarafından kullanılacak herhangi bir kapı parlak kırmızıya boyanmış ve dokuz satıra dokuz sütun sıralı altın saplama ile kakma yapılmıştır (Şekil 23). Daha alt düzeydeki görevlilerin, duruma göre kapıları, yeşil veya siyah renkte ve üzerinde beşer beşer sıra halinde yirmi beş bronz veya demir çivi ile süslenmiştir (Gao, 2016, s.14-15). Kapıların renk ve sayılarla belli bir sistematik düzende tasarlanması Antik Çin Uygarlığı'ndaki felsefi ve dini inanışın mimariye yansımaları göstermektedir.

Şekil 23: Yasak Şehir'de İmparator tarafından kullanılan dokuz çivili kapı örneği

Kaynak: Gao, 2016, s. 15

Çin Uygarlığı'nda saray mimarisindeki planlama ve tasarım anlayışı temel Çin öğretileri ve dini inanış tarafından şekillenmiştir. Dünya ile cennet arasındaki birleştirici güç mekânsal pratikte kapı, eşik ve avlu gibi geçiş unsurlarına sınırlayıcı - sınıflandırıcı sembolik roller yüklemiştir.

2.3.5. Osmanlı Devleti'nde Kamu Yönetim Binaları

Osmanlı Devleti'nde kent yönetiminin idari bir kurum olarak gelişimi ve kamuya karşı konumu aşamalı bir süreç içinde değerlendirilebilir. İlk aşamada eski Türk Devletleri'nin yönetim anlayışıyla şekillenen geleneksel bir idari yapılanma ve kent dokusu bulunurken; batılılaşma ve sosyal, siyasal reformların sonucunda yeni bir kent düzeni ve kamu mimarisi doğmuştur.

Osmanlı Devleti'nde üst düzey yöneticilerin ve askeri teşkilatın bulunduğu merkezi yönetim birimleri, iktidar erkin özel mülkiyeti olarak da kullanıldığı Saltanat Sarayı'nda toplanmıştır. Saltanat Saray'ı halkın erişiminin kısıtlı olduğu, iktidarın gücünü temsil eden yüksek korunaklı kapalı hacimlerden oluşmuştur. Sonraki süreçlerde Tanzimat Fermanı ile birlikte yapılan reformlar ve batılılaşmanın etkisi, Hükümet Konakları ve Belediye Binaları gibi yerel yönetim anlayışının şekillendiği kamu mimarisini geliştirmiştir. Hükümet Konakları bu dönemde devlet otoritesini ülkenin tüm noktasına ulaştırma amaçlarının bir göstergesi olmuştur. Günümüze ulaşan hükümet

konaklarının büyük kısmı II. Abdülhamit Dönemi (1876-1909)’nden kalmıştır. Günümüze ulaşamayan birçok hükümet konağı ise, giderek artan yönetici kadrosu için yetersiz olması, yangına maruz kalması veya yıpranması sonucunda yıkılmıştır (Yazıcı, 2010, s.93). Günümüze kadar gelebilmiş Hükümet Konakları günümüz koşullarına uygun hale getirilerek kullanılmaya devam etmekte; işlevin gereksinimlerine yanıt veremeyenler ise yeni bir işlevle hizmete sunulmaktadır.

2.3.5.1. Saltanat Sarayı Giriş Mekânı

Saraydan yönetim anlayışındaki saray mimarisinin giriş mekânı biçimlenmesi, Osmanlı Devleti’nin yaklaşık 400 yıllık sürecinde padişah hanedanının ikametgâhı ve devletin yönetim merkezi fonksiyonu ile en köklü sarayı olan Topkapı Sarayı(1478)’nin giriş mekânı üzerinden değerlendirilebilir. Topkapı Sarayı’nın girişinde, yapıya erişim hiyerarşik bir düzenleme ile sınırlandırılmıştır. Sarayın giriş mekânı detaylı bir şekilde aşağıda incelenmiştir.

Topkapı Sarayı’nda her birine görkemli bir çift kapıyla girilen etrafının surlarla çevrili, farklı işlevlerde üç büyük avlu bulunmaktadır. Bu avluların giriş kapıları sırasıyla “Bâb-ı Hümayun”, “Bâbüsselâm”, Bâbüssaâde” olarak adlandırılmıştır. Ana girişin “Bab-ı Hümayun” adı verilen iki katlı köşk kapısı ile sağlandığı birinci avlu; surlarla çevrili olmasına rağmen, asker ve halkın erişimine açık olmasıyla padişahın yaşam alanı da olan sarayı kente bağlayan ilk giriş mekânıdır (<https://islamansiklopedisi.org.tr/topkapi-sarayi> adresinden 22.08.2020 tarihinde edinilmiştir)(Şekil 24).

Şekil 24: Topkapı Sarayı’ndaki Birinci Avlu ve Bab-ı Hümayun

Kaynak: Necipoğlu, 1991/2007, s.68

Yapıda kente açılan ve diğerlerine oranla daha kolay girilebilen Bab-ı Hümayun, ikinci avludaki divanın halka kapalı olduğu zamanlarda “divanhane” olarak da kullanılmıştır. Bu kubbeli kapıdan sonra, her iki yanı sarayın dış hizmet binaları ile sınırlanmış olan birinci avlu, divan üyelerinin ve ziyaretçilerinin ikinci avluya ulaşmadan önce attan inerek bekledikleri bir meydan görevi görmüştür. Birinci avlunun etrafı “Kal’atü’s-Sultaniye” adı verilen dış kale duvarı ile çevrelenmiştir. Kal’atü’s-Sultaniye, diğer kale surları ile karşılaştırıldığında güçlü bir savunma hattı oluşturmada da, esas niteliğinin çevreye karşı hükümdarlığın gücünü simgelemesi olduğu düşünülmüştür (Necipoğlu, 1991/2007, s.67) (Şekil 25).

Şekil 25: Topkapı Sarayı Bab-ı Hümayun kapısı ve dış kale duvarı

Kaynak: Necipoğlu, 1991/2007, s.67

Birinci avlu ile ikinci avluyu ayıran iki kuleli görkemli orta kapıdan ise yalnızca resmi işi olanlar geçebilmiştir (Şekil 26). Üçüncü avluya ulaşana kadar hâkim olan kurallı ilerleyiş, anıtsal kapılar ile vurgulanmıştır. Bu şekilde dışa açıklıktan kapalılığa doğru törensel bir geçiş yapılmıştır (Necipoğlu, 1991/2007, s.59-79).

Şekil 26: Babüsselam olarak adlandırılan ikinci avluya giriş kapısı

Kaynak: Necipoğlu, 1991/2007, s.70

Halka açılan Bab-ı Hümayun kapısı gösterişsiz yalın bir yüzeye sahip iki katlı bir yapıdır. Cephe düzleminden içeri çekilerek davetkâr bir biçimlenişe sahip olmuştur. Yalnızca resmi işi olan devlet adamlarına açılan ikinci kapı ise görkemli iki kule arasında; sarayın içine doğru yaklaşıkça artan mahremiyet alanını korumayı ve padişahın gücünü simgeleyen anıtsal bir temsiliyet içermektedir. Bu kapıdan geçmeden önce devlet adamlarının attan inerek ardındaki mekâna hazırlanmaları da kapının temsil ettiği gücün üstünlüğü karşısında kişinin itaatkâr tavrını göstermektedir.

2.3.5.2. Hükümet Konağı Giriş Mekânı

Hükümet konakları inşa edildikleri kentin demografik yapısı da dikkate alınarak, önemli merkezlerde kat sayısı bakımından veya boyutsal olarak daha büyük ölçekli ve ihtişamlı oldukları görülmüştür (Yazıcı, 2010, s.93). Giriş cepheleri diğer cephelere oranla daha gösterişli tasarlanmıştır. Simetrik olarak düzenlenen cephenin merkezindeki giriş mekânı dışa veya içe doğru çekilerek ve zemin kotundan yükseltilerek vurgulanmıştır. Giriş aksında genellikle merkezi bir sundurma, çıkma veya balkon gibi düzenlemeler bulunmaktadır (Umar ve Can, 2019, s.543). Günümüze ulaşan hükümet konaklarının büyük bir kısmı II. Abdülhamid Dönemi'nden kalmıştır. Bu dönemde yapılan Hükümet Konaklarında iktidar gücü simgeleyen osmanlı arması, padişah tuğrası ve kitabe gibi çeşitli semboller yapıların girişlerinde kullanılarak vurgulanmıştır (Toptaş, 2016, s. 412).

Hükümet Konakları'nın giriş aksı üzerinde çıkma veya balkon oluşturan üst kat kütleleri, genellikle sütunlar ile taşınmıştır. Binanın girişinde sütunlarla taşınan korunaklı geniş bir açıklık oluşturan bu biçimleniş, cephenin merkezindeki girişe hacimsel bir boyut kazandırarak, vurguyu güçlendirmiştir ve cepheyi hareketlendirmiştir (Şekil 27).

Şekil 27: Öne doğru taşırılan, kemerli bir açıklık ile tanımlanan giriş mekânı örnekleri, a) Sivas Hükümet Konağı (1884), b) Konya Hükümet Konağı (1882), c) Kütahya Hükümet Konağı (1907)

Kaynak: <http://www.eskiturkiye.net/tag/h%C3%BCk%C3%BCmet-kona%C4%9F%C4%B1/> adresinden 03.07.2021 tarihinde edinilmiştir.

Hükümet Konakları'ndaki çoğunlukla öne doğru taşırılan ve sütunlarla desteklenen giriş mekânının, cepheden içe doğru çekilerek vurgulandığı örnekler de bulunmaktadır (Şekil 28).

Şekil 28: Cepheden içe doğru çekilmiş giriş mekânı örneği, Bergama Hükümet Konağı (1903-1909)

Kaynak: <https://kulturenvanteri.com/yer/bergama-eski-hukumet-konagi/#16/39.118/27.176893> adresinden 03.07.2021 tarihinde edinilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen Tanzimat Dönemi'ndeki Hükümet Konakları'nın giriş mekânı, devletin kent merkezlerindeki varlığını ve gücünü gösteren yapılarda temsili bir mekân görevi görmüştür. Yapı cephesi saray mimarisinden arındırılmış, yalın bir düzleme dönüştürülse de özellikle klasik detaylarla vurgulanan giriş mekânında ampir üslup devam etmiştir. Giriş kütlelerinin merkezi noktada çıkma veya girinti oluşturarak simetrik düzenin odağında konumlanması, giriş aksı üzerinde balkon, söveli pencereler,

merdiven, kolon ve kemer detaylarının bulunması; cephe yüzeyinin durağan ritmini bozarak giriş mekânını tanımlı hale getirmiştir.

2.3.6. Türkiye Cumhuriyeti Kamu Yönetim Binaları

Osmanlı Devleti'nin çöküşünün ardından kurulan yeni devlet örgütlenmesi ve rejim değişikliği ile kentsel dokuya yansıyan hareketlenmeler mimarideki dönüşüm sürecini başlatmıştır. Ülke politikasındaki radikal değişim ve düzenlemelerin yeni toplumsal ve siyasal ortamdaki etkileri, özellikle devletin kent ölçeğindeki temsili olan kamu binalarının biçimsel gelişimine yansımıştır. Bu süreçte, eskiyi devam ettirme ile yeni üslup arayışları, ulusal bilinci ön plana çıkaran milli mimari anlayışı ve batının modern mimarlık akımları Cumhuriyet Dönemi kamu mimarisini şekillendirmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kamu mimarisinde, Osmanlı devletinin son evresi 1908 yılında ilan edilen 2. Meşrutiyetin getirdiği Neoklasik Türk Üslubu'nun etkisi görülmüştür. Milli değerlerin ön plana çıkarılmasına dayanan bu akım 1910 yılında başlamış, 1930'lu yıllara kadar devam etmiştir (Yılmaz, 2015, s.54). 1. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan bu süreçte, kamu binaları Osmanlı ve Selçuklu Mimarisi'nden izler taşıırken; 1926 yılından itibaren başlayan yeni arayışlar ve yabancı mimarların öncülüğünde gelen batılı tarzda fonksiyonelliğe dayanan bir mimari gelişmiştir (Aslanoğlu, 2010, s.34). 1940-1950 yılları arasında ise milli duyguların ön plana çıktığı II. Ulusal Mimarlık Dönemi etkinlik göstermiştir. Sedat Hakkı Eldem'in 1934 yılında öncülük ettiği "Milli Mimarlık Semineri"nde; iklimsel koşullar, yerel malzeme ve tekniklerin önemine vurgu yapılarak ulusal mimarinin kuramsal anlamdaki ilk temelleri atılmıştır. Bu dönemde "batının medeniyet ve tekniği, milli kültür ve Türk ruhu" ile birleştirilerek mimaride ulusalcı çağdaşlığın yaratılması amaçlanmıştır (Sağsöz, Sarı, Şen ve Al, 2014, s.944). Cumhuriyet Dönemi kamu mimarisini şekillendiren tüm bu süreçler binaların giriş mekânına yansımıştır.

2.3.6.1. I.Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Binası Giriş Mekânı

I. Ulusal Mimarlık Dönemi kamu binalarında cephe mimarisi ön plana çıkmıştır. Özellikle giriş eksenli simetrik bir biçimleniş gösteren cephede Neoklasik üslupta sütunlarla desteklenen giriş mekânı, basamaklarla yükseltilmiş ve anıtsal niteliklerle vurgulanmıştır. Genellikle mukarnas desenli mermer sütun başlıkları, 16. yy. üslubuna ait

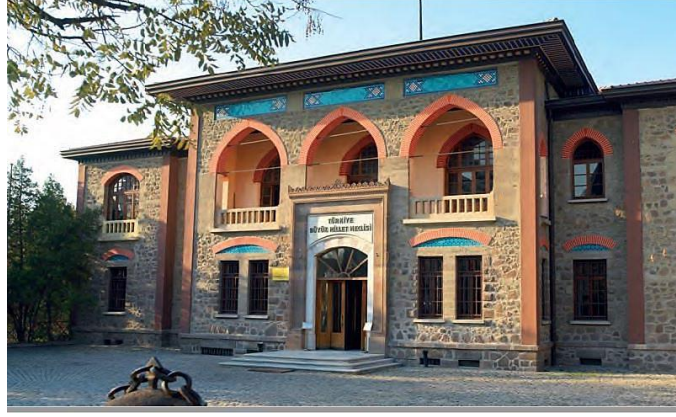
yeniden tasarlanan bitkisel motifli çini panolar(mavi) ve bezemeler ile detaylandırılmış olan giriş mekânına, görkemli ve etkili bir görünüm kazandırılmıştır (Sözen, 1984, s.30). Giriş mekânı genellikle kütsel olarak veya kemerli açıklıklar ile cepheden dışarı taşırılmıştır. Giriş mekânını tanımlayan özelliklerden biri de giriş aksı üzerinde saçak görevi de gören balkon bulunmasıdır. Balkon taşıyan sütunlarla, giriş mekânı kütseli cepheden dışı doğru taşırılarak yarı açık bir mekân yaratmaktadır. Hariciye Vekâleti Binası'nın kemerli geniş bir açıklık ile öne doğru çıkma yapan giriş mekânı bu özellikleri taşımaktadır (Şekil 29).

Şekil 29: Kemer detaylı, cepheden dışarı doğru taşan ve balkon taşıyan giriş mekânı örneği, Hariciye Vekâleti Binası, Ankara (1927)

Kaynak:http://ankaraarsivi.atilim.edu.tr/shares/ankara/images/Ankara/10_Hariciye_Vekaleti.jpg adresinden 24.01.2021 tarihinde edinilmiştir.

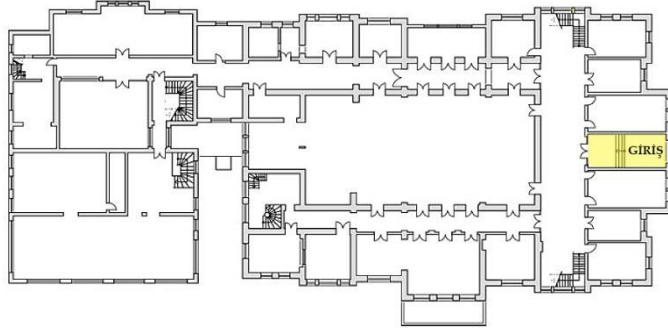
I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilen ve dönemin mimari özelliklerini yansıtan bir diğer bina Cumhuriyet Dönemi'nin önemli mimarlarından Vedat Tek tarafından 1924 yılında tasarlanan II. TBMM Binası'dır. Yapının cephe düzleminde; portalin tepeliğiyle bütünleşen kemer detaylı üçlü balkon düzenlemesi, çini pano süslemeleri, ahşap işlemeli çatı saçağı ve kütsel olarak cepheden öne doğru çıkmalı biçimi giriş mekânını tanımlayan Neoklasik niteliklerdir (Şekil 30).

Şekil 30: II. TBMM Binası girişi, Mimar Vedat Tek, Ankara (1924)

Kaynak: https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/tbmm_binalari_tr_20102016.pdf adresinden 24.01.2021 tarihinde edinilmiştir.

İç mekânda basamaklar ile kademelenmiş olan giriş holünün sınırlarını çizen ikinci bir giriş kapısı, Osmanlı ve Selçuklu motiflerini içeren ahşap tavanlı, her iki ucunda merdiven bulunan dikdörtgen bir koridora açılmaktadır (Şekil 31).

Şekil 31: II. TBMM Binası zemin kat planı

Kaynak: Yıldız ve Parlak, 2018, s.4933

2.3.6.2. II. Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Binası Giriş Mekânı

Bu dönemde özellikle kamu mimarisinde tek tipleşmiş binalar tasarlanmaya başlanmıştır. Binalarda, kesin olarak belirlenmiş mimari plan ve biçimlerle kamunun bina içindeki erişilebilirliğinin ve hareket alanlarının sınırı kontrol altına alınmıştır (Menderes, 2014, s.31). Binalar yığma taş veya taş kaplama ile inşa edilerek Eldem'in söylemi ile “taştan bir kılıfa” bürünmüşlerdir (Eldem, 1973, s.6). Giriş mekânında da, genellikle

insan ölçeğinden uzak yüksek kolon sıraları ile desteklenen, statik ve simetrik biçimi ile; ihtişamlı, kamuya karşı güçlü ve kararlı bir tavır çizilmiştir.

II. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin mimari özelliklerine göre 1940 tarihinde Seyfi Arkan tarafından tasarlanmış olan eski Adana Halkevi Binası'nın giriş mekânı günümüzde Adana Büyükşehir Belediye Binası'nın tiyatro salonunun girişi olarak kullanılmaktadır. Merdivenlerle yükseltilmiş zemin kotundan başlayarak tek kat yüksekliğinde ve cephe boyu devam eden sütun sıraları giriş cephesini oluşturmaktadır. Giriş mekânı cephenin orta aksındaki kolon sıraları ardında içe doğru girinti biçimindedir. Yarı açık korunaklı bir mekân olan giriş, tekrarlı kolonlar ile statik bir görüntüye sahiptir (Şekil 32).

Şekil 32: Adana Büyükşehir Belediye Binası Tiyatro Salonu Girişi, Mimar Seyfi Arkan, Adana (1940)

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/366550857163075063/> adresinden 25.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Dönemin kamu binalarında giriş mekânları cephe düzleminde sade ve kesin hatlarla çizilmiş bir biçime sahiptir. Kolonadlı girişlerin yanı sıra cephede devam eden tekrarlı pencereler, söveler ve cepheden çıkıntı yapan dikmeler ile tasarlanmış girişler bulunmaktadır. Dönemin geleneksel mimari malzemesi olan taş kaplama veya kâgir

sistem, giriş mekânlarında yalın ve prizmatik bir biçim yaratmıştır. Girişler cephe kütlesi boyunca dışa doğru taşırılarak veya içe çekilerek vurgulanmıştır (Şekil 33).

Şekil 33: Cepheden taşırılan dikmelerle vurgulanan, tekrarlı biçimlenişe sahip II. Ulusal Mimarlık Dönemi kamu yönetim binalarının giriş örnekleri: a) Afyonkarahisar Belediye Binası, Mimar Kemal Tetik (1940). b) Isparta Valilik Binası (1937)

Kaynak: a) <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/kulturenvanteri/afyon-belediye-bnasi> adresinden 10.07.2021 tarihinde edinilmiştir.

b) <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/kulturenvanteri/valilik-binasi> adresinden 10.07.2021 tarihinde edinilmiştir.

II. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin çalışma çerçevesinde incelenen kamu binalarındaki giriş mekânlarının boyutsal ve görsel olarak anıtsal nitelikte biçimlendiği görülmüştür. Giriş mekânı, cephe yüzeyinde simetrik, durağan ve yalın bir ritmik biçime sahiptir. Mekân, cephe kütlesinden içe çekilerek çizgisel etkideki sıralı yüksek kolonlar ardında boşluk yaratılarak veya tekrarlı biçimsel unsurlar ile vurgulanarak tanımlanmıştır. Geleneksel taş malzemesinin yalın hali anıtsal görsel etkiyi desteklemiştir.

BÖLÜM III

KAMU YÖNETİM BİNALARININ GİRİŞ MEKÂNI BİÇİMLENME ÖLÇÜTLERİNİN BELİRLENMESİ

Mimari bütüne anlam veren, mekânsal ilişkilerin ve onu ifade eden biçimsel niteliklerin işlevsel düzeyde organize edilmesidir. Girişi tanımlayan geometrik düzen, yapı kimliğiyle ilişkili olarak girişin üstlendiği işlevi kullanıcıya aktarır. Bu doğrultuda çalışmada; nitel araştırma yönteminin veri toplama tekniklerinden tarama araştırma modeli kullanılarak belirlenen sınırlılıklar kapsamındaki giriş mekânının biçimlenişi ile ilgili kavram ve kuramlar için literatür taraması yapılmıştır. İlgili eserlerden ve sanal dokümanlardan yazılı - görsel veriler derlenerek ulaşılan bilgilerden araştırma materyali üzerinde uygulanabilecek olan analiz ölçütleri belirlenmiştir. Tarama tekniği ile edinilen bilgiler ve ilgili tarihi kaynaklar araştırma için bir yol haritası çizmiştir. Bu süreçte kamu binalarının çevre ile kurduğu ilişkinin giriş mekânına yansıdığı sonucuna varılmıştır. Kullanıcı ihtiyaçlarının şekillendirdiği mekânsal gereksinim, binaya erişilebilirlik düzeyi ve binanın devlet kurumu olmasıyla sergilenen resmi tavır; kamu binalarının giriş mekânı biçimlenişini etkilemektedir. Buna paralel olarak, Mimari ve Kentsel Tasarım Teorisi ve Uygulaması alanında uzmanlaşan, “Yönlendirme, Yollar, Eşikler ve Geçiş Uzayları” üzerine çalışmaları bulunan Pierre Von Meiss’in 1990’da sunduğu “Elements of Architecture: From Form to Place” adlı çalışmasında giriş mekânını tanımlarken kullandığı roller dikkate alınmıştır. Meiss’in tanımladığı roller ile kamu yönetim binalarının giriş mekânı biçimlenmesi arasında kavramsal ilişki kurularak betimsel analiz ölçütleri oluşturulmuştur.

Meiss, giriş mekânını tanımlarken; işlevsel bir pratiği bulunan “faydacı rol”, iç ve dış arasındaki farka dikkat çekerek kontrollü - korunaklı bir niteliği karşılayan “koruyucu rol” ve mimari elemanların kurduğu karakter ve değer ile anlamlı bir geçiş sağlayan “anlamsal rol” olmak üzere üç farklı düzeyi ifade etmiştir. Meiss’e göre, bu üç farklı düzeyin her biri tek başına giriş mekânını tanımlamak için yeterli değildir. Bu düzeyler, binaların amacına, bulunduğu sosyal çevrenin kültürel ve coğrafi özelliklerine göre biçimlenişte değişim göstermekte veya bir bütün olarak giriş mekânının fiziksel - anlamsal ifadesini kurmaktadır (Meiss, 1990, s.149). Çalışmadaki kamu yönetim

binalarının giriş mekânı biçimlenişinde etkin olan ölçütler, bu roller ile ilişkilendirilen ana kavramların zemininde oluşturulmuştur. Bu bağlamda;

- Mekânın kullanımına dair kullanıcı ihtiyaçlarına cevap veren giriş mekânının faydacı rolü - “işlevsellik”
- Yapıya fiziksel ve görsel erişimin kontrollü olmasını içeren giriş mekânının koruyucu rolü - “erişilebilirlik”
- Yapının devlet erki niteliğinin sergilendiği giriş mekânının anlamsal rolü - “anıtsallık”

şeklindeki temaların altında kamu binalarının giriş mekânının biçimlenme ölçütleri belirlenmiştir. Biçimlenme ölçütlerinin belirlenmesi için; genel kabul görmüş literatür çalışmaları, uygulanmış örnekler ve Türkiye’deki Bakanlıklar tarafından çıkarılan kamu tüzel kişilerini ilgilendiren mimari düzenlemelerin yer aldığı yönetmeliklerden yararlanılmıştır. Konulara kaynaklık eden yönetmelik ve formlar ise şu şekildedir:

- Hükümet Konakları Projelerinde Uygulanacak Usul Ve Esaslar
- TS 9111: Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gerekleri
- Binalar İçin Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formu

Sonuç olarak; kamu tüzel kişiliği bulunan kamu yerel yönetim ve hizmet binalarının giriş mekânlarının irdelendiği bu tez çalışmasında; mekânın biçimlenişinde etkili olan ana temaların altındaki parametreler Şekil 30’da sıralanmıştır. Konu kapsamında incelenecek olan “Çukurova Kalkınma Ajansı, Tatvan Belediye Binası ve Bitlis İl Özel İdare Binası” yapılarının giriş mekânları Şekil 34’de yer verilen parametrelere göre 4. Bölümde değerlendirilmektedir.

İşlevsellik	Erişilebilirlik	Anıtsallık
Kullanıcı İhtiyaçları - Giriş mekanına yönelme - Giriş mekanda sabit ve esnek donatı elemanları - Giriş mekanında yerleşim ve dolaşım - Giriş mekanında iklimlendirme ve aydınlatma	Görsel Erişilebilirlik - Giriş mekanına yaklaşım yolu - Giriş mekanının konumu Fiziksel Erişilebilirlik - Giriş mekanında koruyucu yönlendirici ve uyarıcı unsurlar - Giriş mekanında kapı merdiven ve rampa uygulamaları	Boyutsal Nitelik - Giriş mekanının kullanıcı ile boyutsal oran ilişkisi - Giriş mekanının cephe ile boyutsal oran ilişkisi Görsel Nitelik - Giriş mekanındaki baskın karakterlerin görsel etkisi - Giriş mekanında malzemenin görsel etkisi

Şekil 34: Kamu yönetim binalarının giriş mekânı biçimlenişinin değerlendirme ölçütleri

Kaynak: Grafiksiz çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

Araştırma materyallerinin analizinde; araştırmacı gözlemine dayalı verilerin fotoğraf ve rölöve çizimleri ile desteklenmesi, belirlenen ölçütlere göre irdelenmesi ve yorumlanmasıyla betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır.

3.1. İşlevsellik

Yapı bütünüünün ayrılmaz bir parçası olarak giriş, yapının fonksiyonu ve türü (özel-kamusal oluşu) ile bağlantılı olarak şekillenmektedir. Giriş mekânı, kullanım amacına uygun olarak yapıda üstlendiği fonksiyona göre faydacı bir role sahip olmaktadır. Bina içine geçişin sağlanmasıyla başlayan faydacı rol, farklı giriş biçimlenişleri ile daha geniş bir işlevsel pratik sunmaktadır. Bu doğrultuda, giriş mekânının kullanımından doğan gerekli biçimleniş unsurlarının bütünlüğü mekâna işlevsellik sağlamaktadır.

Yapının işlevi mimari formu şekillendirmektedir. Vitruvius, her mimari yapının türüne ve bulunduğu çevreye uygun şekilde, bütünü veya bölümleri arasında kurulan uyumlu düzenleme ile kullanımında engel oluşturmayacak mükemmel biçimi yakalama çabasını uygunluk ilkesiyle ifade etmektedir. Vitruvius'a göre uygunluk, görkemli iç mekânlara açılan zarif giriş avlularının ve binanın görkemini vurgulayan yüksek giriş

açıklığının kullanımından doğmuştur (Güven, 2005, s.12). Bu bağlamda, yapının görkemiyle aynı düzeyde tasarlanan görkemli girişler yapının görünümünde uygunluk yaratarak işlevsel bir biçimleniş göstermektedir.

İşlev kavramını, bir yapının amacına yönelik belirlenen gereksinimler doğrultusunda yapı öğelerinin programlanması şeklinde ifade eden Doğan Kuban, her yapı bölümünün biçim özelliklerinin, işlev gereği kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini belirtmektedir. Mekânın biçimi, boyutu, yeterli düzeydeki havalandırma ve aydınlatma miktarı, mekân unsurlarının kullanıcıya göre ölçeği, iklim şartlarına göre yapı malzemesinin seçimi ve yapı elemanlarının biçimlendirilmesi gibi mekânın kullanımına dair fiziksel niteliklerin, yapının türü ve işlevine uygun planlanan gereksinimlere karşılık vermesi beklenilmektedir (Kuban, 2002, s.21-22). Buradan hareketle; işlevsellik, eylemlerin gerçekleştirilmesine yönelik gereksinimleri karşılayan mekânsal öğelerin kurgulanarak mekâna işlerlik kazandırılmasıdır.

Yapının türü ve işlevi değiştikçe kullanım koşulları da değişerek uygun biçimleniş unsurları belirlenmektedir. Kamusal ve resmi türdeki yapıların giriş mekânlarının işlevselliği, yapının taşıdığı kimliğin gerektirdiği ihtiyaçlara karşılık verecek şekilde biçimlenmesiyle ölçülebilmektedir. Örneğin: Hükümet Konakları projelerinde uygulanacak olan usul ve esaslara göre girişler için belirlenen kriterler aşağıda sıralanmıştır:

- Adliye, emniyet ve valilik haricinde hükümet konaklarında tek giriş yapılması
- Bina girişleri saçak, sütun, kemer gibi imalatlarla vurgulanması
- Bina cephelerinde yöresel mimariyi yansıtacak malzemelerin seçilmesi (https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/destek/hukumet_konaklari/Genel_Esaslar.pdf adresinden 22.12.2019 tarihinde edinilmiştir)

Yapının türüne göre, giriş mekânının yapının amacına ve kimliğine uygun şekilde belirli esas ve ihtiyaçlara göre biçimlenmesi önemli bir etkidir. Kullanım bakımından da; giriş mekânının düzenleyici unsurlarının, yapının bulunduğu doğal koşullar çerçevesinde, işlevine yönelik kullanıcı gereksinimlerini karşılayacak şekilde programlanması ile mekân işlevsel bir niteliğe sahip olmaktadır. Mekânın işlevsel niteliğe sahip olmasıyla kullanıcının mekân içindeki eylemlerini gerçekleştirme potansiyeli

artmaktadır. Bu doğrultuda, kamu yönetim binalarının giriş mekânının işlevselliğinin değerlendirilmesi için kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekmektedir.

3.1.1. Kullanıcı İhtiyaçları

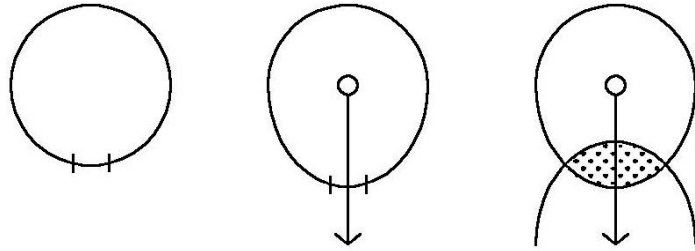
Norberg Schultz, mimari mekânı tanımlarken kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılayan bir uzay parçası olarak ifade etmiştir (Norberg Schultz, 1971, s.9). Wolfgang F.E. Preiser, farklı ölçek ve düzeydeki mekânlarda(oda-bina, özel-kamusal) çeşitli kullanıcı türlerine(bireysel/grup) göre bina performansını değerlendirirken, kullanıcı ihtiyaçlarını;

- Sağlık ve güvenlik
- Fonksiyonellik
- Psikolojik konfor ve memnuniyet

olmak üzere teknik, işlevsel ve davranışsal kategorilere ayırmıştır (Preiser, 1994, s.101). Kamusal mekândaki kullanıcı gereksinimleri kalite parametrelerinde Jan Gehl, mekânın fiziksel açıdan fizyolojik ihtiyaçlara cevap vermesi ve estetik olması, psikolojik açıdan ise emniyetli ve güvenli olmasına dikkat çekmiştir (Uzgören ve Erdönmez, 2017, s.45). Aynı şekilde Jon Lang’a göre de; yapılı çevre, hem bireyin fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması hem de taşıdığı sembolik anlamlar ile toplumsal gereksinimlere yanıt vermesi bakımından önemli bir değere sahiptir (Lang, 1987, s.106). Bu şekilde yapılı çevre olarak kamu binalarının giriş mekânında kullanıcıların gerçekleştireceği eylemlere bağlı olarak ihtiyaç duydukları fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerinin yarattığı beklentiye karşılık işlevsel biçimleniş gerekmektedir. Giriş mekânını deneyimleyen kullanıcının mekânı kullanma amacına sağlıklı, güvenli ve doğrudan ulaşmasını sağlayan biçimsel nitelikler mekânın kalitesini de arttırmaktadır.

Giriş mekânına yönelme: Giriş mekânında biçimlenişin etkisi ile kullanıcıyı girişe yönlendiren ve içeri davet eden vurgulu bir geçiş sağlanabilmektedir. Norberg Schulz, iç mekân ile dış mekân arasında yaratılan geçiş alanlarından bahsederken; kapalı bir hacmi dış dünya ile bağlayan açıklıkların olması gerektiğinden ve bunun da akıcı bir geçiş sağlayarak aynı zamanda bir yön belirttiğinden söz etmektedir. Yönelmenin etkisi ile kapalı biçim dışı doğru “uzatılarak” veya dış mekân “sınırın içine işlenerek” bir geçiş

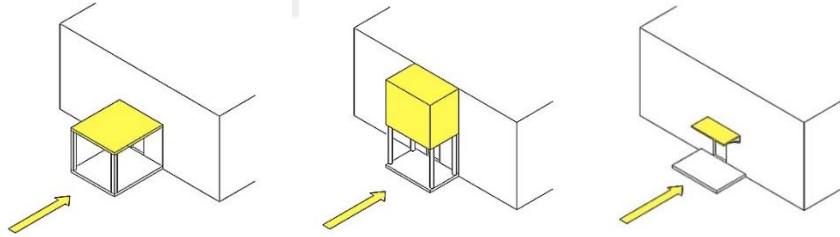
alanının oluştuğunu belirtmektedir. Bu alan da mekânlar arası sürekliliğin sağlanması için çeşitli biçimlerin verilebildiği bir açıklık görevi görmektedir (Norberg Schulz, 1971, s.25)(Şekil 35).

Şekil 35: Yönlenmenin etkisi ile oluşan giriş mekânı biçimlenişi

Kaynak: Norberg Schulz, 1971, s. 25

Cephe yüzeyinden içe çekilerek girinti oluşturan veya öne doğru çıkıntı yapan girişler binanın giriş yönüne vurgu yaparak davetkâr bir geçiş sağlarlar. Girişe yönelimi güçlendiren sundurma, çıkma ve tente gibi korunma amaçlı işlevsel yapılar da yönlenmede biçimin bir parçası olmaktadır (Ching, 1979/2019, 263)(Şekil 36).

Şekil 36: Cephe yüzeyinde giriş mekânını tanımlayan üst örtü biçimleri

Kaynak: Grafıksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

Bu doğrultuda; bireyin dışarıdan giriş mekânına doğru yönlenmesinde, mekânı cephe yüzeyinde tanımlı hale getiren, giriş yönünü vurgulayan ve korunak oluşturan biçimler etkili olmaktadır (Şekil 37).

Şekil 37: Giriş mekânına yönelimi güçlendiren üst örtü uygulaması, Kayseri Ticaret Odası Hizmet Binası, Kayseri, A2 Tasarım

Kaynak: <https://www.arkitera.com/proje/kayseri-ticaret-odasi-kto-hizmet-binası/> adresinden 16.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Giriş mekânında sabit ve esnek donatı elemanları: Giriş mekânının biçimlenişinde kullanıcı gereksinimlerine göre düzenlenen donatı elemanları yapının işlevine göre değişmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait resmi binaların giriş mekânında, binanın işlevine ve kullanıcı gereksinimlerine göre sabit ve esnek donatı elemanları, yönetmeliklere uygun olarak hazırlanan “Binalar için erişilebilirlik izleme ve denetleme formu” incelenerek tespit edilmiştir. Kamu binalarında kullanıcıların fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarına yönelik düzenlenen giriş mekânındaki donatılar aşağıda yer almaktadır:

- Güvenlik kontrol cihazı(X-Ray)
- Turnike(personel girişi için)
- Danışma bankosu
- Bilgilendirici ve uyarıcı işaretler
- Yönlendirme tabelaları

(<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/sgb/uploads/pages/genelgeler/ek-1-binalar-icin-erisilebilirlik-izleme-ve-denetleme-formu.pdf> adresinden 10.02.2021 tarihinde edinilmiştir).

Mekân içinde bireyin eylemi kadar eyleme karar verme süreci de zihinsel ve bedensel mekân gereksinimlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu gereksinimler fizyolojik olarak düşünen, dinlenen ve çeşitli kişisel ihtiyaçları olan birey için esnek ve ergonomik çözümler gerektirmektedir. Kamu binalarında mekânsal deneyimin başlangıcında yer alan giriş mekânı ziyaretçinin mekânı algılama, dolaşıma karar verme ve aktivite sonrası

dinlenme beklentilerine karşılık açık - kapalı alanlar ve ergonomik mobilya gibi çözümler görülebilmektedir. Buna paralel olarak, İnci Uzun'na göre; kamu - büro binalarındaki giriş mekânlarının lobi ve danışma gibi işlevleri içeren geniş ölçekli atrium biçiminde çözümlenmesi, kamusal hizmet amacının bir parçası olarak kamuya ve bina çalışanlarına ortak paylaşım alanı sunmaktadır (Uzun, 2007, s.55). Özellikle bu alan halkın, bürolardaki çalışanlar ile görüşmeyi beklerken rahat bir şekilde zaman geçirebilecekleri kamusal bir mekân işlevi görmektedir (Şekil 38).

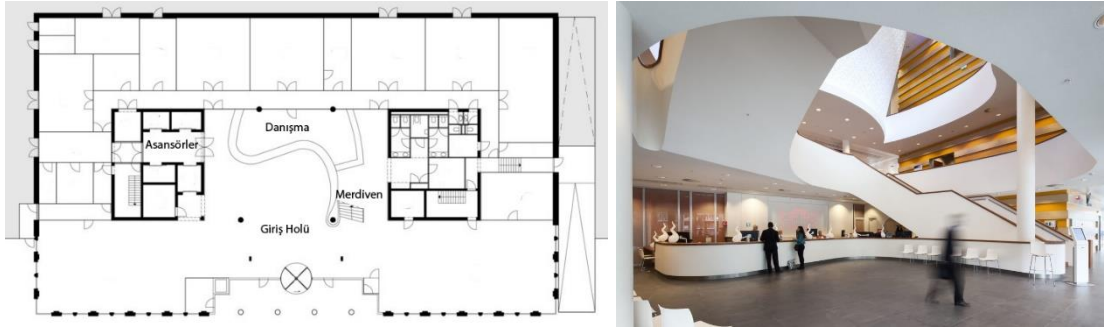
Şekil 38: Danışma bankosu ve bekleme koltuklarının bulunduğu geniş ölçekli atrium, Deventer Belediye Binası'nın Bursestraat Girişi, Hollanda, Neutelings Riedijk Architects

Kaynak: <https://www.archdaily.com/785985/deventer-town-hall-interior-atelier-pro> adresinden 16.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Kamu binalarının giriş mekânlarındaki lobi, giriş bahçesi, fuaye gibi alanların iklimsel koşullar altında korunaklı ve işlevsel biçimlenişi; sosyal etkileşimi arttırmakta, psikolojik konfor ve memnuniyet ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Giriş mekânında yerleşim ve dolaşım: Mekân deneyiminde insanın sahip olduğu bilgi ve hâkimiyet hissinin artması güven duygusunu beslemektedir. Kevin Lynch, deneyim derinliği sunan belirgin ve okunaklı bir çevrenin güven hissi uyandırdığını savunmaktadır. Lynch'a göre mekândaki belirsizlik, labirent ve sürprizlerin de bütünle bağlantılı, ipuçları veren ve zamanla tanımlanıp anlaşılabilir bir forma sahip olması gerekmektedir (Lynch, 1960/2010, s.5-6). Bu noktada giriş mekânındaki güven hissi psikolojik olarak, insanın tanımlı bir mekânsal düzenleme içinde doğrudan dolaşımının sağlanmasına bağlıdır. Binaya giriş yapan bireyi gideceği noktaya hazırlayan ve dağıtan giriş mekânındaki mekânsal akışın algılanabilir ve görülebilir olması, diğer mekânlarla ilişkisinin tanımlanması ve dikey dolaşımda gerekli merdiven, asansör gibi mekânsal

unsurların bireyin kolayca bulabileceği noktalarda planlanması güvenli bir deneyim sağlamaktadır (Şekil 39).

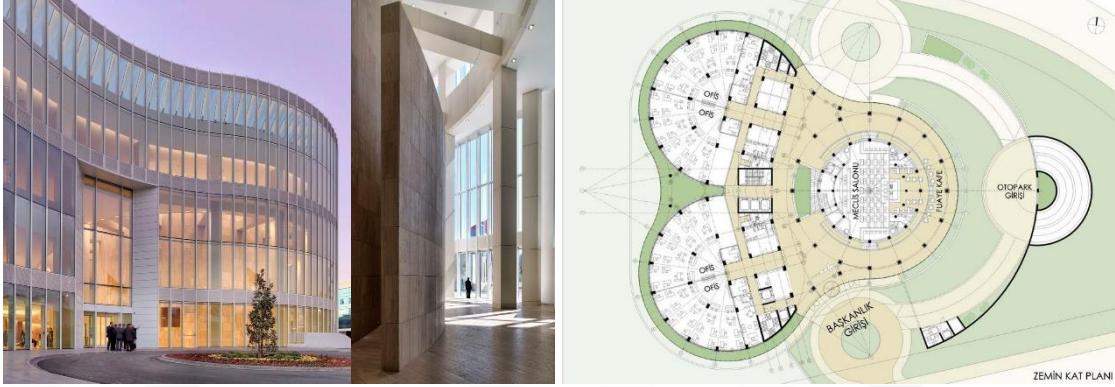
Şekil 39: Giriş mekânındaki kolay algılanabilen, yerleşim ve dolaşıma yön veren danışma bankosuyla merdivenin bütünleşmesi, Gouda Belediye Binası, Hollanda, Soeters Van Eldonk Architecten

Kaynak: <https://www.arkitera.com/proje/gouda-belediye-binası/> adresinden 18.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Giriş mekânındaki sabit donatıların ve tasarım unsurlarının konumlanması bireyin diğer mekânlara geçiş noktalarını farketme sürecini de dolaylı olarak etkilemektedir. Mekân tasarım bileşenlerinin sirkülasyon alanına uygun konumlanması ve doğrudan yönlendirme sağlayan bilgilendirme tekniklerinin tasarıma dahil olması doğrusal dolaşım için önemli olmaktadır.

Giriş mekânında iklimlendirme ve aydınlatma: Kullanıcının mekânda geçirdiği zamanın kalitesini belirleyen fizyolojik konfor ihtiyaçları bulunmaktadır. Mekânın hava kalitesi ve aydınlık düzeyi eylemsel süreçte doğrudan kişinin fizyolojik ve psikolojik sağlığını, mekânı algılama şeklini, mekân içinde geçirilen zamanın miktarını ve davranışlarını etkileyen iki boyuttur. Ortamdaki sıcaklık, nem ve hava hareketine bağlı olarak değişen iç hava kalitesi, bireyin mekândaki bedensel ve zihinsel eylemlerini etkilemektedir. Işığın da biyolojik açıdan hormonal sistemin ritmini etkilemesi, özellikle doğal ışığın vitamin sentezinde görev alması ve psikolojik açıdan da bireye mental olarak faydalı olduğu bilinmektedir (Kutlu, 2018, s.72). Her iki gereksinimin karşılanması durumunda doğal ve yapay sistemler mekânın işlevi ve boyutuna uygun olarak biçimlenişin bir parçası olmaktadır. Giriş mekânında doğal havalandırma ve aydınlatmanın kaynağı olan açıklıklar mekânın niteliğini tanımlayan önemli biçimleniş unsurlarıdır. Ching, ışığın mekâna süzülmesine izin vererek yüzeyleri aydınlatan, dış mekân ile görsel ilişkiler kurulmasını ve doğal yollarla mekânın havalandırılmasını

sağlayan açıklıkların büyüklük, sayı ve konumlarına dikkat çekmektedir. Açıklıklar mekânın sağır yüzeyler ile çevrelenme oranını azaltmakta ve tasarımı ile mekânın niteliğini belirlemektedir (Ching, 1979/2019, s.174)(Şekil 40).

Şekil 40: Cam yüzeylerle çevrelenen giriş cephesi ve iç mekândaki girişten çatıya kadar ulaşan galeri boşluğu ile doğal aydınlatma ve havalandırma örneği, Küçükçekmece Belediye Binası, İstanbul, Mimarlık Bürosu

Kaynak: http://www.raf.com.tr/dergi/proje-detay/post_slug/kucukcekmece-belediyesi-yeni-hizmet-binasi/item_id/2351 adresinden 16.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Mekân içinden dışarıyı görülebilir kılan, doğal hava ve ışığın içeri ulaşmasını sağlayan, iç mekânı dış mekân ile bütünleştiren açıklıklar; bireyin güven duygusunu da beslemektedir. Açıklıklar ile mekânın havalandırılması ve aydınlatılması önemli olduğu kadar hava akışının kontrol altına alınması da önemli olmaktadır. Kamu binalarının girişlerinde sürekli olarak yaya trafiği ile açılan kapılar dışarıdaki havanın da sürekli olarak içeriye girmesine neden olmaktadır. Bu durumda hava kontrolünü sağlamak için girişe rüzgârlık yapılması gibi tasarım çözümleri gerekmektedir.

3.2. Erişilebilirlik

Giriş mekânı kullanıcıların yapıya erişim sürecinde korunaklı bir geçiş için koruyucu bir role sahiptir. Bu bağlamda; kamuya açık nitelikteki kamu yönetim binalarının giriş mekânının biçimlenişi; “kamunun kabulü” doğrultusunda güvenli ve koruyucu bir “erişilebilirlik” üzerinden incelenmektedir. Erişilebilirlik düzeyinin giriş mekânı biçimlenişine etkisi, yaklaşım yolundan başlayarak cephe düzlemine varıncaya kadar kullanıcının hareketine ve görüşüne yön vermesi ile oluşmaktadır. Giriş mekânının erişilebilir olması, binanın kamu kullanımına açık olduğunu ve kamunun bina içine engelsiz bir şekilde kabul edildiğini ifade etmektedir. Günümüzde de kamu kurumlarına

ait resmi binaların erişilebilir olmasına dair mimari düzenlemeler belirli standartlara bağlanmaktadır. Kamu kullanımına açık tüm binaların erişilebilir olmasını içeren Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği'ne göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından hazırlanan formlarda erişilebilirliğin tanımı aşağıda yer almaktadır:

Erişilebilirlik (ulaşılabilirlik); herkesin istediği her yere ve her hizmete bağımsız ve güvenli olarak ulaşabilmesi, bunları kullanabilmesidir (Çiftçi ve Gümüş, 2017, önsöz).

Birbiririnden farklı fiziksel özelliklere sahip bireylerin mekân kullanımında eşitlik ilkesine dayanan erişilebilirlik, ayrımcılığa karşı bireyin farklılığına dikkat çekmeyecek şekilde herkese aynı kullanım kolaylığını, mahremiyet ve güvenliğin sağlanmasını içermektedir (Öz, 2015, s.28). Böylece fiziksel bakımdan herhangi bir kısıtlı hareket yetisine sahip engelli, yaşlı, çocuk ve bebek taşıyan ebeveynler gibi bireylerin ihtiyaçlarını konu edinen evrensel/kapsayıcı tasarım yaklaşımı ortaya çıkmıştır (Mamatoğlu, 2015, s.8). Özellikle engeli bulunan bireylerin herkesle aynı koşullarda tüm kamu ve kuruluşlarının sunduğu hizmetlere erişerek toplumsal yaşama katılması için yasal düzenlemelerle gerekli planlama ve uygulamalar yapılmaktadır (Gümüş, 2015, s.15). Türk Standartları Enstitüsü'nün belirlediği erişilebilirlik standartlarına göre, binalarda tüm bireylerin eşit ve rahat bir şekilde giriş-çıkış hareketini ve dolaşımını gerçekleştirmesi gerekmektedir (TS 9111). Bu noktada giriş mekânının bina dışında ve içinde erişilebilir olması önem kazanmaktadır. Görsel olarak başlayıp fiziksel olarak devam eden binaya erişim sürecinde, giriş mekânının çevre ile ilişkisi görülebilir ve ulaşılabilir olması ile kurulmaktadır. Binaya girişin güvenli, kontrollü ve herkes için eşit bir şekilde sağlandığı mimari düzenlemelerle de fiziksel erişim düzeyine ulaşılmaktadır.

3.2.1. Görsel Erişilebilirlik

Joseph De Chiara ile John Callender, kamu hizmetlerinin verimliliği açısından belediye hizmet binalarının kent içinde, kamunun kolay ulaşım sağlayacağı ve iş merkezlerine yakın bir şekilde konumlanmasından bahsetmiştir (Chiara & Callender, 1990, s.676-679). Kamu binalarının kentsel planlamadaki konumuna paralel olarak giriş mekânının da yapıdaki konumu ve yönünün kamunun görsel erişimi ve ulaşılabilirliği açısından, bina içine ulaşımında çevresel bağlantıların oluşmasını sağlamaktadır. Bu duruma tarihsel çerçevede bakıldığında; Antik Yunan Uygarlığı'ndaki kamu

binalarının girişi agoraya, Antik Roma Uygarlığı'ndaki bazilikaların konumuna paralel olarak giriş yönü foruma ve Osmanlı Devleti'ndeki hükümet konaklarının girişi meydana bakacak şekilde konumlanmıştır. Bu şekilde kamu binalarının giriş aksı, kamusal etkinliğe sahip kent meydanıyla bütünleşerek görülebilir ve ulaşılabilir olmuştur. Günümüzün Belediye binalarının yarışma projelerinde de; giriş aksından başlayarak binaya ait parselin kamu kullanımı için bir meydan oluşturması ve meydana kent içine doğru sirkülasyonun devamlılığına dayanan kesintisiz bir yaya aksı sağlanmaktadır (Temel ve Şen, 2019, s.163)(Şekil 41).

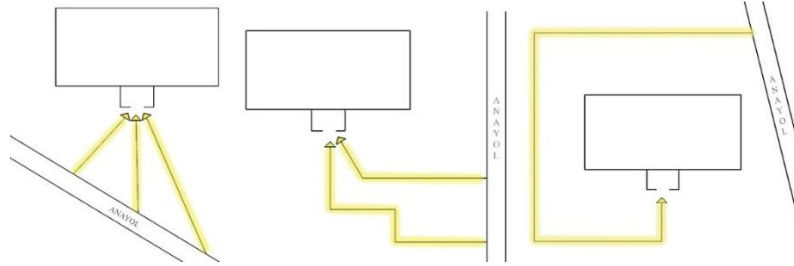
Şekil 41: Giriş aksıyla kentin içine doğru gelişen belediye meydanı örneği, Çukurova Belediye Binası, Adana, Yarışma Projesi 1. Ödül, MTF Proje

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/1-odul-adana-cukurova-ilce-belediyesi-hizmet-binasi-ve-kultur-merkezi-ulusal-mimari-proje-yarismasi/542> adresinden 18.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Kent ölçeğinde girişe yönelimi güçlendiren, çevre ile bağlantıları düzenleyen ve kentlinin ulaşımını kolaylaştıran bu çevresel düzenlemeler biçimlenişin bir parçası olmaktadır. Bu doğrultuda; binanın giriş mekânına yaklaşım yolu ve giriş mekânının konumu, binaya erişim sürecinde doğrudan veya dolaylı olarak görsel erişim düzeyinde belirleyici olan biçimsel niteliklerdir.

Giriş mekânına yaklaşım yolu: Bir iz ögesi boyunca girişe yaklaşarak kişiyi yapı içindeki mekâna hazırlayan dolaşım sürecinin ilk aşaması yaklaşım yoludur. Yaklaşım yolu, yapının girişine yaklaşırken; mekânsal deneyim süresini uzatacak bir rota çizebilir, sonlandığı noktayla karşıt olabilir veya iç mekân dizilimine doğru devam ederken; iç-dış mekân arasındaki farklılığı eritecek bir doğaya sahip olabilir (Ching, 1979/2019, s. 254). Yaklaşım yolu, girişin görsel etkisini dolaşım boyunca sürdürmekte veya kesintiye

uğratabilmektedir. Bu doğrultuda yaklaşım yolunun girişe yönelim şekli, formu ve uzunluğu mekâna görsel erişim sürecinde zamansal ve fiziksel etkilere sahiptir (Şekil 42).

Şekil 42: Yapının girişe doğru ilerleyen yaklaşım yolu grafikleri

Kaynak: Grafiksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

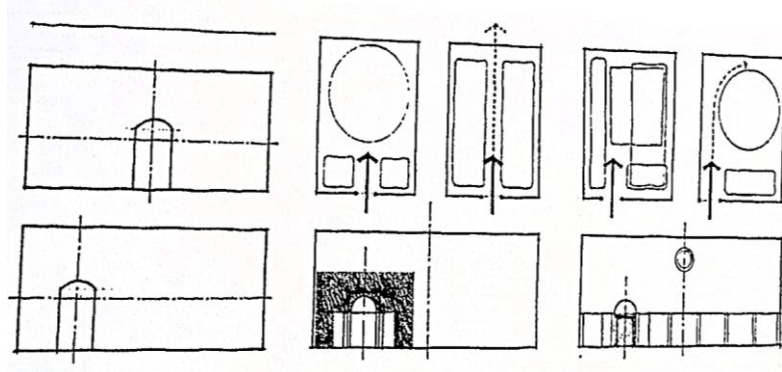
Kamu yönetim binalarına halkın erişim sağlaması açısından, yaklaşım yolunun sınırlayıcı öğelerden arındırılmış, ulaşılabilirliğinin kolay olmasını gerektirmektedir. Türk standartlarına göre, binaya ulaşılabilirlik sürecindeki yaklaşım yolunun rahat - güvenli olması açısından; otopark yerinin girişe yakınlığı ve girişe bağlanan yolların ulaşılabilir olması önem kazanmaktadır (TS 9111, s.3)(Şekil 43).

Şekil 43: Yaklaşım yolunun, yaya rampasıyla birlikte giriş mekânını (iç avlu) delip geçerek çevre yoluna bağlandığı tasarım örneği, Malatya Büyükşehir Belediye Binası, Ahmet Vefik Alp

Kaynak: https://galeri2.arkitera.com/main.php?g2_itemId=18822 adresinden 18.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Giriş mekânının konumu: Konum, bir mekânın veya biçimin içinde bulunduğu düzende taşıdığı önemi ön plana çıkarmayı sağlayan ayırt edici özelliklerden biridir (Okuyucu, 2011, s.27). Giriş mekânının konumu binaya yaklaşan kullanıcı için girişin görünür kılınmasını sağlayarak yönlenmenin ve güzergâhın doğasını belirler. Ching, girişin konumunun bina dışında yaklaşım yolunu şekillendirdiği gibi, bina içindeki mekânların düzenleniş biçimi de etkileyerek kullanıcının içerideki eylemlerine de yön verdiğini belirtmektedir (Ching, 1979/2019, s.262)(Şekil 44).

Şekil 44: Giriş mekânının konumuna bağlı olarak iç mekânının düzenleniş biçimi

Kaynak: : Ching, 2019, s. 263

Girişin cephe düzlemindeki konumu, bina dışındaki çevre düzenine ve bina içindeki mekân organizasyonuna biçim vererek kullanıcının görsel erişim yoluyla fiziksel hareketini yönlendirmektedir. Kamu yönetim binalarında girişin konumunun görünür olması; tanımlı, erişime açık ve davetkâr bir etki yaratarak kullanıcının binaya yönelimini kolaylaştırmakta ve girme sürecini kısaltmaktadır.

3.2.2. Fiziksel Erişilebilirlik

Erişilebilir mimari düzenlemelerin insan yaşamı için önemini Valerie Scherrer, “Herhangi bir yetersizliği olan kişi, ulaşılabilirliği olan bir mekânda engelli değildir. Fakat sağlam bir kişi, ulaşılabilirliği olmayan bir mekânda engellidir” şeklinde özetlemiştir (Scherrer, 2001, s.41). Toplumsal yaşama herkesin eşit ve güvenilir bir şekilde etkin katılımı için, bireyin hareketlerini kısıtlamadan, kısıtlı harekete sahip bireylerin ise hayatını kolaylaştıran fiziksel düzenlemeler gerekli olmaktadır.

Umuma açık hizmet veren kamu kurum ve kuruluşlarına ait her türlü resmi yapı ve açık alanların erişilebilirliğinin sağlanmasına yönelik mimari sorumlulukları içeren “5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun” 7 Temmuz 2005 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna dayanarak; yaptırıma tabi olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından denetlenen “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Yönetmeliğe göre binaların engelli erişimini için taşıması gereken tüm teknik ilkeler, Türk Standartları Enstitüsü tarafından yayımlanan erişilebilirlik standartlarına uygun olarak denetlenmektedir (Gümüş, 2015, s.17). Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından binaların erişilebilirlik kriterlerini sayısal verilerle sunan “TS

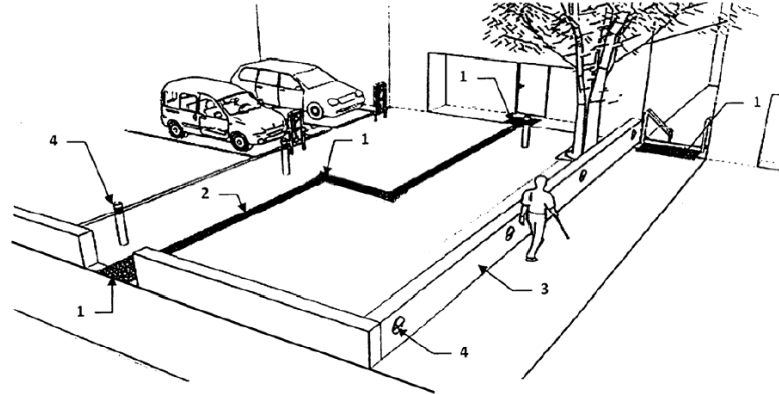
9111: Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere” adlı standardında; kamu binalarının giriş mekânının erişilebilirlik düzeyindeki fiziksel düzenlemesine yönelik kurallar belirtilmiştir. Bu standartlar altında; giriş mekânının erişilebilirliği, her kullanıcının kolaylıkla algılamasını sağlayan açık, anlaşılır ve tanımlı bir fiziksel düzenlemeye bağlıdır. Mekânı düzenleyen biçimsel unsurların ise, farklı derecelerdeki hareket yetilerine sahip kullanıcılar dikkate alınarak uyarıcı, yönlendirici ve fiziksel engel oluşturmayacak nitelikte olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, kullanıcıların binaya giriş sürecinde güvenli, engelsiz ve rahat bir mekân akışı sağlanmaktadır.

Giriş mekânında koruyucu, yönlendirici ve uyarıcı unsurlar: Kamu binalarının girişleri, birbirinden farklı fiziksel ve zihinsel özelliklere sahip kullanıcılar için eşit derecede ulaşılabilir ve erişilebilir olmalıdır. Herhangi bir hareket engeli olmayan birey için ne derece güvenli ve rahat erişilebilir ise; yaşı, bedensel veya zihinsel durumu farketmeksizin diğer tüm bireyler için de aynı ölçüde erişilebilir olmalıdır. Bu dengenin kurulabilmesi için mekânı tanımlayan unsurların kullanımda zorluk oluşturmayacak nitelikte güvenli olması ve duyuşsal algıyı en iyi şekilde uyarması gerekmektedir.

“Girişin rahat ve tehlikesiz olması için dış hava şartlarından (rüzgâr, kar vb.) korunmuş sahanlık düzenlenmeli ve bina girişi sert, kaymayan (ıslak/kuru) ve mat yüzeye sahip malzemeden yapılmış olmalıdır” (TS 9111, s.26). Bina girişindeki sahanlıkta, rüzgârlı, yağışlı veya güneşli havalarda üst örtü gibi güvenli ve korunaklı olan bir biçimleniş gerekmektedir. Giriş mekânında zemin döşemesi özellikle yürüme güçlüğü çeken veya tekerlekli sandalye, koltuk değneği gibi yürüme aparatı kullanan kullanıcılar dâhil olmak üzere tüm kullanıcılar için dayanıklı, parlak olmayan, kaymayan bir yüzey malzemesinden yapılmalıdır. Kullanıcıların takılıp düşmemeleri için zeminde kullanılacak paspas gibi farklı zemin uygulamalarının da zeminle aynı seviyede olması gerekmektedir.

“Binaya yönlendirme sağlamak için, başka bir yönlendirici bulunmuyorsa hissedilebilir yüzeylerle doğrusal oryantasyon sağlanmalıdır” (TS 9111, s.18). Yönlendirme işaretleri, giriş mekânının farkedilebilir ve ulaşılabilir olmasını güçlendirmektedir. Hissedilebilir yüzey uygulamaları da görme zorluğu yaşayan bireyler

için girişin farkedilmesi ve doğrudan yönlenme sağlaması bakımından zıt rengi ve dokusu ile bina içinde - dışında hissedilebilir bir iz ögesi oluşturmaktadır (Şekil 45,46).

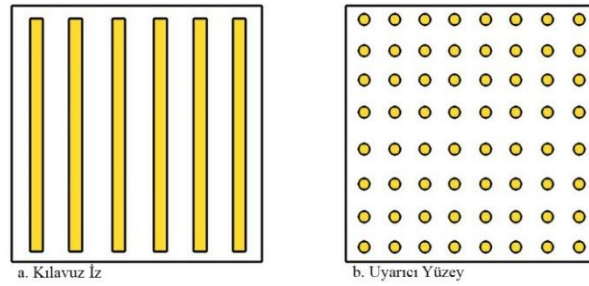

Açıklama

- 1- Uyarıcı yüzey
- 2- Kılavuz iz
- 3- İstikamette hissedilebilir ipucu olarak duvar
- 4- Aydınlatma

Şekil 45: Bina girişine doğru iz ögesi oluşturan hissedilebilir yüzey uygulaması

Kaynak: TS 9111, 2011, s.19

Şekil 46: Kılavuz iz ve uyarıcı yüzey uygulamalarının biçimleri

Kaynak: Grafiksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

“Bina girişinde malzeme, renk veya ışıklandırma farklılığı, kolayca farkedilebilmesi açısından yararlıdır” (TS 9111, s.26). Girişin iyi aydınlatılması; renk, malzeme ve aydınlatma açısından işaretlemelerde görsel zıtlık sağlanması kullanıcıların algılamasını kolaylaştırmaktadır. Mekânı algılayabilecek düzeyde aydınlatılmış olan bir ortamda kullanıcı rahat hareket etmekte ve kendini daha güvende hissetmektedir. Çeşitli görme derecesindeki bireyler için ek aydınlatmaya sahip, zıt renkli uyarıcı ve bilgilendirici unsurlarla binaya giriş ve bina içinde hareket etme kolaylaştırılmalıdır.

Kapıların cam yüzeyden olması durumunda çarpmaları önlemek amacıyla uygun şekilde işaretlenmeli ve algıyı kolaylaştıracak şekilde aydınlatılmalıdır.

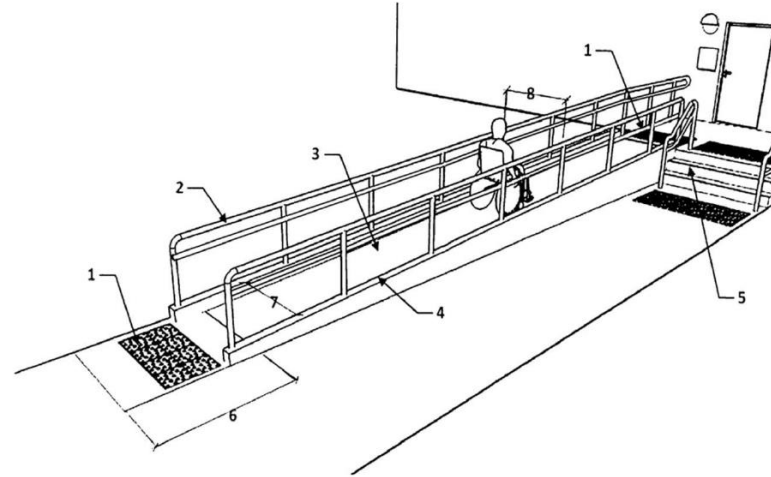
Giriş mekânındaki kapı, merdiven ve rampa uygulamaları: Kullanıcıların fiziksel farklılığına ve farklı seviyelerdeki giriş kotlarına göre kapı, merdiven ve rampanın, kullanımda engel oluşturmayacak ölçüde ve nitelikte düzenlenmesi gerekmektedir.

- “Kapı önündeki alan tekerlekli sandalye kullanan kişinin manevra yapmasına imkân verecek şekilde en az 150 cm x 150 cm ölçülerinde olmalıdır” (TS 9111, s.26).
- “Ana giriş kapısının genişliği, çift kanatlı kapılarda, kanatlardan birinin genişliği en az 100 cm olmak üzere toplam 150 cm’den daha az olmamalıdır” (TS 9111, s.29).

Kamu erişimine açık resmi binaların giriş mekânındaki ölçülendirmelerde kullanıcıların bedensel farklılığına ve yoğunluğuna bağlı olarak alanın ve açıklıkların genişliği erişimi kolaylaştırmaktadır. Giriş önünde korunaklı geniş bir sahanlık, girişe bağlanan dinlenme ve durma noktaları, erişilebilir yeşil alanlar gibi alternatif çözümler giriş-çıkış sirkülasyon akışını rahatlatarak fiziksel engeli bulunan kullanıcıların geçişini olumlu yönde etkilemektedir.

Binaların giriş kotundaki seviye farkları için merdiven, rampa veya rampa için yeterli alan bulunmadığı durumlarda uygun asansör düzenlenmelidir. Giriş zemininde olduğu gibi rampa ve merdiven malzemesi de kaymayı önleyici, cilasız mat ve sert bir yüzeye sahip olmalıdır. Rampa ve merdivenlerin üzerinde kullanıcıların takılıp düşmelerine sebep olabilecek herhangi bir yüzey dokusu veya drenaj ızgarası bulunmamalıdır. Buna karşılık; merdiven ve rampanın başlangıç ve bitiş noktalarında kullanıcıların seviye değişikliğini algılamalarını sağlayacak hissedilebilir yüzey uygulaması ve renk değişikliği ile işaretleme yapılmalıdır(TS 9111, s.27). Rampa ve merdivenin güvenli, rahat ve engelsiz bir şekilde kullanılabilir olması için belirlenen standart ölçüler ve nitelikler bulunmaktadır. Tasarım değiştikçe bu standart ölçülerin üst

sınırından başlanarak (eşit ölçüde veya ondan yüksek değerde) uygulanması sağlanmalıdır (Şekil 47).

Açıklama

- 1- Hissedilebilir uyarıcı yüzey
- 2- Her iki tarafta korkuluklar
- 3- % 5 (1:20) eğim, en fazla uzunluk 900 cm
- 4- Koruma bordürü en az 5 cm
- 5- Basamaklar
- 6- Sahanlık en az 150 cm
- 7- Rampa genişliği en az 90 cm
- 8- Korkuluklar arası mesafe en az 100 cm

Şekil 47: Bina girişlerinde rampa ve merdiven uygulamaları için belirlenen standartlar

Kaynak: TS 9111, 2011, s.28

Rampa eğimi için(TS 9111, s.27);

- 15 cm ve daha az yükseklik için eğim; 1:12 (% 8)
- 16 cm-50 cm arası yükseklik için eğim; 1:14 (% 7)
- 51 cm-100 cm arası yükseklik için eğim; 1:16 (% 6)
- 100 cm üzeri yükseklik için eğim; 1:20 (% 5)

Resmi kamu binalarında birden çok giriş bulunabilmektedir. Bu girişlerden en az bir tanesi erişilebilir tasarım niteliklerine sahip olmalıdır. Erişilebilir tasarım unsurlarına sahip olan girişin yaklaşım yoluna ve otopark ile toplu taşıma duraklarına en yakın olarak düzenlenmesi ulaşılabilirliği kolaylaştırmaktadır. Standart ölçü ve niteliklere ek olarak kullanıcı çeşitliliğine ve yapının bulunduğu bölgenin iklim ve çevre şartlarına uygun şekilde tasarımda alternatif çözümler üretilmelidir. Merdiven korkuluklarında kullanıcı yaşı(çocuk, yaşlı) veya bedensel durumu nedeniyle tutunmanın kolaylaştırılması için daha düşük seviyede ek küpeşte tasarlanabilir. İç mekândaki giriş holünde kullanılan halı, paspas gibi ek zemin malzemelerinin kaymasını önleyecek şekilde sabitlenmesi gerekmektedir. Saçakların ve yüzey malzemelerinin iklim şartlarına uygun tasarlanması,

girişle bağlantılı meydan, bahçe gibi yeşil alanların kolay ulaşılabilirliği, giriş güzergâhındaki tüm seviye farklarına eğimli düzenlemeler, görsel işaretlemelere ek olarak işitsel uyarıcılar, ergonomik ve fonksiyonel mobilyalar da erişilebilirlik düzeyinin arttmasında etkili olmaktadır.

3.3. Anıtsallık

Giriş mekânının biçimsel niteliği incelendiğinde; yapının kimliğini temsil eden ve çevreye karşı tavrını içeren anlamsal bir role sahip olduğu görülmektedir. Kamu yönetim binalarının giriş mekânı biçimlenişinin tarihsel izleği doğrultusunda; baskın olarak, resmiyetin ve otoritenin gücünü temsil eden biçimleniş “anıtsal” nitelikte sembolize edilmiştir. Bu sebeple kamu yönetim binalarının giriş mekânının anıtsal niteliğinin değerlendirilmesi önem kazanmaktadır.

Anıtsallık hem fiziksel olarak hem de temsil ettiği değerle anıt kavramından türemiştir. Anıt kavramı “Önemli bir olayın veya büyük bir kişinin gelecek kuşaklarca tarih boyunca anılması için yapılan, göze çarpacak büyüklükte, sembol niteliğinde yapı” olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/> adresinden 02.02.2021 tarihinde edinilmiştir). Tanımda geçen “göze çarpacak büyüklük ve sembol” niteliği anıtsallığın fiziksel yapısını işaret etmektedir. Görkemli olarak da ifade edilebilen anıtsallık; boyutsal ve biçimsel özelliklerinin abartılı veya dikkat çekici, odaklayıcı bir yapıya sahip olduğu simgesel karakterleri tariflemek için kullanılmaktadır.

Anıtsallık, kamu mimarisinde biçimsel bir ihtiyaç olmanın dışında binanın taşıdığı toplumsal değeri de sembolize eden bir işleve sahiptir. Siegfried Giedion’un 1946 yılında yaptığı “Yeni Bir Anıtsallığa Duyulan İhtiyaç” konulu konuşmasında bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

İnsanlar, baktıklarında kendilerini görebilecekleri ve sadece amaca uygun olmaktan fazlasını sunabilen yapılar istiyor. Mimarinin kendileri için önem arz eden hususları ifade etmesini arzuluyor. Zengin, heybetli ve duygusal olmasını diliyor. Anıtsallık, büyük sosyal simgeselliğe duyulan kadim ihtiyacın yerine

getirilmesinden başka bir şey değildir. Bu isteği sürekli bastırmak mümkün değildir (Giedion, 1948, s.126; Schivelbusch, 1970, s.10).

Anıtsallığın içeriğindeki mesaja dikkat çeken Lefebvre ise, toplumun sahip olduğu ortak düşünce ve iradenin göstergesi gibi görünen anıtsal yüzeylerin altında iktidarın varlığının gizlendiğini ifade etmiştir. Okunanın altındaki gizli baskıcı güç, anıtsal karakterle yüceltilen bir unsura dönüşmektedir (Lefebvre, 1974/2014, s.163-238). Tarih boyunca kamu mimarisindeki anıtsal girişlerin simge yapılar olması iktidar gücün temsiline dayanmaktadır. Ether Sara Wolper, hükümdarlık göstergesi olarak ifade ettiği Anadolu Selçuklu mimarisindeki taçkapıların gelişimini siyasi bir işleve dayandırmaktadır. Wolper'e göre taçkapılar, Selçukluların egemenliklerinin göstergesi olarak; yerel yöneticiler ve diğer resmi görevlilerin inşa ettikleri yapılarda görülmüştür. Hükümdar değişikliğine bağlı olarak da farklı üsluplarda gelişim gösteren siyasi bir simge rolüne sahiptir (Aktaran Peker, 2009, s.71). Anıtsal girişler kamu yönetim binalarının temsil ettiği resmi kimliğin vurgulanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda kamu yönetim binalarının giriş mekânındaki anıtsallık değerinin tespit edilebilmesi için; mekânın fiziksel olarak sahip olduğu değerler boyutsal nitelik ve görsel nitelik başlıkları altında incelenmiştir.

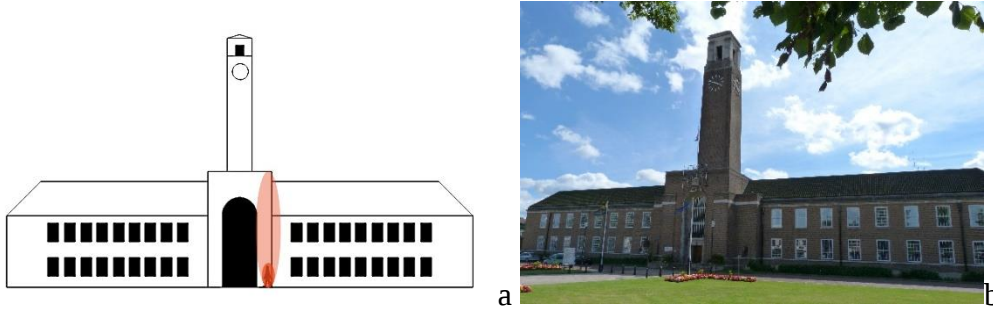
3.3.1. Boyutsal Nitelik

Anıtsal giriş düzenlemelerinde, vurguyu arttırarak görkemli bir etki sağlayan en önemli biçimsel özellik boyut kavramıdır. Mimari mekânın biçimine ilişkin boyut, büyüklük gibi kavramlar, orantı ve ölçek terimleri ile doğrudan ilişkilidir. Giriş mekânının boyutunun anıtsal nitelik göstermesi de cephe düzlemindeki ölçek ve oranına bağlıdır.

Orantı ile “uygunluk” arasında bağ kuran Vitruviusa göre orantı, bir eserin bir bölümünün bütüne kıyasla ve diğer bölümlerle ayrı ayrı kurduğu uyumlu ilişki olduğundan; eserin bütününe değerlendirilmesi, büyüklüğü bilinen başka bir bölümüyle mümkün olmaktadır (Güven, 2005, s.51). Ching ise orantıda, bir parçanın bütünle ve diğer parçalarla olan “uyumlu” ilişkisine gönderme yaparken; ölçeği, kaynak bir ölçütü veya karşılaştırma yoluyla bir nesnenin büyüklüğüne dolaylı yoldan ulaşmak olarak ifade etmektedir (Ching, 1979/2019, s. 306). Buna benzer olarak Philippe Boudon da birbiriyle ilişkili olan orantı ve ölçek arasındaki farkı; orantıyı, bir bina bölümleri arasındaki oran

özdeşliği ile bina bütününün birliği; ölçeği, bir bina veya bölümünün harici başka bir ögeye taşınarak ölçülmesi şeklinde açıklamıştır (Boudon, 1971/2018, s.135,136). Bu kavramlar, giriş mekânının, yapı bütünündeki büyüklüğü, diğer mekânlar ve kullanıcı ile olan ilişkisi, boyutunun uygunluğu gibi ölçütlerin tanımlanmasını sağlar. Bu doğrultuda, anıtsal olarak değerlendirilen giriş mekânlarının boyutu; tüm cephe ile orantı kurulduğunda ve insan antropometrisi ile ölçeklendiğinde dikkat çekici bir büyüklüğe sahip olmaktadır.

Giriş mekânının kullanıcı ile boyutsal oran ilişkisi: Cheviere, ölçeğin bazı ortamlarda yarattığı tekdüzelik, katılık, ezilme duygusu ve kaygıyı dile getirir. Ona göre ölçek kavramının, hem bir hacmi algılamayı sağlayan boyutsal değeri; hem de mimari bir bütündeki tüm hacim ve parçaların işlevine uygun yerleştirildiğinde ‘ölçekli’ olduğu niteliksel değeri bulunmaktadır. Bu doğrultuda Violet Le Duc, “bir köpek kulübesinin ölçeği köpeğin ta kendisidir” diyerek mekânı kullanıcısı ile oranlamaktadır (Boudon, 1971/2018, s. 126). Giriş mekânının insan ölçeği ve antropometrisi dikkate alınarak biçimlendirilmesi psikolojik açıdan da yapının kullanıma açıklığı ve işlevine uygun düzenlendiğini göstermektedir. İnsan ölçeği ile yüksek oranlarda fark yaratacak büyüklükte biçimlenen giriş mekânları ise psikolojik açıdan kişide yarattığı ezilme duygusu ve görkemli biçimlenişi ile anıtsal bir nitelik kazanmaktadır (Şekil 48).

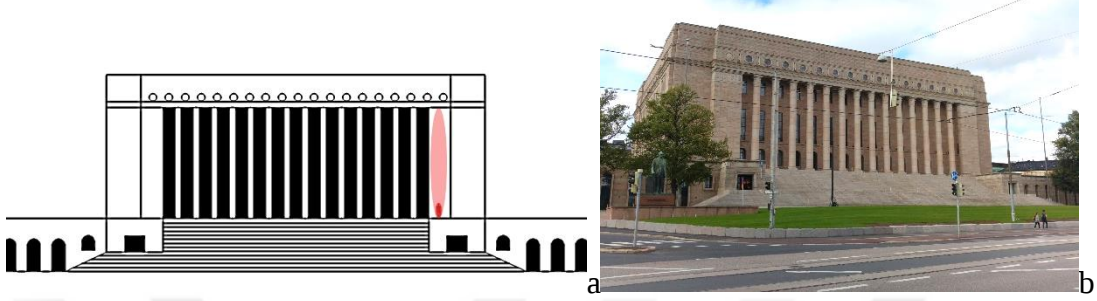
Şekil 48: Giriş mekânının insan ölçeğine göre oranı, Salford Belediye Binası, Swinton, İngiltere Birleşik Krallık

Kaynak: a)Grafiksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

b) https://en.wikipedia.org/wiki/Swinton,_Greater_Manchester adresinden 20.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Giriş mekânının cephe ile boyutsal oran ilişkisi: Mimari mekânın büyüklüğü, yapı bütünüyle veya ilişkili olduğu bir diğer öge ile oranlanarak anlaşılabilir. Giriş mekânının boyutu da cephe düzlemiyle olan oranına göre niteliksel olarak değişmektedir.

Violet Le Duc’e göre Antik Yunan Mimarisi’nde, tapınakların büyüklüğüne eşdeğer şekilde büyüyen kapılar ve basamaklar belirlenmiş olan oranları koruma amaçlıdır (Aktaran Şahin, 2020, s.8). Bu doğrultuda insan ölçeğinin yanısıra cephe kütlesinin boyutuyla doğrusal bir orantı kuran giriş mekânları anıtsal boyutlara ulaşabilmektedir (Şekil 49).

Şekil 49: Cepheyle doğrusal bir orana sahip giriş mekânı, Findandiya Parlamento Binası, Helsinki

Kaynak: a)Grafiksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

b)<https://gezikumbarasi.com/wp-content/uploads/2017/09/Helsinki-Parlamento-Binas%C4%B1.jpg> adresinden 20.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Anıtsal giriş mekânları cephe düzlemiyle orantılandığında; görkemli boyutlardaki cephe kütlesiyle aynı oranda boyutlanmakta, cephe kompozisyonundaki en odaklayıcı boyuta sahip öge olmakta veya cephe yüksekliğini aşarak görkemli bir boyutsal nitelik taşımaktadır.

3.3.2. Görsel Nitelik

Fueg'e göre, mimari mekân kendini boyutlar, oranlar, ışık oyunları, ritim, renkler ve yapı elemanlarının bağlantı ve ayrımlarında göstermektedir (Fueg, 1981, s.28-35). Mekânın üretimindeki biçim, boyut, malzeme, ışık gibi elemanlar ve bunların düzenlenişi, konumu, yönü, rengi, oranı gibi değişen parametreleri bir bütün olarak görsel ifadeyi etkileyen, mekânın yansıttığı duyguyu değiştiren unsurlardır. Bu durum Gestalt kuramında, bütünü organize edilmiş parçalarla anlam kazandığı ve bu parçaların niteliklerinin örgütlenmiş bütünsel algıyı etkilediği yargısı ile açıklanabilmektedir. Gestalt kuramına göre, 'bütün, parçaların toplamından öte bir şeydir, daha kapsamlıdır' ve dolayısı ile bütünü algısı parçaların organize edilme şekline bağlıdır (Altan, 1993, s.83). Bu bağlamda; giriş mekânının biçimlenişindeki her parça bir bütün olarak görsel etki oluşturmaktadır. Dolayısı ile giriş mekânının anıtsallık niteliği; görkemli, gösterişli

ve kalıcı etki yaratan, mekâna girme sürecinde kişide duygu oluşturan biçimleniş unsurlarına bağlı olmaktadır. Bu biçimleniş unsurları, mekândaki baskınlığa, sürekliliğine veya bütünün görsel etkisine göre anıtsal bir etki gösterebilmektedir.

Giriş mekânında baskın unsurların görsel etkisi: Giriş mekânının anıtsal bir nitelik taşıması; biçimlenişinde odak noktası haline gelen elemanların oluşturduğu baskın görsel etkiye bağlı olmaktadır. Lefebvre’ye göre “anıtsal bir sundurmanın, bir avluya açılan gösterişli bir girişin ciddiyeti ön cephenin yerine geçmektedir” (Lefebvre, 1974/2014, s.320). Gösterişli donatılmış giriş kapısı, sıralı ve yüksek boyutlu sütunlar, girişi destekleyen dikkat çekici saçak, kule, heykel, bezeme gibi baskın yapısal ve estetik unsurlar ön cephede vurguyu giriş mekânına yönlendirmektedir (Şekil 50).

Şekil 50: Baskın görsel etkiye sahip çift kuleler arasındaki giriş mekânı, Bangladeş Parlamento Binası, Dhaka, Bangladeş, Louis Khan&Muzharul İslam

Kaynak: <https://www.archdaily.com.br/br/01-169525/classicos-da-arquitetura-assembleia-nacional-de-bangladesh-slash-louis-kahn> adresinden 20.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Giriş mekânında malzemenin görsel etkisi: Anıtsallık etkisini vurgulamakta malzemenin gücüne dikkat çeken heykeltıraş Jacop Ebstein, işlem görmemiş taşın sanatsal fikri etkileyen anıtsal bir etkisinin olduğunu Oscar Wilde’nin mezarında göstererek; büyük ölçek ve malzemenin ham olarak kullanılmasının anıtsallığı arttırdığını dile getirmiştir (Çobanoğlu, 2011, s.42). Malzemenin ham gücünün yarattığı anıtsallık, Antik Yunan ve Antik Roma’nın kamu mimarisini de karakterize eden en önemli özelliklerden biri olmuştur. Bu görkemli sadeliğin etkisini 18. yy’ da da göstermek isteyen sanatçıların başlattığı Neoklasik üslupta; malzemedeki yalınlık ile birlikte strüktürel denge, simetri ve formel yaklaşımla özellikle giriş cephelerine uygulanan bu biçimsel nitelikler idari binalara resmiyet ve anıtsallık kazandırmıştır (Çelik ve Kuban,

2009, s.75). Malzemenin ham halinin anıtsal etkisi, brütalist mimaride betonun, çeliğin, camın ve doğal malzemelerin yalınlığı ile de vurgulanmıştır (Şekil 51).

Şekil 51: Malzemenin ham ve yalın haliyle inşa edilen binada giriş mekânının görsel etkisi, Boston Belediye Binası, Amerika Birleşik Devletleri, Michael McKinnell&Gerhard Kallmann

Kaynak: <https://www.dezeen.com/2019/10/22/boston-city-hall-renovation-utile/> adresinden 19.02.2021 tarihinde edinilmiştir.

Bu doğrultuda, malzemenin hamlığı, doğallığı ve rengine bağlı olarak giriş mekânının biçimlenişindeki anıtsallığı destekler nitelikte bir görsel etki sağlanabilmektedir.

BÖLÜM IV

SEÇİLEN KAMU YÖNETİM BİNALARININ GİRİŞ MEKÂNI ANALİZİ

Çalışma alanı belirlenirken; kamu yönetimi ve hizmeti amacıyla il ve ilçe merkezlerinde kurulması zorunlu olan binalar olması dikkate alınmıştır. Bu binalar bulundukları yerlerde halkın ve çevrenin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması durumunda yetki ve sorumluluğa sahip resmi kurumlardır. Hizmetlerle ilgili yeterli bilgilerin ve resmi işlemlerin sağlanmasına yönelik binaya ulaşım ve erişim, giriş mekânının kamuyu davet ediş şekline bağlıdır. Bu durum, özellikle seçilen yapıların kamu binası olmasından kaynaklı, giriş mekânını erişilebilir kılan gerekli mimari düzenlemelerin irdelenmesinde etkin olmuştur. Bunun paralelinde giriş yapan ziyaretçilerin ve sürekli çalışanların mekânsal beklenti ve gereksinimlerine uygun farklı konfor düzeyleri sunması açısından esnek giriş çözümlmeleri incelenmiştir. Kamu binalarının bulunduğu coğrafi konumun, giriş-çıkış sirkülasyonu ile doğal çevrenin etkisine maruz kalma yoğunluğundan dolayı giriş mekânında biçimleniş etkileyen bir faktör olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda farklı illerden seçilen kamu binalarının giriş mekânı biçimlenişlerinin iklim özelliklerine karşı direnci ve çevreyle olan uyumlu ilişkisi de değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda çalışmada, sınırlılıklar eksenindeki Çukurova Kalkınma Ajansı Binası, Tatvan Belediye Binası ve Bitlis İl Özel İdare Binası olmak üzere kamu hizmeti ve idaresinden sorumlu kamu yönetim binalarının giriş mekânlarının biçimleniş ölçütlerine göre analizi amaçlanmıştır. Giriş mekânının biçimleniş ölçütleri, çalışmada tarama araştırma modeli yoluyla ulaşılan “İşlevsellik, Erişilebilirlik ve Anıtsallık” niteliklerinin ana başlıkları altındaki giriş mekânının biçimlenişini sağlayan mimari

boyuttaki parametreleri kapsamaktadır. Bu parametrelerin araştırmacı gözlemine dayalı olarak yorumlayıcı ve açıklayıcı bir betimsel analizle irdelenmesi hedeflenmiştir.

4.1. Çukurova Kalkınma Ajansı Binası Giriş Mekânı Analizi

Şekil 52: Çukurova Kalkınma Ajansı Binası

Kaynak: Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi

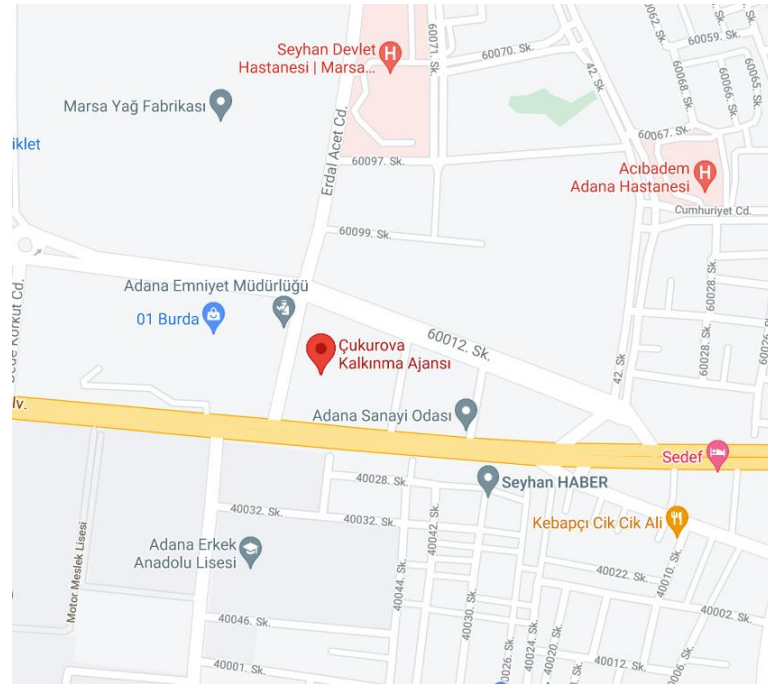
Şekil 48’de görülen Çukurova Kalkınma Ajansı; ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik koşulları üzerinden ulusal ihtiyaçlar dikkate alınarak bölgesel kalkınma amacıyla çalışmalar yürüten bir özerk kamu kuruluşudur. Devlet Planlama Teşkilatı’nın ulusal düzeydeki koordinasyonundan sorumlu olduğu ajansların, Bakanlar Kurulu’nun kararına göre kuruluş ve amacını ifade eden kanunun 1. Maddesi aşağıda yer almaktadır;

“ MADDE 1 — Bu Kanunun amacı; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak kalkınma ajanslarının kuruluş, görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.”

(<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060208-1.htm> adresinden 28.02.2021 tarihinde edinilmiştir).

Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği ile bölgenin ekonomik ve sosyal potansiyelinin saptanması ve girişimcilik faaliyetlerini desteklemesi amaçlarını taşıyan binanın; işlevsel olarak, kamuya açık resmi tabanlı etkinlik göstermesi çalışma alanı olarak seçilmesinde birincil kriter olmuştur. Yapının üstlendiği işlev - kimlik, bölgesel olarak önemli bir konuma sahip olduğunu ve çevre ilişkilerinin ana fonksiyonunu gerçekleştirmesine yönelik olması gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda tez kapsamında; yapının fiziksel ve toplumsal çevre ile olan ilişkisi giriş mekânının biçimlenişi ile değerlendirilmektedir.

Çukurova Kalkınma Ajansı, Adanayı çevre illere bağlayan D400 karayolu üzerinde bulunmaktadır. Yapı yoğun araç trafiğine sahip bir karayolu üzerinde bulunması sebebi ile şehre girişte dikkat çekici bir unsur olarak kabul edilebilir. Yapının bulunduğu mevkideki alışveriş merkezi, hastane, sanayi odası gibi kamusal ve kurumsal binalarının yarattığı sosyal çekim, bireysel ve toplu taşımada süreklilik sağlayan bir ulaşım ağı sunmaktadır. Bu doğrultuda, binaya ulaşım birden fazla güzergâh üzerinden sağlanabilmektedir (Şekil 53).

Şekil 53: Çukurova Kalkınma Ajansı Binası'nın şehrin içindeki konumu

Kaynak: <https://www.google.com/maps/place/%C3%87ukurova+Kalk%C4%B1nma+Ajans%C4%B1/@36.9940944,35.3093334,16.52z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0x58ccbb0f655372f6!8m2!3d36.993358!4d35.3096558> adresinden 20.05.2021 tarihinde edinilmiştir.

4.1.1. Binanın Giriş Mekânı Biçimlenişi

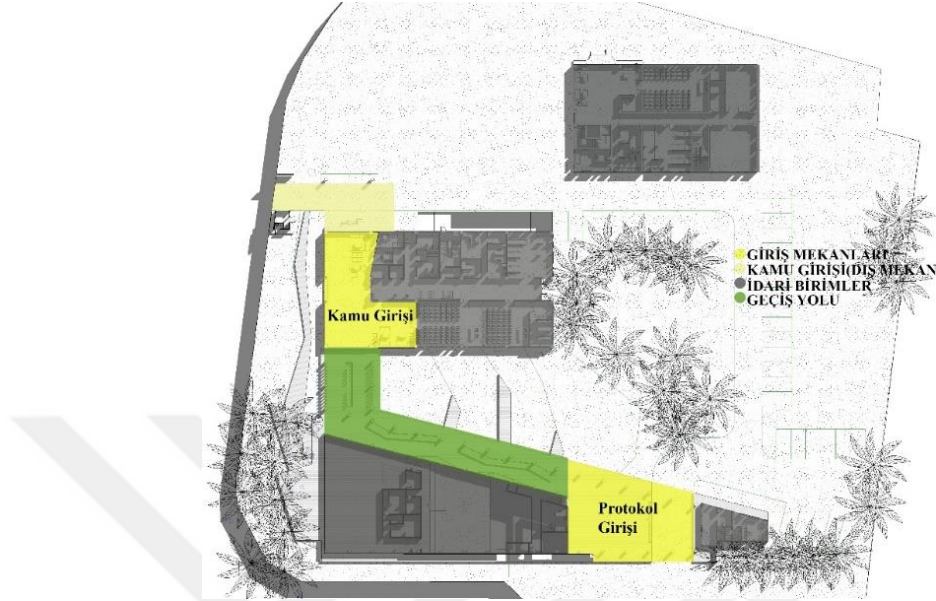
Çukurova kalkınma ajansı binası; ana ve ek birimler olmak üzere toplamda 3 kapalı hacmin yaklaşık 12 dönüm arazi üzerine yatay yayılım gösterdiği yapı bütünü şeklinde inşa edilmiştir. Kapalı, açık ve yarı açık biçimlerle bütünleşen yapının giriş noktaları, protokol girişi ve hizmet binalarına geçişin sağlandığı kamu girişi şeklindedir. Şehiriçi ve şehirlerarası trafik akışının yoğun olduğu D400 karayolu üzerinde konumlanan ana cephesinde protokol girişi bulunmaktadır. Protokol girişinin yarı açık kolonad sistemi ile bağlandığı ana hizmet binasına giriş ise batı yönündeki caddeden sağlanmaktadır.

Binayı “basitlik, fonksiyonellik ve insan ölçeği önceliği” ile kurgulayan projenin mimarı Y. Mimar Hakan Kısacık’ın ifadesine göre;

Yoğun trafiğin aktığı D400 Karayolu’na ana cephesi bulunan yapının; kendini ifade etmesi için kütsel bir büyüklükten çok, kolonadlı bir kabuk tercih edilmiştir. Kolonadın aks aralığı, arsanın köşesindeki mevcut 6 adet palmiye aralığı ile aynı tutularak, “Çukurova Kalkınma Ajansı’nın (ÇKA) gücünü bölgesinden alması” ilkesi ile soyut bir ilişki kurulmuştur. Aynı zamanda söz konusu “Kolonad”a, gerisindeki fonksiyona davet edici bir rol yüklenmiştir. Söz konusu yarı açık örtü, etkileyici kabuk yüksekliği ile mağrur olduğu kadar, brüt beton yüzey malzemesi ile de mütevazı bir duruş sergilemektedir (Y. Mimar Hakan Kısacık, 2017)

Tasarımcı; yapı kütselinin doğal çevrenin olanaklarına bağımlı ve çevreyle uyumlu bir etkileşim kurduğunu aynı zamanda ilişkisel bağlamda çevreye karşı davetkâr bir role sahip olduğunu dile getirmektedir. Bu davetkâr imaj, yapının genel ritmini kurgulayan ve özellikle giriş cephesinde düzenlenen kolonad sisteminin oluşturduğu “boşluk” özünden gelmektedir. Kolonad dizisi davetkâr olduğu gibi; yüksekliği ve dayandığı üst örtüsü ile yapının taşıdığı resmi kurum kimliğinin yansıması olarak etkileyici bir güç ifadesi oluşturmaktadır. Protokol girişi, arsa alanına birbirinden bağımsız olarak yerleştirilmiş kapalı hacimlerin merkezindeki yeşil alana açılmaktadır. Protokol girişinden başlayarak, kütleler arasında çizgisel bir iz ögesi oluşturan ve yeşil alanda yarı açık korunaklı bir hacim yaratan geçiş yolu bulunmaktadır. Projenin konseptine uygun olarak kolonad sistemi ile biçimlenmiş olan geçiş yolu, protokol girişini idari hizmet binasının girişine bağlamaktadır. Karayoluna dikey eksenli cadde yoluyla ulaşılan kamu girişi binanın isminin yazılı olduğu tabela ile vurgulanmış ve gerisindeki

giriş saçağı yüksek kolonlar ile taşınmıştır. İç mekân giriş holü, yeşil alana geçiş yolunun da bağlandığı iki giriş noktası bulunan ve yapının batı kanadını uzunlamasına kaplayan L formu bir biçimlenişe sahiptir (Şekil 54).

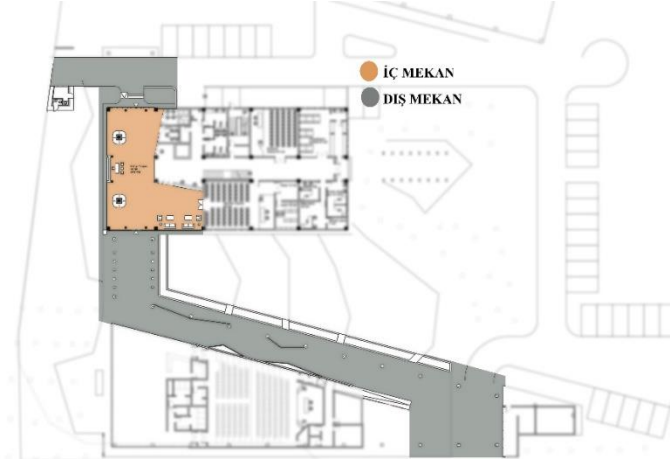
Şekil 54: Çukurova Kalkınma Ajansı giriş mekânlarını gösteren kroki çizimi

Kaynak: Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Binanın giriş mekânları, alan çalışmasında belirlenen biçimlenme ölçütlerine göre detaylı analiz edilmektedir.

4.1.1.1. İşlevsellik

Çukurova Kalkınma Ajansı Binası'nın protokol ve kamu girişi olmak üzere iki giriş mekânı bulunmaktadır. Yapıda farklı yönlere bakan ve ayrı noktalarda konumlanan her iki giriş mekânı tek bir kapalı hacimde birleşmektedir. İdari hizmet binasının giriş holü olarak kullanılan bu kapalı hacim kamu ve bina çalışanları için günlük giriş-çıkış mekânı olarak kullanılmaktadır (Şekil 55).

Şekil 55: Giriş mekânını gösteren zemin kat planı

Kaynak: Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

İşlevsel biçimlenişi oluşturan kullanıcı gereksinimlerine göre giriş mekânının biçimleniş parametreleri her iki giriş mekânında bir bütün olarak incelenmektedir. Dış mekândan iç mekâna, kullanıcı gereksinimlerine yanıt veren sabit donatılar ve mekânın performansını arttıran esnek kullanım olanakları, iki giriş mekânının ortak kullanım alanları dikkate alınarak, açık, yarı açık ve kapalı alanlarda değerlendirilmektedir.

Giriş mekânına yönelmeyi güçlendirme bağlamında, yapının bütününde giriş-geçiş noktalarında biçimlenen kolon dizileri bakışı ve hareketi yönlendiren bir niteliğe sahiptir. Yarı açık bir hacim belirten protokol girişindeki sıralı kolon dizisi, gerisindeki mekânın kolayca görülebilmesini sağlayan ve girme eylemini yönlendiren bir boşluk etkisi yaratmıştır. Etrafı duvarlarla çevrili yapı bütünüünün ana girişi olan kamu girişi doğrudan dış giriş kapısı üzerine asılı yazılı tabela ve yönlendirme işaretleri ile vurgulanmıştır. Ana girişin ardındaki yapıya giriş mekânı yüksek kolonlarla taşınan sundurma biçiminde dışa doğru uzatılarak tanımlanmıştır (Şekil 56).

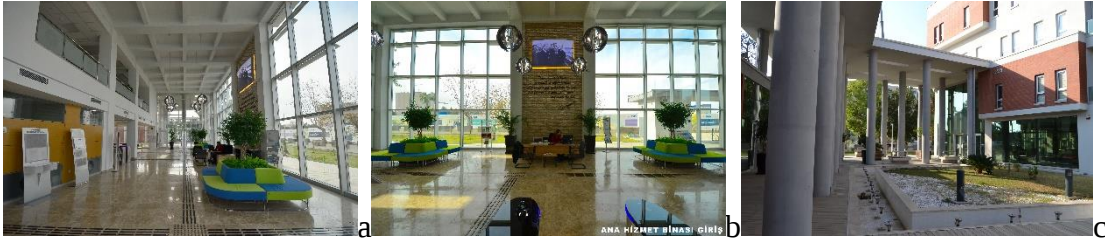
Şekil 56: Giriş mekânlarına yönelmeyi sağlayan biçimsel nitelikler: a) Protokol girişi kolon dizisi, b) Kamu girişindeki tabela - yönlendirme işaretleri, c) Kamu girişi saçağı

Kaynak: a) Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi, b,c) Kişisel arşiv

Giriş mekânındaki sabit ve esnek donatı elemanları, kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarına yanıt vermesi bakımından; binadaki çalışanların ve kamunun giriş-çıkışını sağlayan kamu girişinde irdelenmiştir. Güvenlik ihtiyacına karşılık, dış sınır hattındaki giriş kapısında güvenlik birimi, iç mekân giriş holünde ise idari birimlere geçiş için turnike sistemi konumlanmıştır. Kullanıcıları bilgilendirme ve bina içinde yönlendirme amacıyla iç mekânda danışma bankosu, kat planı grafiği ve bilgilendirici panolar bulunmaktadır. Bekleme ve dinlenme gereksinimi duyan bireylerin kullanımına uygun sabit ve esnek mobilya donatıları, dış mekânda açık - yarı açık fuaye alanları ve fuaye alanlarında oturma elemanları, su öğelerinin bulunduğu peyzaj düzenlemeleri görsel estetiği ve bedensel konforu sağlamıştır. Dış mekândaki yeşil çevrenin görsel etkisi iç mekâna yerleştirilen bitki öğeleri ile devam etmiştir. Kullanıcıların farklı sosyal gereksinimlerine uyarlanabilir nitelikteki giriş mekânının açık, yarı açık ve kapalı alanları, geçici sergiler ve bilgilendirici sosyal etkinlikler için esnek kullanım sağlamıştır.

Giriş mekânındaki yerleşim ve dolaşım, mekânın biçimlenişi ve mekândaki donatıların düzenlenme şekli doğrultusunda irdelenmiştir. Protokol girişinden başlayarak kamu girişinde son bulan kolonad yolu, giriş mekânının bir parçası olarak dış mekânın görsel etkisi boyunca dolaşım sağlayan korunaklı bir hat çizmiştir. Kamu girişinin L formundaki iç mekânı, kolonadlı geçiş yolunun (bahçeye açılan giriş) ve ana giriş kapısının bağlandığı iki giriş noktasının birleştiği kapalı mekândır. Mekânın giriş noktalarından bakıldığı zaman kolayca algılanabilmesini sağlayan dikey akslı bir yerleşim düzeni bulunmaktadır. Mobilyalar mekânın dış sınır çizgisine paralel yerleştirilerek, idari birimlere geçişin bulunduğu noktaya ulaşım ve dolaşım için uzunlamasına geniş bir aralık yaratılmıştır. Sağır yüzeylere dolaşım boyunca dizilen bilgilendirici ayaklı panolar bulunmaktadır. Simetrik olarak düzenlenen yerleşim düzeninin merkezinde danışma bankosu yer almıştır. Danışma bankosu aksındaki turnike sistemi diğer mekânlara geçişte görülebilirlik sağlayarak dolaşım süresini olumlu yönde etkilemektedir. Seminer salonuna açılan giriş mekânının girintili kısmına bekleme koltukları yerleştirilmiştir. Mekân hacmini dikey düzlem boyunca genişleten giriş

holünün galeri boşluğu şeklindeki biçimlenişi katlar arasındaki dikey düzlemde görsel dolaşım sağlamıştır (Şekil 57).

Şekil 57: Giriş mekânındaki donatı elemanlarının yerleşim düzeni ve dolaşım: a) İç mekân galeri boşluğu, b) İç mekân yerleşim düzeni c) Kolonadlı geçiş yolu

Kaynak: a,b) Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi, c) Kişisel arşiv

Giriş mekânının iklimlendirilmesi ve aydınlatılması, yapının bulunduğu coğrafyanın iklimsel özellikleri çerçevesinde yapay ve doğal sistemler ile çözümlenmiştir. Yapının dışındaki kolonadlı kısım gölge mekân oluşturmakta ve bu yapı ögesi Adana'nın sıcak, kurak ve yüksek nem oranıyla geçen yaz ayları için uygun bir uygulamadır. Bahçeyle bütünleşen yarı açık alanlar sıcaklığın etkisini azalttığı gibi soğuk ve yağışlı günlerde de doğal havayla temasın sağlandığı korunaklı noktalardır. Yapının batı kanadında planlanan kamu girişinin kapalı iç hacmi cam yüzeyler ile çevrelenerek doğal günışığından maksimum düzeyde yararlanma hedeflenmiştir. Tavanda ise sarkık aydınlatmalar kullanılmıştır. Araştırmacı gözlemi ve çalışanlarla yapılan röportaj sonucunda; giriş mekânının batı yönünde planlanmasıyla gün ışığını alma oranının düşmesi, giriş kapılarının güney-kuzey aksındaki karşılıklı düzenlenmesiyle iki açıklık arasında sürekli sirkülasyon yapan hava akımı ve galeri boşluğunun hacimsel etkisi ile soğuk kış günleri için iklimlendirme sistemlerine ihtiyaç duyulmuştur. İklimlendirme için katlar arasında lineer menfez tipli havalandırma ve klima sistemleri kullanılmıştır (Şekil 58).

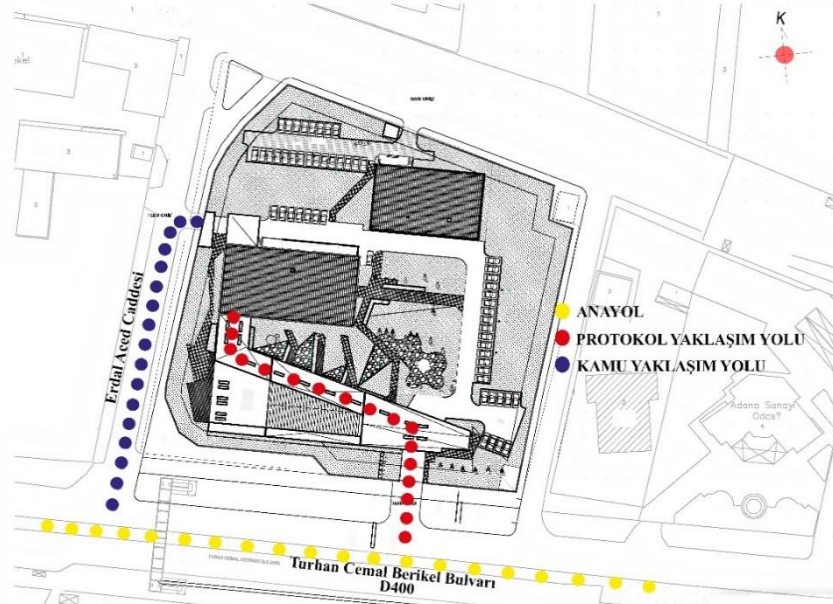
Şekil 58: Giriş mekânındaki aydınlatma ve havalandırmayı sağlayan biçimleniş unsurları: a) cam yüzeyler ve iklimlendirme menfezleri, b) Yapay aydınlatma

Kaynak: a) Kişisel arşiv, b) Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi

4.1.1.2. Erişilebilirlik

Binaya tüm bireylerin kontrollü ve güvenli geçişini sağlayan, görsel ve fiziksel olarak erişilebilir nitelikteki giriş mekânı biçimlenişi, Çukurova Kalkınma Ajansı Binası'nın giriş mekânı özelinde irdelenmektedir. Kullanım durumuna bağlı olarak erişilebilirlik düzeyi için; yapı bütünündeki kamuya hizmet eden ve ana giriş mekânı olarak işlev gören idari hizmet biriminin **kamu girişi** değerlendirilmiştir.

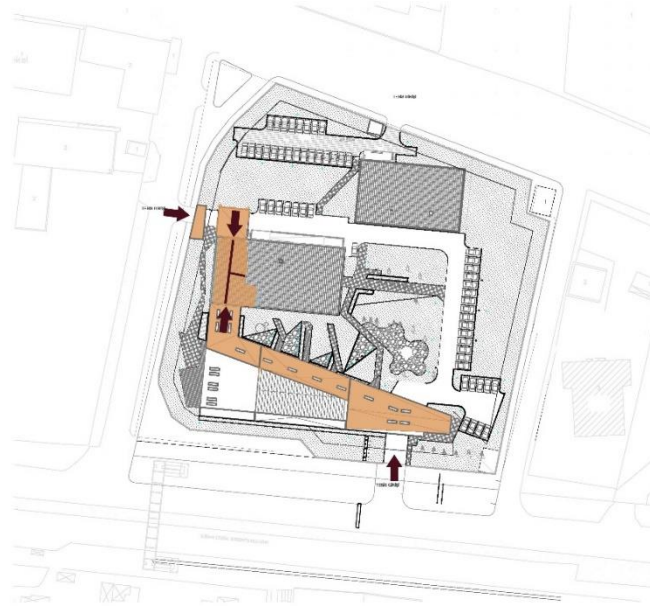
Görsel erişilebilirlik düzeyindeki giriş mekânına yaklaşım yolu, kamu girişini anayola bağlayan doğrusal bir çizgiye sahip dik eksenli cadde olarak gözlemlenmiştir. Cadde, kamusal etkinlikteki bina ve alanların bulunduğu şehrin içine doğru ilerlemektedir. Kalkınma ajansının karşısında konumlanan alışveriş merkezi ve yakınındaki diğer kamusal binalar, tek kollu caddede trafik yoğunluna neden olmaktadır. Bu açıdan yaklaşım yolundaki trafik akışının sürekliliği ve yoğunluğu kentsel ölçekte giriş mekânını görünür kılmaktadır. Bunun aksine, giriş mekânı doğrudan caddeye açıldığı için trafik yoğunluğunun yaşattığı aksaklık girme sürecini olumsuz etkilemektedir. Protokol girişinden kamu girişine uzanan geçiş yolu da yapı bütünü içinde görsel erişimin kesintisiz devam ettiği bir yaklaşım yolu oluşturmaktadır. Görsel erişimin ve ulaşılabilirliğin kolay sağlanması bakımından otopark, kamu girişinin karşısında düzenlenmiştir (Şekil 59).

Şekil 59: Çukurova Kalkınma Ajansının kamu girişine yaklaşım yollarını gösteren vaziyet planı

Kaynak: Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Görsel erişilebilirliğin kurulmasını sağlayan giriş mekânının konumu incelendiğinde; yapı bütünüünün kamuya açılan dış giriş kapısı batı yönünde, hizmet binasının giriş mekânının ise kuzey yönünde konumlandığı gözlemlenmiştir. Güney yöndeki anayola paralel olarak protokol girişi düzenlenmiştir. Konumu bakımından şehiriçi ve şehirlerarası trafiğin olduğu anayol üzerinden protokol girişine görsel erişim doğrudan sağlanmaktadır. Kamu girişinin ise anayola bağlanan cadde üzerinde konumlanması görsel erişimi yaklaşım süresince dolaylı olarak kurmaktadır. Hizmet binasının giriş mekânı dış giriş kapısının ardından kuzey yönde uzanan uzun sundurma saçağı ile binanın batı kanadına yerleştirilmiştir. Konumuna bağlı olarak iç mekân organizasyonunda uzunlamasına bir yerleşim düzeni kurgulanmıştır. Giriş mekânının konumuna göre bireyin iç mekândaki yönelimini mekânın içine girmeden bilişsel süreçte kurgulamasını sağlayan görsel erişilebilirlik doğrultusunda; birey idari birimler için yapının doğu yönüne doğru hareket edeceğini kurgulayabilmektedir (Şekil 60).

Şekil 60: Görşel erişilebilirlik düzeyinde giriş mekânlarının konumu ve iç mekândaki yönelim kurgusu

Kaynak: Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

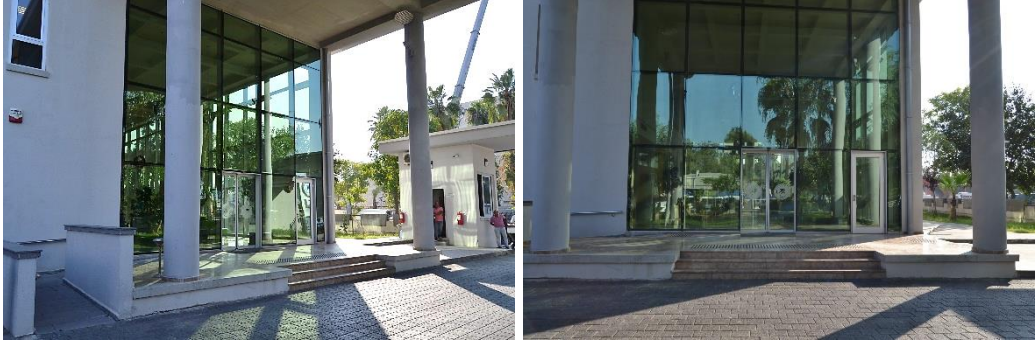
Fiziksel erişilebilirlik bağlamındaki koruyucu, yönlendirici ve uyarıcı unsurlar, kamu girişinin biçimlenişinde etkili olmuştur. Giriş mekânı atmosfer şartlarına karşı korunaklı bir sahanlık düzenlemesi ile dış mekânda biçimlenmiştir. Sahanlıkta kullanılan zemin malzemesi cilalı parlak bir yüzeye sahiptir. Dış giriş kapısından giriş mekânına kadar olan alanda zemin malzemesi olarak parke taşı kullanılmıştır. Giriş mekânı sundurma kolonlarına dayalı led aydınlatmalar ile aydınlatılmıştır. Merdiven ve rampa bitişlerinde uyarıcı yüzey kullanılmıştır. İç mekân giriş holünde yönlendirici ve uyarıcı nitelikteki klavuz iz ve uyarıcı yüzey uygulaması devam etmektedir. İç mekân zemini cilalanmış parlak yüzeyli malzeme ile döşenmiştir. Cam yüzeyden oluşan kapılarda uyarıcı işaretleme yapılmıştır. Protokol girişiyle birleşen bahçe fuaye alanındaki geçiş yolunda üst örtü ile gölgelendirme ve korunak sağlanmıştır. Fuaye zemininde deck döşeme kullanılmıştır. Geçiş yolundaki kolonları takiben yere ve duvara döşenmiş led aydınlatmalar mekânda gece görüşündeki yönelimi ve algıyı güçlendirmiştir. Buna karşın; geçiş yolundaki klavuz iz bir noktadan sonra kesilmekte ve protokol girişine kadar devam etmemektedir (Şekil 61).

Şekil 61: a) İç mekânda devam eden klavuz iz, uyarıcı yüzey uygulaması, b) Dış mekânda duvardan ve yerden aydınlatma

Kaynak: Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi

Fiziksel erişilebilirlik için kapı, merdiven ve rampa uygulamalarının standartlar ölçüsünde giriş mekânındaki biçimlenişi incelenmiştir. Giriş mekânının sahanlık alanı tekerlekli sandalye kullanan kişinin manevra yapmasına imkân verecek şekilde (ortalama 160x450 cm aralığında) yeterli alana sahiptir. 150 cm genişliğindeki çift kanatlı kapı ve kullanım yoğunluğuna göre kullanıcı trafiğini rahatlatabilecek 100 cm genişliğinde ikinci bir tek kanatlı kapı düzenlenmiştir. Bu düzenleme fuaye alanına geçişte de aynı şekilde devam etmiştir. Girişteki seviye farklılığı için merdiven ve rampa uygulaması yapılmıştır. Merdiven yüzeyi iç mekânda kullanılan cilalı zemin malzemesiyle aynıdır; rampa yüzeyi ise kaymayı önleyici cilasız sert bir malzemeyle kaplanmıştır. Merdiven ve rampanın bitiş noktalarında uyarıcı yüzey dokusu bulunmakta fakat başlangıç noktalarında bulunmamaktadır. Rampa L formunda tasarlanarak yeterli düzeydeki eğimle yükseklik farkı çözülmüştür. Rampanın korkuluğu olarak her iki yanında yükselen sağır yüzeyler ve tek kenarına monte edilmiş giriş kapısına kadar uzanan metal bir küpeşte bulunmaktadır. Rampa korkulukları biri 70 diğeri 90 cm olmak üzere kademeli olarak yükseltilmiştir (Şekil 62).

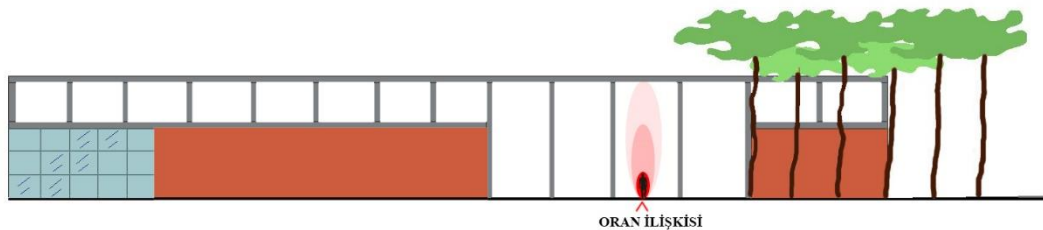
Şekil 62: Kamu girişi dış mekân merdiven, rampa ve kapı uygulamaları

Kaynak: Kişisel arşiv

4.1.1.3. Anıtsallık

Çukurova Kalkınma Ajansı Binası'nın kamu gücü ve kanun yetkisini barındıran kamu tüzel kişilik özelliği, yapının giriş mekânı biçimlenişindeki anlamsal rolünü oluşturmaktadır. Yapı kimliği ile bağlantılı olarak giriş mekânının çevreye sergilediği içeriğin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İşlevsel olarak resmi geçişlere açılan protokol girişi ve kamunun erişilebilirliğine sunulan kamu girişinin yapının işlev ve değeri bakımından anıtsal nitelikteki biçimsel parametreleri irdelenmiştir. Protokol ve kamu girişinin boyutsal ve görsel niteliği bakımından birbirinden bağımsız değerlendirilmiştir.

Protokol girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi değerlendirildiğinde; Yüksek kolonlarla taşınan giriş açıklığının üst örtüsü, konferans salonu binasının üzerinde yarı açık bir hacim yaratarak, kesintisiz olarak devam ettiği görülmüştür. Bu doğrultuda, bina kütlesi ve insan ölçeğine göre oranlandığında, kolonların yüksekliği görkemli bir etkiye sahiptir. İnsan ölçeğinde bir kapı açıklığı bulunmayan yüksek ayaklarla taşınan bir köprü niteliğindeki resmigeçitler için kullanılan protokol girişi boyutsal olarak anıtsal bir etkiye sahiptir (Şekil 63).

Şekil 63: Protokol girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı-yapı-giriş hiyerarşisi

Kaynak: Grafiksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

Protokol girişinin görsel nitelik bağlamında baskın unsurların ve malzemenin etkisi değerlendirildiğinde; Protokol girişinin biçimlenişinde mevcut çevresel veriler etkili olduğu görülmüştür. Girişin yanındaki belirli aralığa sahip sıralı ağaç dizileri, biçimlenişin görsel niteliğini kurgulayan ana faktördür. Bu doğrultuda ağaç dizilerinin devamı niteliğindeki belirli aralıklarla tekrar eden sıralı kolonlar giriş mekânını karakterize etmektedir. Ağaç dizileri gibi malzeme yönünden de yalın ve doğal bırakılmış daire kesitli kolonlar, yanındaki renkli tuğla örmeli kütleler arasında strüktürel bir etkiye sahiptir. Cephede bakışı yönlendiren baskın, yalın ve statik çizgisel etki ve biçimlenişinin ardındaki ana tema mimariye anıtsal bir nitelik kazandırmıştır (Şekil 64).

Şekil 64: Protokol girişindeki kolon dizisinin görsel niteliği

Kaynak: Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi

Kamu girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi değerlendirildiğinde; İdari hizmet binasının giriş mekânı olarak işlev gören kamu girişindeki, cepheden dışa doğru taşırılmış sundurma, iki kat yüksekliğindeki kolonlar ile taşınmıştır. Sundurma ile tanımlanan giriş mekânının yüksekliği, yapı kütlelerinin yüksekliği ile oranlandığında $\frac{1}{2}$ değerinde boyutsal orantı oluşmaktadır. İnsan ölçeğine göre değerlendirildiğinde de yapı kütlesi ve giriş mekânı oranına benzer bir doğrusal orantı oluşmaktadır. Doğrusal bir hiyerarşik düzen içinde sıralanan “kullanıcı-giriş-yapı” oranı değerlendirildiğinde; boyutsal ilişki bakımından dikkat çekici veya abartılı bir giriş mekânı algısı oluşmamaktadır. Sundurma yüksekliği ve biçimlenişi giriş mekânında anıtsal bir temsiliyetten öte korunaklı ve tanımlı bir giriş mekânı amacına hizmet etmektedir (Şekil 65).

Şekil 65: Kamu girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı-giriş-yapı hiyerarşisi

Kaynak: Grafiksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir

Kamu girişinin görsel nitelik bağlamında baskın unsurların ve malzemenin etkisi değerlendirildiğinde; Yapı bütünündeki geçiş alanlarının tümünde olduğu gibi şekil 61’deki kamu girişinde de kolonların taşıdığı üst örtü ile oluşturulan yarı açık mekân korunaklı bir boşluk etkisi yaratarak girişi vurgulamaktadır. Bu görsel etkiyle vurgulanan giriş mekânı kamuya karşı davetkâr bir biçimleniş göstermektedir. Yapının giriş cephesi cam malzemeye kaplıdır. İç mekân ile dış mekân arasındaki sınırın şeffaf yüzeyle eritilmesi, çevreye karşı yumuşak bir geçiş izlenimi yaratmaktadır.

4.2. Tatvan Belediye Binası Giriş Mekânı Analizi

Bina Kimliği: Belediye Binası	Bina Tipi: Kamu
Tasarımcı: Aymaz Mimarlık	Yapım Yılı: 2015
Arsa Alanı: 14.000 m2	Konum: Tatvan/Bitlis

Şekil 66: Tatvan Belediye Binası

Kaynak: http://www.aymazmimarlik.com.tr/tr/tatvan_belediye_binasi.php adresinden 04.04.2020 tarihinde edinilmiştir.

Kamu yönetimi ve hizmeti amacıyla il ve ilçe merkezlerinde kurulması zorunlu olan şekil 62'deki belediye binası, İçişleri Bakanlığı'nın önerisiyle hazırlanan kararname sonucunda kurulmaktadır. Halka karşı sorumluluk ve görevleri olan belediyenin, resmi gazetede yayımlanan kanunda tanım ve görevini ifade eden maddeler aşağıda yer almaktadır:

MADDE 3. Belediye: Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini ifade etmektedir.

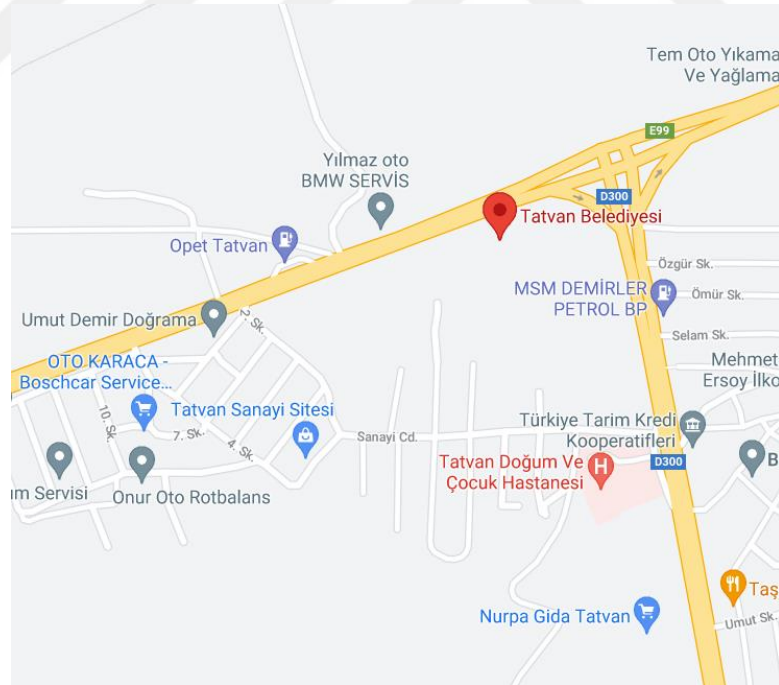
MADDE 14. — Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafî ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır.

(<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm> adresinden 28.02.2021 tarihinde edinilmiştir).

Resmi bir kuruluş olan belediyelerin, sınırları belirlenmiş kentin kamusal ihtiyaçları doğrultusunda; kamu ile kurduğu idari, mali ve hizmet esasına dayalı ilişki, çalışma alanı olarak Şekil 62'deki Tatvan Belediye Binası'nın seçilmesinde etkin olmuştur. Kamu ile kuruluş arasındaki bu sıkı sıkıya bağlı ilişki, kamuyu karşılama rolü bulunan giriş mekânının biçimleniş üzerinde irdelenmektedir.

Tatvan Belediye Binası, Bitlis - Tatvan şehirlerini birbirine bağlayan E99 ve kentin girişindeki D300 karayollarının kesişimindeki arsa alanında konumlanmıştır. Her iki yolun görüş açısına uygun yerleştirilen bina, yakın çevresi içinde odaklayıcı bir etkiye sahiptir. Konumu itibari ile binaya ulaşım için, şehirlerarası trafiğin sürekliliğindeki güzergâh ve şehrin içine doğru uzanan caddeler bireysel ve toplu taşımaya uygundur. Binanın yakın çevresinde sanayi bölgesi ve hastane gibi yoğun trafik akışına sahip kamusal alanlar bulunmaktadır (Şekil 67).

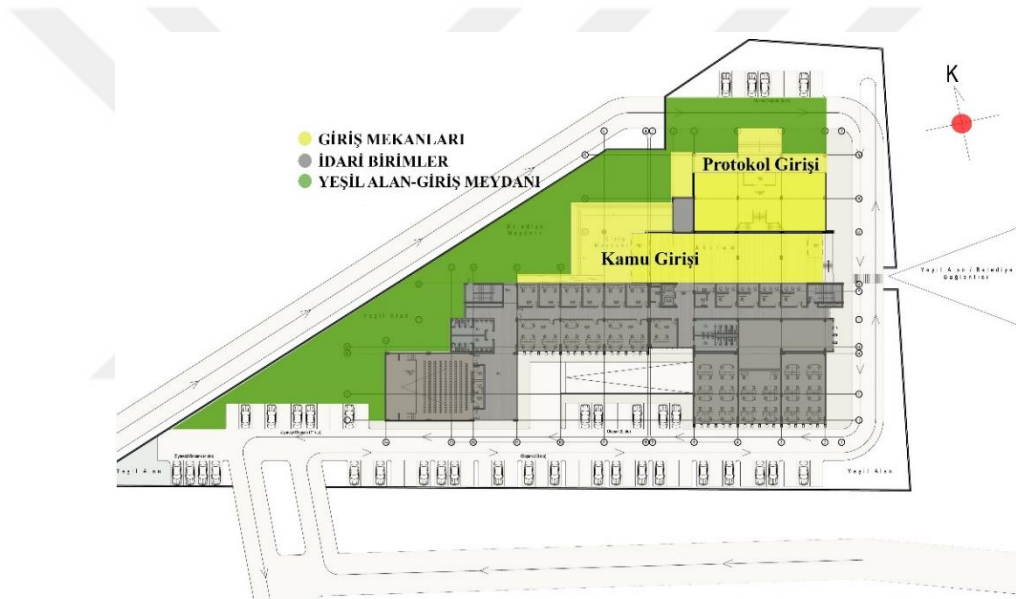

Şekil 67: Tatvan Belediye Binası'nın şehrin içindeki konumu

Kaynak: <https://www.google.com/maps/place/Tatvan+Belediyesi/@38.523084,42.2706606,16z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0xba12f118fa048670!8m2!3d38.5238997!4d42.2732187> adresinden 20.05.2021 tarihinde edinilmiştir.

4.2.1. Bina'nın Giriş Mekânı Biçimlenişi

Tatvan Belediye Binası; Bitlis – Tatvan yoluna paralel 14.000 m²'lik arsa alanında, birbirine bağlı idari ve sosyal birimleri kapsayan bir yapı kütleli şeklinde inşa edilmiştir. Yapıda, protokol girişi ve günlük giriş noktası olarak kullanılan kamu girişi bulunmaktadır. Giriş mekânlarının bulunduğu iki ana cephe, karayoluna karşı konumlanmıştır. Kamu erişiminin sağlandığı ana giriş mekânı, yüksek kolonların taşıdığı saçakla cepheyi karakterize eden yarı açık sahanlık formu biçimindedir. Karayoluna paralel konumlanan protokol girişi de kamu girişinin sahanlığına bağlanmaktadır. İç mekânda sosyal ve idari birimleri birleştiren kamu girişi galeri boşluğu şeklinde oluşturulmuştur (Şekil 68).

Şekil 68: Tatvan Belediye Binası giriş mekânlarını gösteren kroki çizimi

Kaynak: Tatvan Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Binayı tanımlarken girişteki avluyu korunaklı kamusal alan olarak değerlendiren tasarım sahibi Aymaz Mimarlık; bina biçimlenişini ve giriş düzenlemesindeki avlu formunun önemini şu şekilde ifade etmektedir:

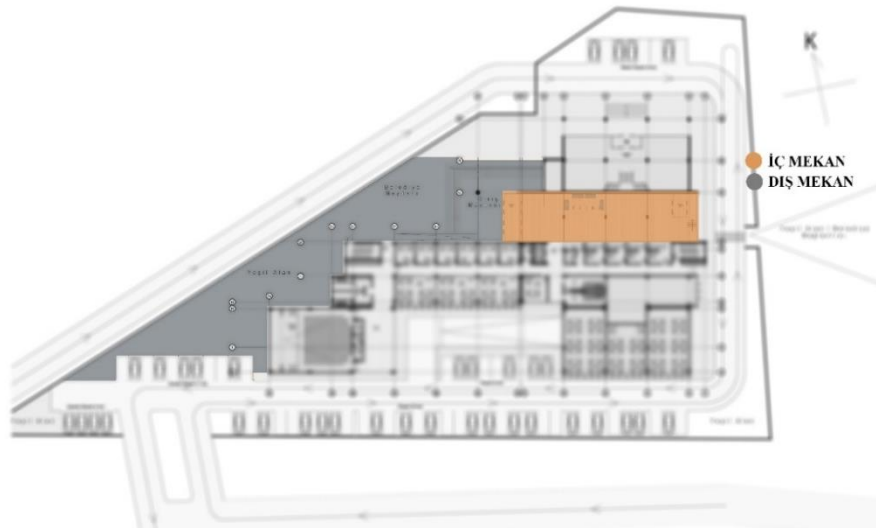
Tatvan Belediye binası iki kütle ve bu kütlelerin önünde oluşturulan bir avlu şemasından oluşur. İhtiyaç programı bu iki blok içine dağıtılarak çözülmüştür. Büyük blokta ofis birimleri, küçük blokta ise sosyal hacimler ve konferans salonu bulunmaktadır. Bu iki farklı ebatlardaki kütlelerin biraraya gelirken oluşturduğu avlu kamusal bir açık alan olarak belediye binasının sosyal birimlerinin yer aldığı küçük bloğun mekânsal sürekliliğini kurar. Bu şekilde avlu sosyal mekânların bulunduğu kütlelerin uzantısı olarak çalışır. Blokların girişleri bu avludan sağlanır.

Blokların saçak formları bu avlu üzerine taşırılarak iklim şartlarından korunaklı yarı açık kamusal alanlar elde edilmiştir. Cephe dilinde ise kamu hizmet binasından beklenen kurumsal kimlik arayışı dikkate alınmış yalın ve formal bir dil içinde çeşitlilik kurulmuştur (http://www.aymazmimarlik.com.tr/tr/tatvan_belediye_binasi.php adresinden 28.02.2021 tarihinde edinilmiştir).

Tasarımcı; yapı kütesini oluşturan farklı boyutlardaki iki bloğun birleşim noktasında yaratılan avlunun kamusal bir açık alan niteliğinde olduğunu vurgulamıştır. Giriş mekânı olarak avlu, bloklardan taşırılan saçığın altında şekillenerek özellikle sosyal mekânların bulunduğu küçük bloğun işlevsel kimliğinin devamlılığını sağlamaktadır. Bu da yapı bütününde giriş mekânının üstlendiği ana fonksiyonun sosyal alan olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Giriş mekânındaki saçaklarla yaratılan yarı açık alanlar, hem işlevsel hem de bölgenin iklim özelliklerinin etkisine karşı korunaklı formuyla çevresel direnci sağlamaktadır.

4.2.1.1. İşlevsellik

Binanın kamu girişi, çalışanlar ve halkın ortak kullandığı günlük giriş-çıkış noktasıdır. Bina kütleleri arasında yaratılan avlu da yaklaşım yoluna doğru kamu girişinin mekânsal uzantısı niteliğinde açık ve yarı açık alanları oluşturmaktadır. Bu doğrultuda; kullanıcı gereksinimlerine göre mekânının işlevsel biçimleniş unsurları için sınırları içerisinde açık, yarı açık ve kapalı hacimleri bulunan kamu girişi değerlendirilmiştir (Şekil 69).

Şekil 69: Giriş mekânını gösteren zemin kat planı

Kaynak: Tatvan Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Giriş mekânına yönlenme, bahçe girişinden kamu girişine doğru yönlendirme işaretleri ve yazılarla sağlanmıştır. Kamu girişinde ise yapı kütesinden dışa doğru uzatılarak yüksek kolonlarla taşıtılan saçak formuyla sağlanmıştır. Saçak ile tanımlanan yarı açık sahanlık alanı, gerisindeki açıklık için korunaklı bir boşluk yaratarak girişe yönelimi güçlendirmektedir. Protokol girişi üzerine taşırılan kütlelerin dayandığı tek kat yüksekliğindeki sıralı kolonlar da saçığa bağlanarak, kamu girişinden protokol girişine doğru yönlendirici bir geçiş yaratılmıştır. Vaziyet ölçeğinde incelendiğinde; birbirini dik kesen blokların arasındaki açı, içe doğru yönelimi vurgulayan bir giriş meydanı oluşturmuştur (Şekil 70).

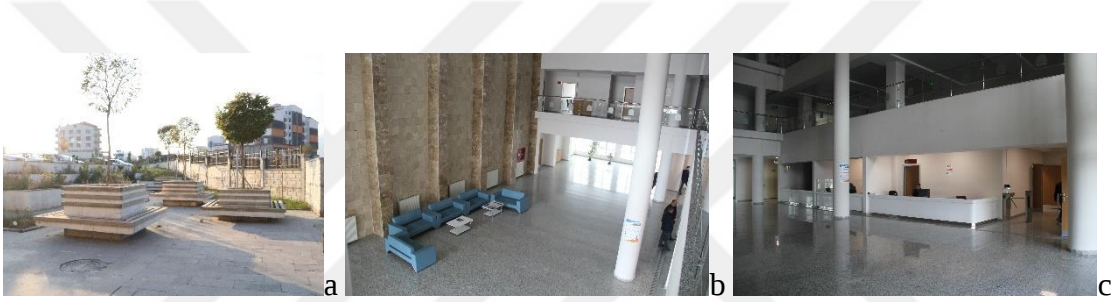
Şekil 70: Giriş mekânına yönlenmeyi güçlendiren unsurlar: a) Bahçe girişi yönlendirme işareti ve yazısı, b) Giriş meydanına doğru yönlendiren açılı biçim c) Kamu girişi ile protokol girişini bağlayan geçiş yolu

Kaynak: Kişisel arşiv

Giriş mekânındaki sabit ve esnek donatı elemanları, kullanıcıların açık, yarı açık ve kapalı hacimlerdeki etkinliğine bağlı olarak değişen gereksinimleri ölçüsünde irdelenmiştir. Bireylerin güvenlik ihtiyacı doğrultusunda, iç mekân giriş holünde görülebilir bir konuma yerleştirilen güvenlik birimi ve idari birimler için turnike geçişi düzenlenmiştir. Giriş mekânında bireylerin bilgilendirilmesi ve dolaşımının sağlanmasına yönelik danışma bankosu, uyarıcı ve bilgilendirici grafikler bulunmaktadır. Bireylerin giriş mekânındaki görsel ve bedensel ihtiyaçlarına karşılık; dış mekânda sabit oturma elemanlarıyla bütünleşen peyzaj düzenlemesi, iç mekânda ise mobilya donatılarıyla bekleme-dinlenme için fuaye alanı oluşturulmuştur. Giriş mekânındaki farklı korunak düzeyine sahip (açık - yarı açık - kapalı) alanlar, mevsimsel hava değişimi ve bireyin mekânda geçirdiği süre boyunca değişen konfor ihtiyaçları için esnek duraklama noktaları sağlamaktadır.

Giriş mekânındaki yerleşim ve dolaşım doğrultusunda, yapı kütesinin biçimlenişi, mekândaki donatıların düzenlenme biçimi ve bunların paralelinde bireyin mekân içindeki dolaşımı değerlendirilmiştir. Yapı kütesinin üçgen formdaki arsa alanı

üzerinde giriş mekânı merkezli açısal biçimlenişi, bireyi birbiri ardına ilerleyen açılarının takibinde dolaştırmaktadır. Kütle biçimlenişi doğrultusunda düzenlenen dış mekân peyzajı ve zemin döşemesi de binaya girme sürecindeki dolaşıma yön vermektedir. İç mekânda dikdörtgen formdaki giriş holü, galeri boşluğu biçiminde düzenlenmiştir. Galeri boşluğu, idari birimlerden giriş mekânına doğru görsel akışı sağlayarak katlar arasındaki düşey sirkülasyonu kurmaktadır. Giriş holündeki danışma bankoları gerisinde ofis birimlerinin bulunduğu düzlem boyunca sıralanmıştır. Bekleme koltukları danışma bankolarının karşısındaki sağır yüzeyin önünde konumlandırılmıştır (Şekil 71). Ofis birimlerine turnike geçişi ve dikey dolaşım elemanları (asansörler) danışma bankosunun yanına yerleştirilerek dolaşım sürecindeki görsel ve fiziksel eylemlerde kolaylık sağlanmaktadır.

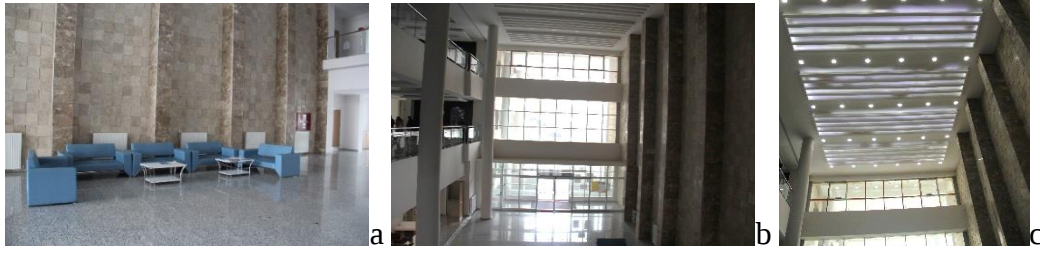

Şekil 71: Giriş mekânı dolaşım alanlarındaki donatıların yerleşim düzeni: a) Dış mekânda oturma elemanları, b) İç mekân bekleme alanı, c) danışma bankosu

Kaynak: Kişisel arşiv

Giriş mekânındaki iklimlendirme ve aydınlatma sistemleri yapının bulunduğu bölgenin hava şartları çerçevesinde çözümlenmiştir. Karasal iklim bölgesinde yer alan yapı, yıl - gün içindeki sıcaklık farkının fazla olmasından ve kış mevsiminin uzun süre kar yağışı ile geçmesinden etkilenmektedir. Bu doğrultuda; giriş mekânında mevsimsel değişimin etkisi ile istenmeyen dış hava akışının içeri girmesini önlemek - kontrol altına almak üzere rüzgârlık yapılmıştır. Mekânın sağır yüzeylerinde sıralı panel radyatörler kullanılmıştır. İç hava dolaşımı galeri boşluğu ile tüm katlara ulaşmaktadır. Binanın giriş cephesi yükseklik boyunca devam eden şeffaf yüzeyler ile kaplanmıştır. Mekân, galeri tavanından gömme spot aydınlatma sistemi ile aydınlatılmıştır (Şekil 72). Dış mekânda

bloklardan uzayan ve kolonlarla taşıtılan saçak formları da dış hava şartlarından korunan yarı açık alanları oluşturmaktadır.

Şekil 72: Giriş mekânındaki iklimlendirme unsurları ve aydınlatma sistemi: a) Duvara dayalı panel radyatörler, b) Giriş cephesindeki şeffaf yüzeyler ve rüzgârlık, c) Tavanda spot aydınlatma

Kaynak: Kişisel arşiv

4.2.1.2. Erişilebilirlik

Giriş mekânı, tüm bireylerin binaya rahat ve güvenli geçiş sağlaması için ulaşılabilir olması bakımından görsel ve fiziksel erişilebilirlik kriterleri ölçüsünde değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda günlük giriş-çıkış noktası olarak işlev gören Tatvan Belediye Binası'ndaki kamu girişinin dış mekândan iç mekâna devam eden erişilebilirlik ölçeğindeki biçimleniş unsurları irdelenmiştir.

Görsel erişilebilirlik düzeyindeki giriş mekânına yaklaşım yolu, binanın şehrin içindeki konumuna (şekil 63) paralel olarak; Bitlis – Tatvan arasındaki ulaşımı sağlayan E99 ve D300 karayolları üzerinden sağlanmıştır. Birbirine dikey eksenli karayollarının arasında, binayı teğet geçen doğrusal bir yaklaşım yolu çizilmiştir. Şehirlerarası karayoluna(E99) doğru yönelen binaya bu doğrultudaki yaklaşma sürecinde, giriş mekânına görsel erişim kesintisiz devam etmektedir. Kentin içine uzanan caddelerin yaklaşım yoluna bağlanması ile binaya ulaşılabilirlik düzeyi artmıştır. Binaya yaklaşan bireyin bahçe girişinden kamu girişine kadar ilerleme sürecinin ilk aşamasında açık otopark alanı bulunmaktadır. Yeşil alan ile birlikte binaya yaklaşımı düzenleyici-yönlendirici nitelikte bir meydan oluşturulmuştur. Binanın kütle biçimlenişinden kaynaklı olarak meydana gelen ilerleyiş yön değiştirme hareketiyle gerçekleşmektedir. Bu

doğrultuda giriş mekânı için kesintiye uğrayan görsel erişim, peyzaj düzenlemesinin takibiyle kurulmaktadır (Şekil 73).

Şekil 73: Giriş mekânlarına yaklaşım yolu grafiği

Kaynak: Tatvan Belediye Binası İmar ve Şehircilik Müdürlüğü (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

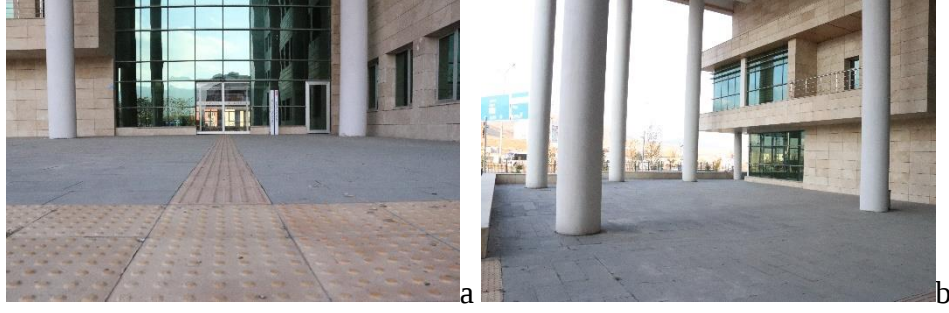
Görsel erişilebilirlik düzeyindeki giriş mekânının konumu, idari birimlerin bulunduğu küçük blokta düzenlenmiştir. Şehirlerarası ulaşımında kullanılan E99 karayolu üzerinde konumlanan giriş mekânı, trafik akışı boyunca görsel erişime açık bir açıya sahiptir. Yapının bahçe girişi ise karayoluyla zıt yönlü, şehir merkezi doğrultusunda, yaklaşım yolundan görülebilecek şekilde yerleştirilmiştir. Kamu girişinin cephedeki konumuna bağlı olarak iç mekân dolaşımında büyük bloğa doğru bir yönelme ve geçiş bağlantısı olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 74).

Şekil 74: Giriş mekânlarının yapı bütünündeki konumu ve iç mekândaki(kamu) yönelimin iz çizgisi

Kaynak: Tatvan Belediye Binası İmar ve Şehircilik Müdürlüğü (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Fiziksel erişilebilirlik düzeyinde koruyucu, yönlendirici ve uyarıcı unsurlar, bahçe girişinden binanın kamu girişine kadar incelenmiştir. Bahçe girişinde bireyin fiziksel hareketini bina girişine doğru yönlendiren görülebilir düzeyde yazı ve yön işaretleri bulunmaktadır. Bahçe meydanında gölgelik oluşturan korunaklı duraklama noktaları tasarlanmıştır. Yürüyüş yolunun zemini hava şartlarına karşı dayanıklı ve ıslak-kuru hallerde kaydırmaz nitelikteki kumlanmış kaplama ile döşenmiştir. Kamu girişinde saçakla tanımlanan korunaklı geniş bir sahanlık alanı düzenlenmiştir. Yürüyüş yolunda başlayıp sahanlıkta devam eden klavuz iz uygulaması giriş kapısında son bulmaktadır(Şekil 75). Cam yüzeyli kapılarda çarpmaları önlemek için işaretleme yapılmıştır. Giriş kapısı ile rüzgârlık arasına paspas döşenmiştir. Cilalı yüzeye sahip iç mekân zemininde yönlendirici klavuz iz bulunmamaktadır. Dış mekânda zemine döşenmiş spot ve direkli aydınlatma modelleri kullanılmıştır. İç mekân ise tavana gömmeli sıralı spotlar ile aydınlatılmıştır. Giriş holünde ek aydınlatmaya sahip yönlendirici grafik işaretler de bulunmaktadır.

Şekil 75: a) Giriş mekânındaki klavuz iz uygulaması, b) Saçak altındaki korunaklı sahanlık alanı

Kaynak: Kişisel arşivi

Fiziksel erişilebilirliği sağlayan kapı, merdiven ve rampa uygulamaları, giriş mekânında bireyin rahat ve güvenli hareket etmesini sağlayan standartlara uygun olarak değerlendirilmiştir. Bahçe girişi ile meydan arasındaki kot farkı merdiven ve rampa ile çözülmüştür. Bahçedeki rampanın eğiminin standart ölçülerin üzerinde olduğu ve tekerlekli sandalye kullanan bir bireyin yardım alarak rampadan geçişinin mümkün olduğu gözlemlenmiştir. Meydan zemininden yükseltilecek kamu girişinde de aynı şekilde merdiven ve yeterli düzeyde (yaklaşık %8) eğime sahip olan rampa uygulaması devam etmiştir. Merdiven ve rampa zeminleri kaygan olmayan kumlanmış kaplama malzemesi ile döşenmiştir. Kamu girişindeki merdivenin başlangıç ve bitiş noktalarında uyarıcı zemin uygulaması bulunmaktadır. 90 cm yüksekliğindeki metal rampa korkuluğu tek kenara yapılmıştır. Rampanın başlangıç ve bitişlerinde uyarıcı yüzey uygulaması yapılmamıştır (Şekil 76). Giriş sahanlığı tekerlekli sandalyenin rahatlıkla manevra yapmasına imkân verecek nitelikte geniş bir alana sahiptir. Giriş mekânında 150 cm genişliğinde çift kanatlı ve 100 cm genişliğinde ikinci bir tek kanatlı kapı bulunmaktadır. Çift kanatlı kapı uyarıcı yüzey uygulaması ile vurgulanmıştır.

Şekil 76: a) Kamu girişi rampa ve merdiven uygulaması, b) Bahçe girişi rampa ve merdiven uygulaması

Kaynak: Kişisel arşiv

4.2.1.3. Anıtsallık

Tatvan Belediye Binası, idarenin kamu gücünü kullanma yetkisine sahip yerel yönetim ve hizmet binasıdır. Kamu gücünü devletin kudretinden alan idari yapılanmada, devlet-halk ilişkisinin anlamsal ifade aracı olarak mimariye yansımaları giriş mekânının biçimlenişinde değerlendirilmektedir. Binada resmi geçiş için kullanılan protokol ve halkın günlük giriş-çıkış sağladığı kamu girişi bulunmaktadır. Anıtsallık üzerine değerlendirilecek ölçütler ile kamunun ve protokolün karşılandığı her iki giriş mekânında çevreye yansıtılan anlamsal rol irdelenmiştir.

Protokol girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi değerlendirildiğinde; Protokol girişi, kolonların taşıdığı üst kat kütesinin altında tanımlandığı görülmüştür. Yarı açık korunaklı giriş sahanlık alanı, cephe kompozisyonunda tek kat yüksekliğinde bir hacmi kaplamaktadır. Üç kat yüksekliğindeki yapı bütünü ile protokol girişinin boyutsal oran ilişkisi değerlendirildiğinde 1/3 değerinde bir orantı kurulmaktadır. Kullanıcı ile oranı değerlendirildiğinde ise tek kat yüksekliğinin ve standart giriş açıklığı boyutunun insan ölçeğine uygunluğu görülmektedir. Bu doğrultuda protokol girişi kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi bakımından görkemli, dikkat çekici veya baskın bir anıtsal nitelik göstermemektedir (Şekil 77).

Şekil 77: Protokol girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı-giriş-cephe hiyerarşisi

Kaynak: Grafıksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

Protokol girişinde görsel nitelik bağlamındaki baskın unsurların ve malzemenin etkisi değerlendirildiğinde; Protokol girişinin cephesi, cam yüzeyler ile giydirme sisteminden oluştuğu görölmektedir. Cepheyle aynı düzlemdeki şeffaf kapı, sıralı kolonlara dayalı çıkma yapan üst kat kütlesi ve merdiven detayı girişı tanımlı hale getirmektedir. Yapı kütlesinin tamamına oranla baskın ve odaklayıcı nitelikte bir biçimsel unsur bulunmamaktadır. Giriş cephesindeki cam malzeme, dış ve iç arasındaki sınırları eriten doğası gereği geçişlilik durumunda şeffaf-yumuşak bir etki yaratmaktadır (Şekil 78).

Şekil 78: Tatvan Belediye Binası protokol girişı

Kaynak: Kişisel arşiv

Kamu girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi değerlendirildiğinde; Kamu girişini tanımlı kılan saçak formunun, giriş hacmi yüksekliğini cephe ölçeğine taşıdığı görölmektedir. Yükseklik ve genişlik bakımından

tüm cephe ile bütünleşen giriş mekânı; bina kütlesi içinde dikkat çekici, insan ölçeğine göre ise yüksek bir boyutsal orana sahiptir. Saçakla oluşturulan görkemli boyutsal nitelik, kamuyu karşılayan davetkâr bir derinliği de içermektedir. Bu boyutsal oranlar bina ölçeğinde değerlendirildiğinde, belediye binasının kimliğini çevreye aktaran anlamsal rolü kamu girişinin üstlendiği düşünülmektedir. Cephe boyutundaki giriş mekânının insan ölçeğine göre anıtsal ve davetkâr boyutsal biçimlenişi, binanın işlevine uygun anlamsal içeriğini oluşturmaktadır (Şekil 79).

Şekil 79: Kamu girişinin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı-cephe hiyerarşisi
Kaynak: Kişisel arşiv

Kamu girişinde görsel nitelik bağlamındaki baskın unsurların ve malzemenin etkisi değerlendirildiğinde; şekil 75'teki Tatvan Belediye Binası'nın giriş mekânının cephedeki biçimsel kompozisyonu içinde baskın nitelikteki unsur saçak formudur. Giriş sahanlığında geniş korunak sağlayan saçığın dayandığı daire kesitli kolonlar, kütsel formdaki binanın karayoluna doğru bakan cephelerinde boşluklu bir etki yaratarak girişi vurgulamaktadır. Binanın tamamında kullanılan doğal taş kaplama malzemesi ve cam giydirme sistemi giriş mekânının cephesinde de devam etmektedir. Giriş cephesinde kullanılan cam giydirmenin konumu-boyutu bakımından, girişin yönünü ve iç mekândaki sınırlarını algılamayı sağlamaktadır. Cam malzeme doğası gereği, dış mekân ile iç mekânın görsel etkisini bütünleştiren şeffaf bir sınır ögesi oluşturmaktadır.

4.3. Bitlis İl Özel İdare Binası

Şekil 80: Bitlis İl Özel İdare Binası

Kaynak: Kaynak, 2020, s. 13

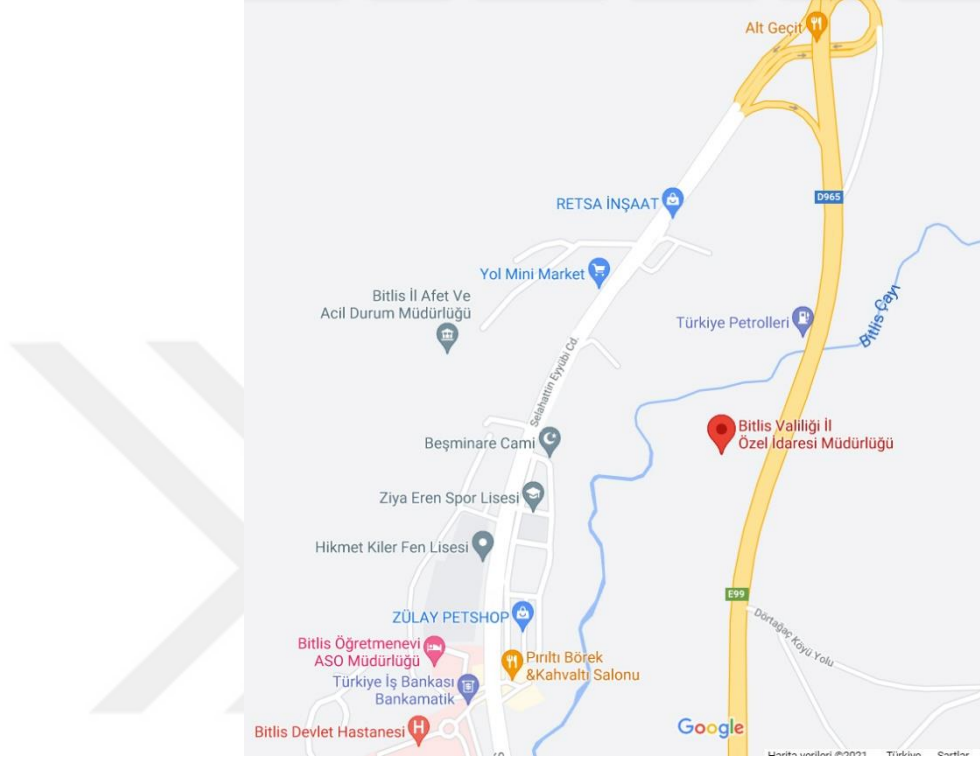
Şekil 76'daki İl Özel İdaresi, merkezi yönetimin taşra teşkilatı olan illerde kamu hizmetlerini yürütme yetkisine ve hukuken tanımlı organlara sahip idari birimdir. Anayasanın 127. maddesindeki "Mahalli İdareler" kapsamında yer alan tanımlamaya ve 5302 sayılı "İl Özel İdaresi Kanunu"na göre;

"İl özel idaresi: İl halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini ifade eder" (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf> adresinden 28.02.2021 tarihinde edinilmiştir).

İl Özel İdaresinin, il sınırları içerisinde halkın ihtiyaçlarına dayalı görev ve yetkilere sahip resmi bir kamu kuruluşu olması; çalışma alanı olarak Bitlis İl Özel İdare Binası'nın belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda; yerel yönetim ve hizmet faaliyetlerinin yürütüldüğü, kamuya açık nitelikteki İl Özel İdare Binası'nın giriş mekânı biçimlenişinin irdelenmesi amaçlanmıştır.

Bitlis İl Özel İdare Binası, Bitlis şehir merkezinden geçen D965/E99 karayolu üzerinde konumlanmıştır. Şehrin içinden dolanarak alt geçit ile karayoluna bağlanan

Selahattin Eyyübi Caddesi güzergâhı toplu ve bireysel taşımaya uygun olarak binaya ulaşım için kullanılmaktadır. Hastane, okul, öğretmenevi gibi binaların bulunduğu bu güzergâh boyunca binanın görülebilirliği ve ulaşılabilirliği kesintisiz sağlanmaktadır (Şekil 81).

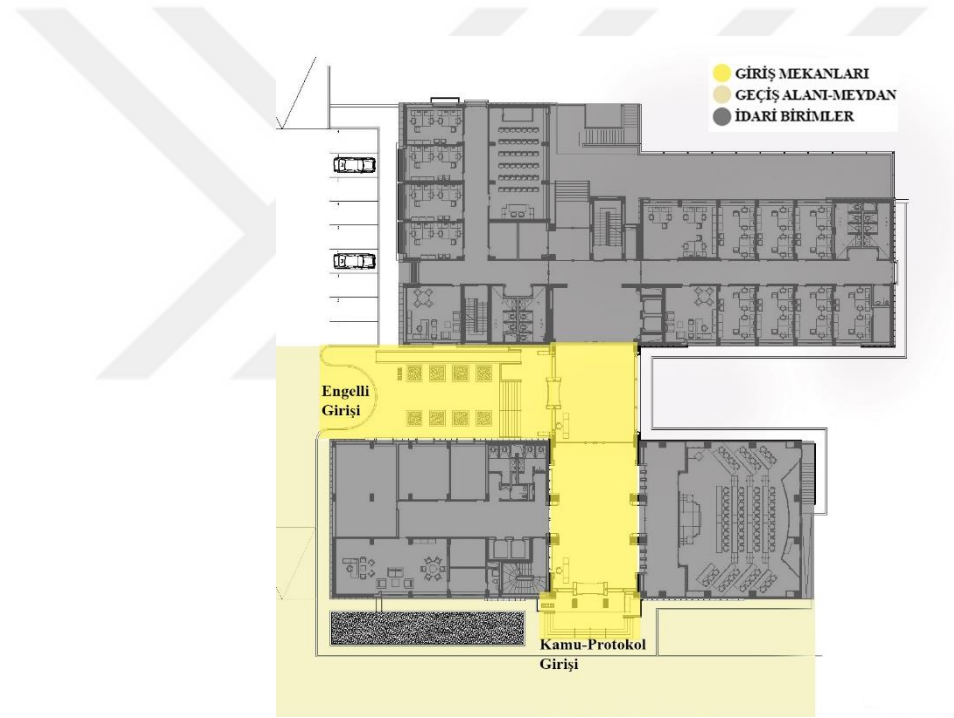
Şekil 81: Bitlis İl Özel İdaresi'nin şehrin içindeki konumu

Kaynak: <https://www.google.com/maps/place/Bitlis+Valili%C4%9Fi+%C4%B0l+%C3%96zel+%C4%B0daresi+M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC/@38.4454207,42.1427221,16.04z/data=!4m5!3m4!1s0x400d24eb1291cf77:0x3e2c5d99411c9284!8m2!3d38.4465283!4d42.1460641> adresinden 20.05.2021 tarihinde edinilmiştir.

4.3.1. Binanın Giriş Mekânı Biçimlenişi

Toplu Konut İdaresi (TOKİ) 'nin projelerinden biri olan Bitlis İl Özel İdaresi, 28.641 m2 arsa alanı üzerine kurulan ana hizmet binası ve ek birimlerden oluşmaktadır. Hizmet binasının günlük ve makam girişi olarak kullanılan ana girişi çevre yoluna paralel konumlanmıştır. Ana girişe oranla asgari düzeyde erişilebilirlik standartlarına göre düzenlendiği gözlemlenen bir diğer giriş (engelli girişi) ise ek birimler yönünde düzenlenmiştir. Buna karşın; binanın proje aşamasında çevre yoluna paralel olan ve otopark girişini karşılayan giriş mekânı protokol için, diğer giriş ise kamunun erişimine sunulan ana giriş olarak düzenlenmiştir. Farklı yönlerdeki iki giriş mekânı da ortak iç

mekân holünde birleşmektedir. Bina kütesini oluşturan 3 blok arasında uzunlamasına bir koridor formuyla bağlayıcı nitelikteki iç mekân giriş alanı, bireyi diğer mekânlara dağıtan geçiş mekânı işlevi görmektedir. Kent ölçeğinde görülebilir ve ulaşılabilir konumdaki binanın ana girişi doğrudan çevre yoluna bağlanmaktadır. Binaya geçiş yolu üzerinde araç park alanı bulunmaktadır. Etrafı duvar ile çevrelenen bina bloklarının ana girişi, hizmet binasının meydanı niteliğinde bir açık alana açılmaktadır. Paralelindeki hizmet binasının ana girişine doğrudan; engelli girişine ise bu açık alan üzerinden dolaylı olarak ulaşılmaktadır (Şekil 82). Cephe yüzeyi ile sınırlandırılan hizmet binasının ana giriş mekânının biçimlenişinde düzlemsel bir görsel organizasyon hâkim olmuştur. Giriş açıklığı bu düzlemsel cephe kompozisyonu içinde detaylandırılarak görsel bir etki ile vurgulanmıştır.

Şekil 82: Bitlis İl Özel İdaresi giriş mekânlarını gösteren kroki çizimi

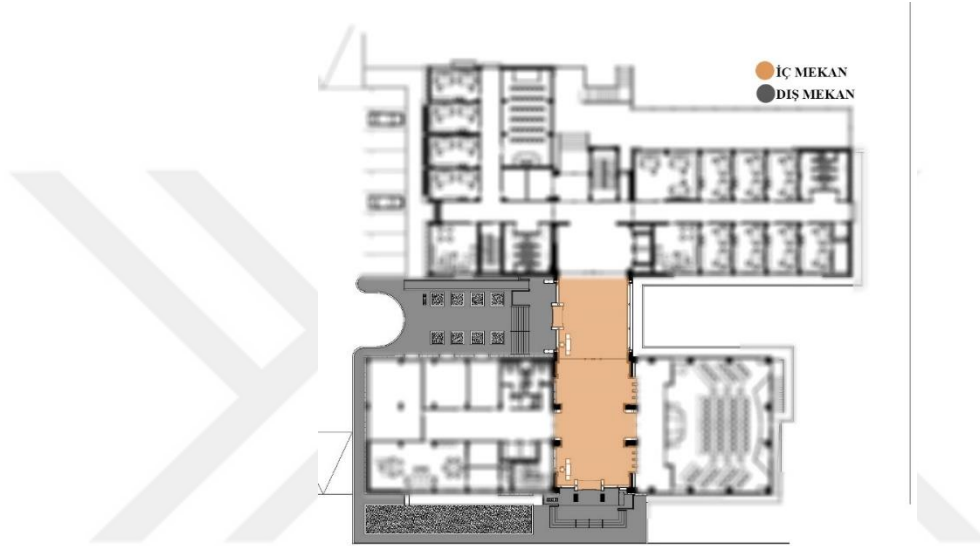
Kaynak: Bitlis İl Özel İdaresi İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Bina tasarımı, Toplu Konut İdaresi tarafından üretilen bir proje olduğundan dolayı tasarımcı görüşlerine yer verilememiştir.

4.3.1.1. İşlevsellik

Kullanıcı gereksinimlerine yanıt veren işlevsel biçimleniş unsurları Bitlis İl Özel İdare Binası'nın kamu ve protokol girişi olarak kullanılan ana giriş mekânında irdelenmektedir. Ana giriş mekânı, dış sınır hattı ile çevrelenmiş bina bloğunun meydan

girişinden başlayarak; iç mekân holüne kadar uzanan açık ve kapalı alanları kapsamaktadır. Bloklar arasında konumlanan iç mekândaki giriş holü, ana giriş ile engelli girişini bina kütlesi içinde birleştiren kesişim noktasıdır. Bu yönden, her iki girişin kapalı alanı olarak hizmet eden birleştirici ve dağıtıcı bir işlevi bulunmaktadır. Aynı şekilde dış mekândaki açık meydan alanı üzerinden de iki giriş noktasına ulaşım sağlanmaktadır (Şekil 83). Bu doğrultuda ortak kullanım kapsamındaki açık ve kapalı geçiş alanlarının işlevsel biçimlenişinin değerlendirilmesi her iki giriş mekânı için aynı geçerliliğe sahiptir.

Şekil 83: Giriş mekânlarını gösteren zemin kat planı

Kaynak: Bitlis İl Özel İdaresi İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Giriş mekânına yönelme etkisini sağlayan biçimsel ve görsel unsurlar, cephe yüzeyindeki düzlemsel kompozisyon içinde kapı vurgusuna yönelik tasarlanmıştır. Boyutsal-hacimsel bir yönlendirici etkisi bulunmayan giriş cephesinde, saydam yüzeyin merkezindeki çerçeve formu sundurma ile girinti oluşturulmuş ve açıklık ön plana çıkarılmıştır. Merdiven, bina isim yazısı, cephe kaplama ve renklendirmesi girişi

tanımlayarak binaya yönlendiren görsel unsurlardır. Güvenlik biriminin bulunduğu yapı da meydan girişinin algılanmasını sağlamaktadır (Şekil 84).

Şekil 84: Giriş mekânına yönelmeyi sağlayan biçimsel nitelikler

Kaynak: Kişisel arşiv

Giriş mekânındaki sabit ve esnek donatı elemanları incelendiğinde; bireylerin güvenli geçişini sağlaması bakımından dış mekân giriş meydanında güvenlik birimi konumlanmıştır. İç mekânda ise turnike geçişi ile giriş sağlanmaktadır. Bireylerin bina içinde gideceği noktaya kolay ulaşması için doğrusal dolaşımının sağlanmasına yönelik danışma bankosu ve kat bilgilerini içeren grafikler bulunmaktadır. Giriş mekânı kapsamındaki açık ve kapalı geçiş alanları esnek kullanıma imkân verecek ölçüde geniş ölçekli tasarlanmıştır. Buna karşılık bu alanlarda, bireylerin dinlenme ve bekleme ihtiyaçlarına yanıt veren herhangi bir sabit veya esnek mobilya donatıları gözlemlenmemiştir.

Giriş mekânındaki yerleşim ve dolaşım, binanın meydan girişinden iç mekâna(dâhil) kadar uzanan açık ve kapalı nitelikteki geçiş alanlarında değerlendirilmiştir. Bina bloklarının ana girişi üstü açık geniş bir meydan alanına açılmaktadır. Bu alan üzerinden binanın çevresi dolaştırılarak engelli girişine ulaşılmaktadır. Meydan girişinin paralelinde hizmet binasının girişi bulunmaktadır. Bu şekilde meydana hizmet binasının girişine dikey-doğrusal bir geçiş sağlanmaktadır. İç mekândaki giriş alanı, yapı kütlelerini oluşturan bloklar arasında köprü kurarak mekânlara ulaşımı sağlamaktadır. Giriş mekânı, düşeydeki görsel sirkülasyona açık iki kat yüksekliğinde galeri boşluğu şeklinde oluşturulmuştur. Dikdörtgen formdaki mekânın hacmi aralara yerleştirilen kapılar ile aşamalı geçilen 3 parçaya bölünmüştür. İlk aşaması kamu girişine hizmet etmekte ve her iki yanından diğer mekânlara geçişler

bulunmaktadır. Kapı ile ayrılmış olan mekânın ikinci aşaması engelli girişini karşılamaktadır. Üçüncü aşaması ise, asansör, merdiven gibi düşey sirkülasyon için kullanılan unsurların bulunduğu katlar arası dağıtıcı nitelikteki dolaşım alanını oluşturmaktadır (Şekil 85). Girişteki tüm danışma bankoları giriş kapılarının yanına yerleştirilmiştir. Kapı önüne yerleştirilen turnike ile bina içine girişler-geçişler kontrol altına alınmıştır.

Şekil 85: İç mekândaki giriş holünün aşamalı dolaşım alanları: a) kamu girişi, b) engelli girişi, c) asansör ve merdiven bulunan dağıtıcı dolaşım alanı

Kaynak: Kişisel arşiv

Giriş mekânındaki iklimlendirme ve aydınlatma sistemleri binanın bulunduğu karasal iklim bölgesinin değişen hava şartlarının iç mekâna etkisi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Giriş mekânındaki kapının sürekli olarak açılıp kapanmasıyla içeri alınan havayı kontrol altına almak için her iki giriş noktasında(kamu-engelli) da rüzgârlık yapılmıştır. Mekânı parçalara bölen saydam yüzeyli kapılar da dolaşan iç havanın kontrolü için rüzgârlık etkisi yaratmaktadır. Mekânın ısısını ve havasını dengelemek için düşey yüzeylerde panel radyatör sistemi, asma tavanda ise delikli havalandırma menfezleri kullanılmıştır. Mekânın aydınlatılması için saydam yüzeylerle kaplanan kamu girişinin ön cephesi ve merkezi holün düşey yüzeyleri ile doğal güneşışığından faydalanılmıştır. Mekânın genelinin ışıklandırılması ise asma tavana gömülü yapay aydınlatma sistemleri ile sağlanmıştır (Şekil 86).

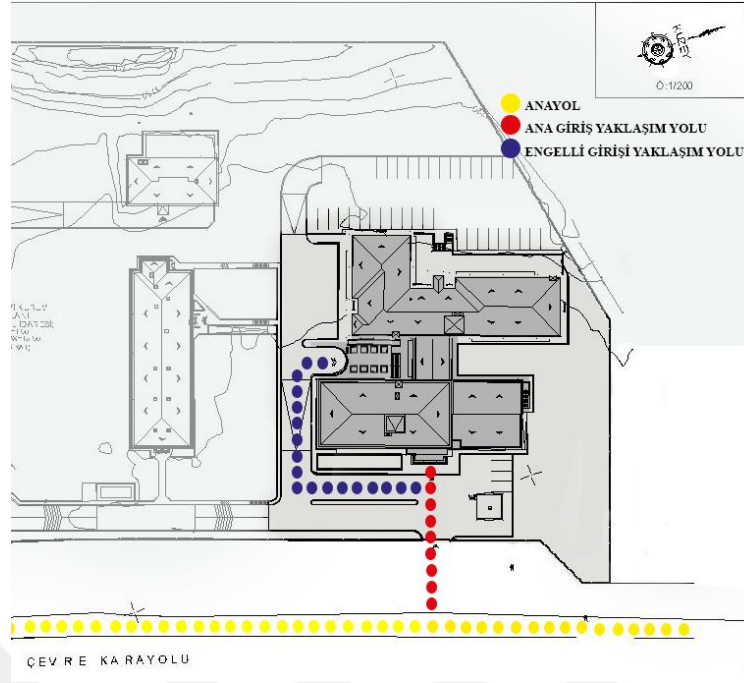
Şekil 86: a) İç mekân girişinde hava kontrolü saplayan rüzgârlık, b) Düşey yüzeyde panel radyatör ile ısıtma sistemi, c) Asma tavana gömülü yapay aydınlatma

Kaynak: Kişisel arşiv

4.3.1.2. Erişilebilirlik

Bitlis İl Özel İdare Binası'ndaki fiziksel düzeydeki erişilebilirlik niteliği, fiziksel engeli bulunan bireylerin girme eylemini gerçekleştirebilmesi için belirli biçimleniş unsurlarına sahip olan giriş mekânında irdelenmektedir. Bu girişin irdelenmesindeki bir diğer etken, kullanım durumunun aksine bina projesinde ana giriş mekânı olarak planlanması olmuştur. Protokol girişi olarak planlanıp ana giriş olarak kullanılan mekân ise görsel erişime açık olması bakımından değerlendirilmiştir.

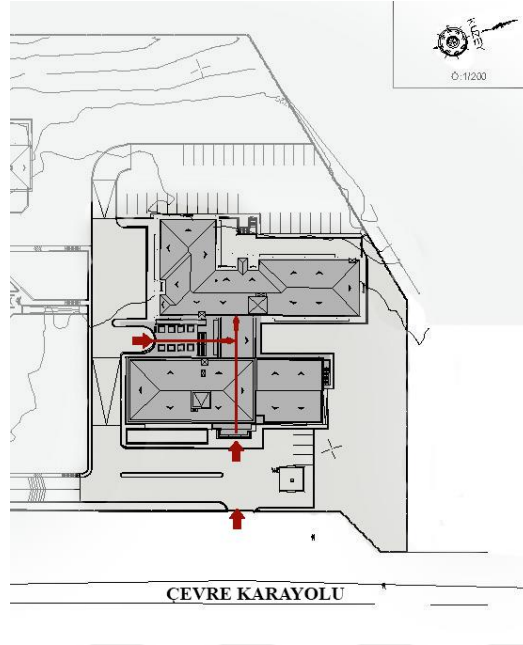
Görsel erişilebilirlik düzeyindeki giriş mekânlarına yaklaşım yolu, çevre karayolu doğrultusunda konumlanan bina bloğunun girişi ile başlamaktadır. Bu bağlamda yaklaşım yolu binanın meydanı niteliğindeki açık alan üzerinde şekillenmiştir. Meydan girişi ile binanın ana girişi arasındaki yaklaşım doğrusal bir iz ögesi ile sağlanmaktadır. Binanın engelli girişine kadar olan dolaylı ilerleyiş süresince ise görsel erişim kurulamamaktadır. Yaklaşım boyunca giriş mekânının görsel erişime kapalı olması; binanın formu, arsa alanındaki yerleşimi ve giriş mekânının binadaki konumundan kaynaklanmaktadır. Binanın planlama aşamasındaki giriş mekânlarının işlev-konum ilişkisi, kullanım durumunda çatışmıştır. Bu sebeple ana girişte görsel erişilebilirlik sağlanabilirken; engelli kullanımına uygun düzenlenen giriş mekânına yaklaşımda görsel erişim kesintiye uğramakta ve fiziksel ulaşımın süreci uzamaktadır (Şekil 87).

Şekil 87: Giriş mekânlarına yaklaşım yolu grafiği

Kaynak: Bitlis İl Özel İdaresi İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Görsel erişilebilirlik düzeyindeki giriş mekânlarının binadaki konumu incelendiğinde; ana girişin karayolu karşısında, engelli girişinin ise diğer sosyal tesis binaları doğrultusunda konumlandığı gözlemlenmiştir. Konumu dolayısıyla ana giriş çevre karayolundan algılanabilmektedir. Engelli girişinin konumu ve biçimlenişi ise görsel erişimi engellemektedir. Biçimleniş olarak; bina kütesini oluşturan iki blok arasında içe çekilerek oluşturulmasından dolayı, binaya ulaşım için kullanılan çevre karayolu ve meydan girişi yönünde tanımlanabilir bir geçiş yaratmamaktadır. Konumuna bağlı olarak ise, iç mekândaki giriş holü blokları birbirine bağlayan bir köprü ve koridor niteliğinde biçimlenmiştir (Şekil 88).

Şekil 88: Giriş mekânlarının yapı bütünündeki konumu ve iç mekândaki yönelimin iz çizgisi

Kaynak: Bitlis İl Özel İdaresi İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü (Gamze Yalçın tarafından düzenlenmiştir)

Fiziksel erişilebilirlik düzeyinde koruyucu, yönlendirici ve uyarıcı unsurlar, engelli girişi için yaklaşım yolundan başlayarak iç mekân giriş holüne kadar incelenmiştir. Meydan girişinden bina girişine kadar yön işaretlemeleri, yönlendirici-koruyucu nitelikteki klavuz iz ve uyarıcı yüzey uygulamaları bulunmamaktadır. Meydan zemininde asfalt yüzey, giriş mekânının sahanlığında kaydırmaz özellikteki kumlanmış mermer kaplama kullanılmıştır. İç mekândaki girişin zemini ise parlak yüzeye sahip granit seramik kaplama ile döşenmiştir. Bina kütesinden içe çekilerek girinti biçiminde oluşturulan giriş mekânının sahanlığında koruyucu üst örtü uygulaması yapılmamıştır. Cam yüzeylerden oluşan giriş cephesindeki kapıda çarpmaları önlemek için uyarıcı işaretleme yapılmıştır. Dış mekân aydınlatmaları dışında girişi tanımlayacak ve algıyı kolaylaştıracak düzeyde ek aydınlatma çözümleri gözlemlenmemiştir. Dış hava şartlarına karşı koruyucu nitelikte rüzgârlık uygulaması bulunmaktadır. Rüzgârlık-dış kapı-turnike aralarına yerleştirilen paspaslar zemine monte edilmediğinden dolayı cilalı ve parlak yüzeyli kaygan nitelikteki zemin üzerinde sabit duramamaktadır. Sonuç olarak; dışarı ve içeri olmak üzere giriş mekânı kapsamındaki tüm alanlarda fiziksel erişim için gerekli olan koruyucu, yönlendirici ve uyarıcı unsurların yüksek oranda eksikliği gözlemlenmiştir (Şekil 89).

Şekil 89: Engelli girişine yönelik fiziksel erişim için gerekli uygulamalardaki eksik ve hatalı uygulamalar: a) Klavuz iz uygulaması ve yönlendirici işaretlerin olmadığı meydan alanı, b) Korumacı üst örtü, cam yüzeyde uyarıcı işaretleme ve klavuz iz uygulaması bulunmayan giriş mekânı, c) İç mekânda parlak ve kaygan zemin, zemine sabitlenmeyen paspas

Kaynak: Kişisel arşiv

Fiziksel erişilebilirliği sağlayan kapı, merdiven ve rampa uygulamaları, engelli girişinde erişilebilirlik standartlarına uygun olarak incelenmiştir. Bireyin giriş mekânında engelsiz ve rahat bir şekilde geçiş hareketini gerçekleştirebilmesi için kot farkına uygun merdivene ek olarak rampa uygulaması yapılmıştır. Fakat rampa başlangıcından önce meydan zemini ile giriş sınırı arasında engel oluşturan bir basamak bulunmaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan bireyin geçişi için yeterli genişliğe (120 cm) sahip olan rampanın (eğim %8) yüzeyi kumlanmış mermer kaplama ile döşenmiştir. Rampanın her iki yanında 90 cm yüksekliğinde metal korkuluk bulunmaktadır. Merdiven ve rampanın başlangıç-bitiş noktalarında uyarıcı yüzey uygulaması yapılmamıştır. Kaydırmaz malzeme ile kaplı olan giriş sahanlık alanı tekerlekli sandalyenin manevra yapmasına imkân verecek ölçülere (180x1000) sahiptir. Cam yüzeyden üretilen çift kanatlı kayar giriş kapısı (250x220) ise 150 cm genişliğinde açıklık sağlamaktadır (Şekil 90).

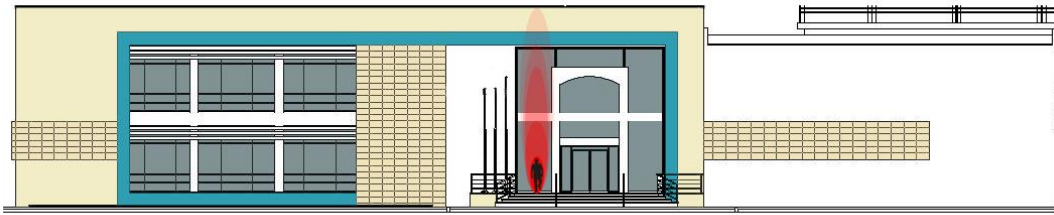
Şekil 90: Engelli girişindeki rampa ve merdiven uygulaması, yüzey malzemesi ve engel oluşturan basamak

Kaynak: Kişisel arşiv

4.3.1.3. Anıtsallık

Bitlis İl Özel İdaresi, kanunla verilen yetki ve imtiyazlar çerçevesinde il sınırları içerisindeki kamu hizmetlerini gerçekleştirme sorumluluğunu taşıyan kamu tüzel kişiliği sahip bir kuruluştur. Bu doğrultuda tez çalışmasının kapsamı gereği binanın giriş mekânı irdelenmektedir. Binaya erişim sürecinde kamunun ve protokolün geçiş sağladığı ana giriş mekânı değerlendirilmektedir.

Ana giriş mekânının kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi değerlendirildiğinde; giriş mekânının cephe düzlemi ile birlikte boyutlandığı görülmektedir. Cephe kompozisyonu içinde girinti oluşmasını sağlayarak girişi tanımlayan biçimsel formlar, mekândaki boyut algısını yaratmaktadır. Biçimsel formlar doğrultusunda girişin cephe ile kademeli bir boyutsal oranı bulunmaktadır. İlk olarak iki kat yüksekliğindeki cephede camlı yüzeyler ile biçimlenen girişi boyutlandıran ikinci kademe çerçeve formundaki sundurma olmuştur. Cephenin yüksekliğini ikiye bölen kat çizgisinin vurgulanması ile de mekânın kullanıcıya göre olan boyutsal oranı azaltılarak insan ölçeğine indirgenmiştir (Şekil 91).

Şekil 91: Ana girişin kullanıcı ve cephe ile boyutsal oran ilişkisi, sırasıyla kullanıcı-giriş-cephe hiyerarşisi

Kaynak: Grafiksel çizim yazar tarafından düzenlenmiştir.

Ana giriş mekânındaki görsel nitelik bağlamındaki baskın unsurların ve malzemenin etkisi değerlendirildiğinde; mekânda, cephe kompozisyonunu oluşturan biçim, malzeme ve renk unsurlarının çeşitliliğinden doğan karışık bir tasarım yapıldığı görülmektedir. Bu çeşitlilik içinde girişi odaklayıcı, baskın nitelikli unsur cam yüzeyin merkezindeki “kapı” algısını yaratan kemerli çerçeve formu olmuştur. Buna oranla formun baskın görsel etkisi, kat çizgisinin ön plana çıkarılması ile azalmıştır. Malzeme ve renk çeşitliliği odağı dağıtarak sürekli farklı noktalar üzerinde devinim halindeki bir bakış

yaratmaktadır (Şekil 92). Bu doğrultuda giriş cephesinin kararlı, baskın ve odaklayıcı bir görsel etki iletmediği düşünülmektedir.

Şekil 92: Bitlis İl Özel İdaresi giriş cephesindeki kompozisyon ve malzeme

Kaynak: Kişisel arşiv

BÖLÜM V

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

5.1. Sonuç ve Değerlendirme

Mimari mekâna girme eylemini gerçekleştirmeye yönelik, mekânı çevreleyen sınırdaki tanımlı bir boşluk düzenlenmektedir. Bu boşluğun çevreyle etkileşimli bir bağa sahip olan ve her yapı kimliğinde farklı mekânsal olanaklar sunan düzenlenme biçimi, eylemin niteliğini de karakterize etmektedir. Çalışmada, devlet yönetiminin idare merkezi olarak kullanılan kamu binalarına girme eyleminin mekânsal pratiği sorgulanmıştır. Bu doğrultuda; binaya erişim sürecindeki fizyolojik kurgunun odağına yerleştirilen giriş mekânının binadaki fonksiyonu ve bu fonksiyona uygun parametrelerin işleyişi irdelenmiştir.

Giriş mekânı, kullanım ve anlam gereği binanın çevresel ilişkilerini kurgulayan kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Bu içerik, giriş mekânının bulunduğu binanın işlevine uygun şekilde üstlendiği role göre değişmektedir. Değişen rolün içeriği ise, mekânın geometrik ifadesi ile aktarılmaktadır. Çalışmanın kuramsal ve tarihsel çerçevesinde yapılan araştırmalar göstermektedir ki; giriş mekânı fiziksel ve sosyal çevre arasında bütünleştirici-ayırıcı, kullanıcıya karşı davetkâr-uğurlayıcı, sunduğu olanaklarla korunaklı-denetimli-konforlu, yapı içinde dağıtıcı-toplayıcı, cephe düzleminde ise sembolik-temsili görevler yüklenmektedir. Pierre Von Meiss'in giriş mekânı tanımlamasında “faydacı, koruyucu ve anlamsal” olarak ayırdığı üç ana düzeyin bahsedilen tüm görevleri içerdiği görülmüştür. Bu bağlamda çalışmanın sınırlılığı çerçevesinde giriş mekânı biçimlenmesi değerlendirilirken bu düzeyler önemsenmiştir.

Giriş mekânındaki işlevlerin her biri tek veya bir bütün olarak mekânın biçimlenişindeki unsurların ölçütünü belirlemeyi sağlamaktadır. Giriş mekânı bu yönden, yalnızca geçiş fonksiyonu için düzenlenmesi veya sosyal bir etkinlik alanı olarak kurgulanması gibi olası esnek biçimlenme değerleri sunan mekânsal bir potansiyele sahiptir. Binanın işleviyle doğrudan ilintili olan bu mekânsal potansiyel giriş mekânının amacı doğrultusunda kullanıcı beklentilerine veya ihtiyaçlarına karşılık biçimlenmesiyle açığa çıkmaktadır. Özellikle kamunun erişimine açık olarak işlev gören kamu

binalarındaki giriş mekânının giderek değer kazanan kamusalılık ivmesi mekânsal potansiyelini de arttırmıştır. Günümüzde resmi kamu binalarının kentsel ölçekten bina ölçeğine sosyal etkileşime dayalı olarak kolay ulaşılabilir ve herkesçe erişilebilir bir anlayışla ele alınması önem kazanmıştır. Binaya erişimin sağlanması ise giriş mekânının görsel ve fiziksel olarak herkes tarafından görülebilir, ulaşılabilir ve erişilebilir olması ile mümkün olmaktadır. Bu bakımdan giriş mekânı bina ile çevre arasında erişim sağlayıcı ve sosyal ilişkilerin düzenleyicisi olarak konumlanmaktadır. Giriş mekânı, kamu binalarının çevre ile ilişkisinin fiziki boyuttaki düzenlemesini içeren bir konuma sahip olmanın yanı sıra sembolik değerlerin taşıyıcısı olarak da görsel duyuma hitap etme amacı içermektedir. Devletin kamu üzerindeki etkinliğinin varlığını simgeleyen kamu binalarında, giriş mekânı bu resmiyetin temsil aracı olarak işlev görmektedir. Kamu binalarının tarihsel izleğindeki örneklerde bu temsiliyetin baskın boyutsal ve görsel niteliği kamunun karşısında ezici bir etki yarattığı zaman kamusalılık sınırlarının daraldığı görülmüştür. Devlet ile kamu arasındaki bu sınırın dengeli bir evrilmeyle giriş mekânına yansması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmanın zeminini oluşturan kuramsal ve tarihsel araştırmalar sonucunda kamu binalarının giriş mekânının değerlendirilmesi için başvurulmuş kriterler Pierre Von Meiss' in “giriş” tanımlamasındaki düzeyler ile özdeşleştirilen 3 ana kavramda toplanmıştır. Bu doğrultuda; kamu binalarının giriş mekânının kullanıcı ihtiyaçlarına göre düzenlemesi “işlevsellik”, mekânın herkes tarafından erişimine uygun biçimlenmesi “erişilebilirlik” ve binanın resmi kimliğinin temsiliyeti olarak da “anıtsallık” kavramları belirlenmiştir. Günümüzde de evrensel boyutta kamu binalarının giriş mekânı düzenlenirken bu kriterlerin önemsendiği görülmüştür. Kamu binalarındaki kamusalılık teması giriş mekânlarını, bireylerin daha uzun vakit geçirebilecekleri, geniş ölçekli ve çalışanlar ile ziyaretçilerin bir araya gelebildikleri sosyal etkileşim alanlarına dönüştürmektedir. Giriş mekânında, açık, yarı açık ve kapalı alanlar gibi alternatif hacimler yaratılarak; bireylerin bedensel konfor ihtiyaçlarına cevap veren işlevsel bir nitelik sağlanmaktadır. Kamu binalarındaki giriş mekânlarında erişilebilirliğin yasal düzenlemeler ile geçerli mimari standart olarak kabul edilmesi ve yönetmelikler yoluyla denetlenmesi bu kriterin göz ardı edilemeyecek ölçüde kontrol edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan dış mekândaki yaklaşım yolundan başlayarak iç hacme kadar devam eden giriş mekânı kapsamındaki tüm alanlarda fiziksel düzenlemelerin görülebilir ve erişilebilir olması gerekmektedir. Fakat ülkemizde 20 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe giren “Erişilebilirlik İzleme ve

Denetleme Yönetmeliği” tarafından kamu hizmeti için kullanılan binalarda erişilebilirlik tedbirlerinin kontrol edilmesine rağmen; bu tarihten sonra inşa edilen binalarda bile eksik ve hatalı uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Kamu binalarının resmi tabanlı işlevini simgeleyen anıtsal niteliği irdelendiğinde ise; hem kamusal hem de resmi kimliğin giriş mekânında yaratacağı çatışmalı göstergeye karşılık kamu binalarında hitap edilen kitleye göre biçimlenen ayrı giriş düzenlemeleri gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda kamu binalarındaki girişler; resmigeçitler için protokol, genel kullanıcı için ise kamu girişi olarak ayrılmaktadır. Bu elde edilen bulgular doğrultusunda çalışmada günümüz kamu binalarının giriş mekânı biçimlenmesini irdeleyebilmek amacıyla Çukurova Kalkınma Ajansı Binası, Tatvan Belediye Binası ve Bitlis İl Özel İdare Binası’nda alan çalışması yürütülmüştür.

Alan çalışması için seçili kamu binalarındaki gözleme dayalı analizlerden elde edilen bulgular aşağıda değerlendirilmiştir:

- **Çukurova Kalkınma Ajansı Binası’nın giriş mekânı**

Çevresel verilerin etkisiyle şekillenen binada giriş mekânına boşluk özünden gelen davetkâr bir rol yüklenmiştir. Açık, yarı açık ve kapalı birimlerin bütünlüğünde alternatif çözümlerle üretilmiş, protokol ve kamu girişi olmak üzere iki giriş noktası bulunmaktadır. Bu girişleri birbirine bağlayan geçiş yolu ve yeşil alanlar bina bütününde geniş ölçekli giriş mekânları yaratmıştır.

İşlevsellik: İşlevsel niteliğin önemsendiği mekânda iklimsel ve çevresel koşullara uygun olarak kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanmasında esnek donatılar ve hacimler sunulmuştur. Bu hacimlerdeki esneklik dinlenme, bekleme, sergi veya sosyal etkinlikler gibi kısa süreli işlev değişikliği ile sağlanmaktadır. Mekânda(iç-dış) bedensel konfor şartlarına uygun düzenlemeler görülmektedir. Kamu binalarının girişlerinde güvenlik ve yönlendirmeye yönelik olması gereken güvenlik birimi, turnike, danışma bankosu, yönlendirme işaretleri gibi temel donatılar eksiksiz karşılanmıştır.

Erişilebilirlik: Erişilebilirlik standartlarına uygun olarak hem dış hem de iç mekânda yeterli düzeyde mimari tedbirler alınmıştır. Görsel erişimin, anayola paralel konumlanan protokol girişinde doğrudan sağlandığı; cadde üzerindeki yaklaşım yoluyla ulaşılan kamu girişinde ise dolaylı olarak sağlandığı görülmüştür.

Anıtsallık: Protokol girişi ile kamu girişi arasındaki işlevsel farklılık, mekânların temsili göstergesine yansımıştır. Görsel erişimin odağındaki protokol girişi; binanın

konseptini ve kimliğini sergileyen, resmigeçit kitlesine hitap eden sembolik bir anıtsal duruş sergilemektedir. Kamu girişi ise çalışan ve ziyaret eden kitlenin kolayca ulaşabileceği, tanımlı ve davetkâr bir niteliğe sahiptir.

- **Tatvan Belediye Binası'nın giriş mekânı**

Kamusallık niteliğinin vurgulandığı açık avlu biçimlenişi üzerinden binaya girişler sağlanmaktadır. Belediye binasının kütle biçimlenişinin yarattığı içbükey alanda meydan oluşturan avlu, giriş mekânının uzantısı niteliğinde değerlendirilmektedir. Bu şekilde açık, yarı açık ve kapalı hacimlerden oluşan giriş mekânında alternatif konfor alanları yaratılmıştır.

İşlevsellik: İşlevsel olarak iklimsel koşullara ve kullanıcı ihtiyaçlarına uygun düzenlemeler görülmektedir. Dinlenme, bekleme, dolaşım gibi mekânsal davranışlara yönelik oturma elemanları, korunaklı ve geniş hacimler, asgari düzeyde yönlendirme işaretleri ve danışma bankosu bulunmaktadır. Güvenlik birimi ve turnike geçişi ile denetimli geçiş olanağı sağlanmıştır.

Erişilebilirlik: Erişilebilir nitelikteki mimari düzenlemelerin dış mekânda sağlandığı, iç mekânda ise gözardı edildiği gözlemlenmiştir. Giriş mekânı kapsamındaki tüm geçiş alanları değerlendirildiğinde standartlara uygun fiziksel koşulların sağlanmasında eksik (iç mekânda) ve hatalı (bahçe rampası) uygulamaların olduğu tespit edilmiştir.

Anıtsallık: Protokol ve kamu girişinin ayrı düzenlendiği binada, tanımlı ve temsili giriş mekânı vurgusu kamu girişinde görülmektedir. Protokol girişi ise kamu girişine oranla geri planda kalmakta ve daha düşük göstergelerle tanımlanmaktadır.

- **Bitlis İl Özel İdare Binası'nın giriş mekânı**

Binanın, iç mekânda dikdörtgen planlı bir giriş hacmine açılan iki giriş noktası bulunmaktadır. Bu giriş mekânları, meydan girişinden iç mekâna uzanan açık ve kapalı hacimlerle birlikte ele alınmıştır.

İşlevsellik: Giriş mekânında ziyaretçilerin dinlenme, bekleme, oturma, dolaşım gibi farklı davranışsal beklentilerine karşılık sabit ve esnek donatı elemanları gibi alternatif düzenlemelerin bulunmadığı görülmüştür. Yalnızca kamu binalarındaki

güvenlik birimi, danışma bankosu ve turnike olmak üzere denetimli geçişin standart unsurları bulunmaktadır.

Erişilebilirlik: Engelli rampası bulunduğu için erişilebilir giriş mekânı olarak düzenlendiği düşünülen giriş mekânı incelendiğinde ise erişilebilirlik standartlarına uygun alınması gereken mimari tedbirlerin önemslenmediği görülmüştür. Fiziksel erişim ve çevresel şartlara direnç için yüksek oranda eksiklikler bulunmaktadır.

Anıtsallık: Binanın ana girişi olarak kullanılan görsel erişim düzeyindeki giriş mekânının, protokolün resmi geçişine de açılmasından dolayı görsel etkinin yoğunlaştığı temsili mekân olarak düzenlendiği gözlemlenmiştir.

Giriş mekânının kamu binalarında üstlendiği fonksiyonların çerçevesinde irdelenen üç ayrı kamu binasının girişlerindeki düzenlemelerin ortak paydaları bulunurken; farklı değişkenlerin etkisiyle birbirlerinden ayrılan noktaların olduğu da görülmüştür. Ortak noktalar genellikle çalışmada belirlenen işlevsellik, erişilebilirlik ve anıtsallık kriterleri ölçüsünde mekânın kullanımına uygun tasarlanmış düzenlemeleri oluşturmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

İşlevsellik yönünden ortak uygulamalar

- Giriş mekânının yaklaşım yolunu da içeren açık ve kapalı alanlarla biçimlenmesi
- Giriş mekânının galeri boşluğu şeklinde biçimlenerek düşeyde sirkülasyon (havalandırma, aydınlatma, görsel erişim) alanı yaratması
- Giriş holündeki donatıların dolaşıma uygun düzenlenmesi
- Doğal koşullar çerçevesinde biçimlenme ve iklimlendirme sistemleri
- Mekânı çevreleyen yüzeylerde doğal aydınlatma ve çevreyle görsel ilişki kurma bağlamında, fiziki ve sosyal çevre verilerinin geçirgenliğine dayalı şeffaflık anlayışı
- Ziyaretçilerin bilgilendirilmesine ve güvenlik gereksinimine uygun kamu binalarında olması gereken danışma bankosu, turnike, güvenlik birimi olmak üzere temel sabit donatılar

Erişilebilirlik yönünden ortak uygulamalar

- En az bir giriş mekânının kentsel ölçekte görülebilir ve ulaşılabilir konumda olması

Anıtsallık yönünden ortak uygulamalar

- Binaya erişimin farklı kitlelere uygun işleve sahip birden fazla girişle sağlanması

- En az bir giriş mekânında binanın resmi kimliğini temsilen boyutsal veya görsel baskınlıktaki biçimleniş unsurları

Giriş mekânlarının arasında değişkenlik gösteren düzenlemeler ve bunlara sebep olan faktörler ise aşağıda değerlendirilmektedir:

İşlevsellik yönünden değişkenlik gösteren uygulamalar

- Sosyal etkileşime ve kullanıcıların farklı mekânsal davranışına uygun esnek hacimler, sabit ve hareketli mobilya donatıları gibi alternatif çözümler
- Atmosfer şartlarına karşı korunaklı alanlar

Erişilebilirlik yönünden değişkenlik gösteren uygulamalar

- Erişilebilir mimari düzenlemelerdeki eksik ve hatalı uygulamalar

Anıtsallık yönünden değişkenlik gösteren uygulamalar

- Anıtsal niteliğin farklı girişlerde, farklı anlayışlarla biçimlenmesi (baskınlık, boyutsal oran, görsel yoğunluk)

İncelenen kamu binalarının girişleri arasındaki farklılıkların kaynağı olarak; farklı coğrafi konumlarda, demografik yapıda ve gelişmişlik düzeyindeki kentlerde bulunmaları gösterilebilmektedir. Fakat baskın olarak; kamu binalarının projelendirilme aşamasının farklı usullerle gerçekleştirilmesi ve uygulama aşamasındaki gereken takibin özenli yapılmaması gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Tasarımcı tarafından geliştirilen kamu binası projelerinde belirli bir konsept dahilinde biçimlenen, binanın çevresel verileri de dikkate alınarak giriş mekânının işlevsel potansiyelini arttıran, erişilebilir mimari standartlara uygun fiziki düzenlemelerin daha çok önemsendiği görülmektedir. Bunun aksine devlete bağlı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın hazırladığı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği ile kamu binalarındaki erişilebilirlik standartlarının takibinin yapılmasına rağmen; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından hazırlanan kamu binası projesindeki giriş mekânının erişilebilir olmaması dikkat çekmektedir. Bu binanın giriş mekânındaki kamusal etkinliğin salt giriş-çıkış fonksiyonu ile sınırlandırılması da, alternatif mekânsal çözümlerin eksikliğini göstermektedir.

Sonuç olarak; kamu binalarındaki giriş mekânı biçimlenişinin irdelendiği bu çalışmada, girişin fiziksel ve sosyal düzlemde önemli bir tasarım problemi olduğu görülmüştür. Kamuya karşı davetkâr olması önerilen kamu binalarının giriş mekânında,

kentsel ölçekten bina ölçeğine kadar çevresel ilişkilerin amacına uygun düzenlenmesi gerekmektedir. Fiziki çevrenin verilerine dayanarak güçlü bir ilişkiyle kurgulanması mekânın kalitesini de arttırmaktadır. Kamunun “binaya girme eylemi” ile sınırlandırıldığı giriş mekânının kamusallığının tartışılması gerekmektedir. Giriş mekânı, binanın taşıdığı kamusal sorumluluğun doğrultusunda yapı bütünündeki ortak kullanıma dair sosyal bir etkileşim alanı olarak işlevsel biçimlenişe sahip olmalıdır. Kamu binalarındaki giriş mekânının erişilebilir olmasına dair yasal düzenlemelerin ve yönetmeliklerin varlığı ise ancak pratikte somutlaştığı sürece anlam kazanacaktır. Çalışmada, kamu binalarının giriş mekânını değerlendirirken oluşturulan kriterlerin gelecekteki tasarımlar için farklı bir bakış açısı geliştirmesi adına önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bakış açısıyla günümüzdeki tasarımların değerlendirilmesi, eksiklerinin giderilmesi ve yeni tasarımlara yön verilmesi umularak; akademik literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Altan, İ. (1993). Mimarlıkta Mekân Kavramı. *Psikoloji Çalışmaları*, 19, 75-88.
- Andrews, G. F. (1994). Palaces and palace complexes in the Puuc Region. *George F. and Geraldine D. Andrews papers*.
- Arendt, H. (2011). *İnsanlık Durumu*. (B.S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları. (Orijinal çalışma 1958 yılında yayınlanmıştır)
- Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet Mimarlığı 1923-1938*. İstanbul: Bilge Kültür-Sanat Yayınevi.
- Atmaca, E., ve Adzhumerova, R. (2010). 'Kapı ve Eşik' Kelimeleri Üzerine. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, 12(II), 23-45.
- Baski, İ. (2006). Demirkapılar (Temır Qapıy, Vaskapu, Dömörkapu). *Turkish Studies*, 2(2), 73-88.
- Bianchi, E., Meneghini, R., Jackson, M., & Marra, F. (2011). Archaeological, structural, and compositional observations of the concrete architecture of the Basilica Ulpia and Trajan's Forum. *CommHumLitt*, 128, 73-95.
- Bitlis İl Özel İdaresi İmar ve Kentsel İyileştirme Müdürlüğü
- Boisen, B. (1996). *Lao Tzu's Tao-Teh-Ching: A parallel translation collection*. Boston, MA: Gnomad Publishing.
- Boudon, P. (2018). *Mimari Mekân Üzerine*. (A. Tümertekin, Çev.). İstanbul: Janus Yayıncılık. (Orijinal çalışma 1971 yılında yayınlanmıştır).
- Camp, J. M. (2010). *The Athenian Agora: Site Guide*. Athens: American School of Classical Studies at Athens.
- Carpenter, J. R. (1970). The Propylon in Greek and Hellenistic Architecture. Doctoral Thesis, Pennsylvania University, Philadelphia.
- Chiara, J.D. & Callender, J. (1990), *Time-Saver Standards For Building Types*. Malaysia: McGraw-Hill Professional Publishing Company.
- Ching, F.D.K. (2019). *Mimarlık: Biçim, Mekân ve Düzen*, (G. Aydın, Çev.), Ankara: Nobel Yayınları. (Orijinal çalışma 1979 yılında yayınlanmıştır).
- Curran, R.J. (1983). *Architect ure and Urban Experience*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.
- Çayır, E. (2006). The Study Of The Concept Of The Sacred Hearth And Greek Goddess Of The Hearth And Their Association With The Prytaneion, Its Origins, And Its Development. Yüksek Lisans Tezi, Bilkent University, İstanbul.

- Çelik, G., ve Kuban, Z. (2009). İstanbul Tarihi Yarımadası'nda Tanzimat Dönemi İdari Yapıları. *İtüdergisi/a*, 8(1), 67-80.
- Çiftçi, İ. ve Gümüş, Ç. D. (2017). Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formları. *Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yayın, (01)*.
- Çobanoğlu, Ş. (2011). Modernizm Sonrası Batı Heykel Sanatında Biçimsel Yaklaşımlar ve Taş. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Doğan, N. Ş. (2013), Niğde'deki Türk Dönemi (13-15. Yüzyıl) Yapılarında Taç Kapı-Mihrap Tasarımı ve Bezeme İlişkisi, *Edebiyat Fakültesi Dergisi / Journal of Faculty of Letters*, 30(1), 115-140.
- Dovey, K. (1998). Forbidden Space: the Forbidden City and Tiananmen Square. *In Shifting Balances - Changing Roles in Policy, Research and Design: Proceedings of the 15th International Association for People-Environment Studies Conference*. IAPS. Eindhoven, Netherlands: Eindhoven University of Technology.
- Eldem, S. H. (1973). Elli Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı. *Akademi Dergisi*, 11-12.
- Erasmio, M. (2015). *Strolling Through Rome: The Definitive Walking Guide to the Eternal City*. London: İb Taurish & Co. Ltd.
- Erman, O. (2017). Mekânsal Komşuluk Kavramı Üzerinden Mimari Mekânın Analizi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 32(1), 165-176.
- Freeman, C. (2003). *Mısır, Yunan ve Roma-Antik Akdeniz Uygarlıkları*. (S. K. Angı, çev.). Ankara: Dost Kitabevi. (Orijinal çalışma 1996 yılında yayınlanmıştır).
- Freyberger, K. S., & Ertel, C. (2016). *Die Basilica Aemilia auf dem Forum Romanum in Rom: Bauphasen, Rekonstruktion, Funktion und Bedeutung*. Rom: Reichert Verlag, Sonderschriften des Deutschen Archäologischen Instituts Rom.
- Fueg, F. (1981), *Mimarinin Temelleri*. İstanbul: Yapı-39.
- Gao, J. (2016). Symbolism in the Forbidden City. *Education about Asia*, 21(3).
- Gider, M. (2018). Bâkî Ve Fuzûlî Divanlarında Kapının Algılanma Biçimi. 2. *Uluslararası El Ruha Sosyal Bilimler Kongresi*. Şanlıurfa
- Gümüş, D. Ç. (2015). Erişilebilirlik Mevzuatı Ve Erişilebilirliğin İzlenmesi Ve Denetlenmesi. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Dosya 36(3): Mekânlarda Erişilebilirlik, Kullanılabilirlik ve Yaşanabilirlik*, 14-19.
- Güven, S. (2005). *"Vitruvius" Mimarlık Üzerine On Kitap*. (S. Güven, Çev.), İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.

- Habermas, J. (2004). “*Kamusal Alan*”. *Kamusal Alan (iç.)*. (M. Özbek, Der. ve Çev.). İstanbul: Hil Yayın. (Orijinal çalışma 1964 yılında yayınlanmıştır).
- Hertzberger, H. (1991). *Lessons For Students in Architecture*. Rotterdam: Uit Geverij 010 Publisher.
- Hillier B., Hanson J., Graham H. (1987). Ideas are in Things: an Application of the Space Syntax Method to Discovering House Genotypes. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 14 (4), 363-385.
- Johnstone, C. L., & Graff, R. J. (2018). Situating deliberative rhetoric in ancient Greece: The Bouleutêrion as a venue for oratorical performance. *Advances in the History of Rhetoric*, 21(1), 2-88.
- Kaynak, E. (2020). Bitlis İl Özel İdaresi 2020 Yılı Faaliyet Raporu, Bitlis Kişisel arşiv
- Kleiner, D. E. E. (2009). *Roma mimarlığı* (Türkiye bilimler akademisi açık ders malzemeleri,4.Bölüm)
http://www.acikders.org.tr/file.php/100/Lectures/PDF/Ders_14_Notlar.pdf
 erişim tarihi: 17.07.2019.
- Knackfuss, H. (1908). *Das Rathaus von Milet*. Berlin: Reimer
- Kowalski, J. K. (1981). *The House of the Governor, a Maya Palace at Uxmal, Yucatán, México*. Doctoral Dissertation, Yale University, New Haven.
- Kowalski, J. K., & Christie, J. J. (2003). Evidence for the functions and meanings of some northern Maya palaces. *Maya Palaces and Elite Residences. An Interdisciplinary Approach*, 204-252.
- Kuban, D. (2002). *Mimarlık Kavramları: Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş*. İstanbul: YEM Yayın
- Kutlu, R. (2018). Çevresel Faktörlerin Mekân Kalitesi Ve İnsan Sağlığına Etkileri. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC* ISSN: 2146-5193, 8(1), p.67-78
- Lang, J. (1987). *Creating Architectural Theory: The Role of Behavioral Sciences in Environmental Design*. New York: Van Nostrand Reinhold
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*, (I. Ergüden, çev.), Sel Yayıncılık, İstanbul. (Orijinal çalışma 1974 yılında yayınlanmıştır)
- Lynch, K. (2010). *Kentin İmgesi*. (İ. Başaran, çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal çalışma 1960 yılında yayınlanmıştır)

- Mamatoğlu, N. (2015). Türkiye'de Engelliler İçin Erişilebilirlik Uygulamaları Algısı. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Dosya 36(3): Mekânlarda Erişilebilirlik, Kullanılabilirlik Ve Yaşanabilirlik*, 6-14
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Originally Published in Psychological Review*, 50, 370-396.
- Meiss, V. P. (1990). *Elements of Architecture: From Form To Place*. London: Spon Press.
- Menderes, F. (2014). *Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetim Binalarının Kamusal Erişilebilirlik Açısından Mekân Dizimi (Space Syntax) Yöntemiyle İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Miller, S. (1978). *The Prytaneion: Its Function and Architectural Form*. Berkeley: University of California Press.
- Müller, V. (1937). The Roman Basilica. *American Journal of Archaeology*, 41(2), 250-261
- Necipoğlu, G. (2007). *15.ve 16. Yüzyılda Topkapı Sarayı - Mimari, Tören ve İktidar*. (R. Sezer, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (Orijinal çalışma 1991 yılında yayınlanmıştır).
- Norberg Schulz, C. (1971). *Existence, Space and Architecture*. Londra: Studia Vista.
- Norberg Schulz, C. (1988). *Architecture: Meaning and Place*. Rizzoli International Publication Co., New York.
- Okuyucu, Ş.E. (2011). *Çağdas Eğitim Yapılarında Avlunun Göstergibilimsel Açısından Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Selçuk üniversitesi, Konya.
- Öz, A.K. (2006). *Antik Dönem Meclis Binalarının Metropolis Örneğinde Araştırılması Ve Korunması*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Öz, Y.N. (2015), Yaşlı Kullanıcı Gözüyle Destekli Yaşam Merkezi Tasarımından Örnek Uygulamalar, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Dosya 36(3): Mekânlarda Erişilebilirlik, Kullanılabilirlik Ve Yaşanabilirlik*, 27-33.
- Özmenli, M. (2014). Tapınak-Medeniyet İlişkisi. *Turkish Studies*, 9(10), 1281-1292.
- Peker, A.U. (2009). Anadolu Selçuklu Mimari Tarihinde Anlam Araştırmaları, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(13), 67-80.
- Pollock, H.E.D. (1965) Architecture of the Maya Lowlands. *Handbook of Middle American Indians*, Vol. 2, pp. 378-440.
- Preiser, W. F. E. (1994). Built Environment Evaluation: Conceptual Basis, Benefits And Uses. *Journal of Architectural and Planning Research*, 11(2), 91-107.

- Sağsöz, A., Midilli Sarı, R., Elmalı Şen, D., ve Al, S. (2014). 1938-1960 Yılları Arası Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı. *Electronic Turkish Studies*, 9(10), 941-955.
- Scherrer, V. 2001. “Herkes için Ulaşılabilirlik”, Seminer Notları (Seminar of Design for all notes) , OFD Publications, Istanbul, Cem Ofset, pp.38- 42.
- Smith, E. B. (1956). *Architectural Symbolism of Imperial Rome and the Middle Ages*. New Jersey: Princeton University Press.
- Smith, W. (1870), *Dictionary Of Greek And Roman Biography And Mythology* (vol:2), Boston: Little Brown and Company.
- Sözen, M. (1984), Cumhuriyet dönemi Türk mimarlığı, 1923-1983. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sprajc, I. (2015). *Governor's Palace at Uxmal 59*. Handbook of Archaeoastronomy and Ethnoastronomy, New York: Springer Science Business Media
- Şahin, H. (2020). Türk ve Avrupa mimarisinde insan ölçeği (15-18. yy). *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 7-12.
- Tatvan Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü
- Temel, M. U., ve Şen, D. E. (2019). Belediye Hizmet Binalarının Saydamlık Kavramı Bağlamında İncelenmesi: Yarışma Projeleri. 4. *International Symposium on Innovative Approaches in Architecture, Planning and Design* (s.161-167), Samsun.
- Toptaş, R. (2016). Bergama Hükümet Konağı Örneğinde II. Abdülhamit Dönemi Hükümet Konakları. *Journal of International Social Research*, 9(47).
- TS 9111/ Kasım 2011: Engelliler Ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere (Bu standart iptal edilen TS 9111-Nisan 1991 standardı yerine çıkartılmıştır).
- Tunç, B. F. (2015). *Çok Sesli Mekânsal Pratiklerde Katılımcılığın Rolü: Kuzguncuk ve Yedikule Bostanı*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Turgut, C. A. (2019). Roma Dönemi Şehircilik Anlayışı. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 17(26), 273-302
- Ulrich, R. B., & Quenemoen, C. K. (Eds.). (2014). *A companion to Roman Architecture*. New Jersey: Wiley Blackwell.
- Umar, N., ve Can, C. (2019). Adana Vilayeti Hükümet Konakları. *Megaron*, 14(4), 530-543.

- Uzgören, G. ve Erdönmez, M. E. (2017). Kamusal Açık Alanlarda Mekân Kalitesi Ve Kentsel Mekân Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Megaron Dergisi*, 12(1), 41-56.
- Uzun, İ. (2007). Farklı İşlevli Mimari Yapılardaki Atrium Mekânı Üzerine Bir İnceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 9(2), 51-62.
- Yaldız, E. ve Parlak, Ö. (2018). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapıları, *International Social Sciences Studies Journal*, 4(24), 4930-4947.
- Yazıcı, N. (2010). Amasya'daki Hükümet Konağı Binaları, *Sanat Dergisi*, 18, 91-105.
- Yılmaz, M. (2015). *Aydın'da Türk Devri Kamu Yapıları*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Y. Mimar Hakan Kısacık ile yapılan görüşme (2017)
- Y. Mimar Hakan Kısacık kişisel arşivi

İnternet Kaynakları

- <https://sozluk.gov.tr/> (07.12.2019)
- <http://www.lugatim.com/s/methal> (07.12.2019)
- <https://turkcenedemek.com/kelime/antre/> (07.12.2019)
- <http://aktiffelsefeslisli.org/biliyormuydunuz/baslangiclar-tanrиси-janus/> (20.10.2018)
- <http://ozhanozturk.com/2018/03/08/janus/html> (20.10.2018)
- https://gymlive.net/sedenkopru/lu/photo/1843469504660035740_2112287398 (10.10.2018)
- http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=39394 (10.10.2018)
- <https://incil.info/kitap/Yuhanna/10> (16.08.2020)
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/kapi> (16.08.2020)
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/kapi> (17.08.2020)
- <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/kamu> (15.02.2020)
- <https://sozluk.gov.tr/> (15.02.2020)
- <http://www.netdata.com/netsite/e6f4a14a/toplum-bilim-xml?p=15> (15.02.2020)
- https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/public_1?q=public (15.02.2020)
- <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=3&MevzuatNo=73228&MevzuatTertip=5> (10.04.2019)

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.200610970.pdf> (10.04.2019)

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf> (10.04.2019)

<http://arkeopolis.com/atina-akropolisi/html> (10.05.2019)

<http://arkeopolis.com/atina-akropolisi/html> (10.05.2019)

https://www.vcoins.com/en/stores/praefectus_coins/130/product/octavian_3029_bc_ar_denarius_curia_julia_reverse/406424/Default.aspx (28.06.2019)

<http://www.vitruvius.be/curjulia.html> (28.06.2019)

<http://www.vitruvius.be/ulpia.htm> (17.07.2019)

<http://www.vitruvius.be/ulpia.html> (05.07.2019)

<http://www.vitruvius.be/ulpia.html> (17.07.2019)

<https://www.agefotostock.com/age/en/details-photo/reconstruction-of-the-plan-of-the-basilica-of-pompeii-drawing-roman-civilisation/DAE-15011593/1> (05.08.2019)

<https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/davut.kaplan/64538/11.Ders-Basilica-Curia-Regia.pdf> (05.03.2021)

<http://www.vitruvius.be/pompei.html> (24.08.2020)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Sayil> (10.07.2021)

<https://www.ekoyapidergisi.org/4139-otorite-hukmunde-gizemli-yerlesim-yasak-sehir.html> (17.07.2021)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/topkapi-sarayi> (22.08.2020)

<http://www.eskiturkiye.net/tag/h%C3%BCk%C3%BCmet-kona%C4%9F%C4%B1/> (03.07.2021)

<https://kulturenvanteri.com/yer/bergama-eski-hukumet-konagi/#16/39.118/27.176893> (03.07.2021)

http://ankaraarsivi.atilim.edu.tr/shares/ankara/images/Ankara/10_Hariciye_Vekaleti.jpg (24.01.2021)

https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/tbmm_binalari_tr_20102016.pdf (24.01.2021)

https://en.wikipedia.org/wiki/TCDD_General_Headquarters_Building (25.01.2021)

<https://tr.pinterest.com/pin/366550857163075063/> (25.02.2021)

<https://kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/kulturenvanteri/afyon-beledye-bnasi> (10.07.2021)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/kulturenvanteri/valilik-binasi> (10.07.2021)

https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/destek/hukumet_konaklari/Genel_Esaslar.pdf (22.12.2019)

<https://www.arkitera.com/proje/kayseri-ticaret-odasi-kto-hizmet-binasi/> (16.02.2021)

<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/sgb/uploads/pages/genelgeler/ek-1-binalar-icin-erisilebilirlik-izleme-ve-denetleme-formu.pdf> (10.02.2021)

<https://www.archdaily.com/785985/deventer-town-hall-interior-atelier-pro> (16.02.2021)

<https://www.arkitera.com/proje/gouda-belediye-binasi/> (18.02.2021)

http://www.raf.com.tr/dergi/proje-detay/post_slug/kucukcekmece-belediyesi-yeni-hizmet-binasi/item_id/2351 (16.02.2021)

<http://www.arkiv.com.tr/proje/1-odul-adana-cukurova-ilce-belediyesi-hizmet-binasi-ve-kultur-merkezi-ulusal-mimari-proje-yarismasi/542> (18.02.2021)

https://galeri2.arkitera.com/main.php?g2_itemId=18822 (18.02.2021)

<https://sozluk.gov.tr/> (02.20.2021)

https://en.wikipedia.org/wiki/Swinton,_Greater_Manchester (20.02.2021)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Parliament_House,_Helsinki_-_DSC03815.JPG (20.02.2021)

<https://www.archdaily.com.br/br/01-169525/classicos-da-arquitetura-assembleia-nacional-de-bangladesh-slash-louis-kahn> (20.02.2021)

<https://www.dezeen.com/2019/10/22/boston-city-hall-renovation-utile/> (19.02.2021)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060208-1.htm> (28.02.2021)

<https://www.google.com/maps/place/%C3%87ukurova+Kalk%C4%B1nma+Ajans%C4%B1/@36.9940944,35.3093334,16.52z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0x58ccbb0f655372f6!8m2!3d36.993358!4d35.3096558> (20.05.2021)

<http://www.aymazmimarlik.com.tr/tr/tatvan-belediye-binasi.php> (04.04.2020)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm> (28.02.2021)

<https://www.google.com/maps/place/Tatvan+Belediyesi/@38.523084,42.2706606,16z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0xba12f118fa048670!8m2!3d38.5238997!4d42.2732187> (20.05.2021)

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf> (28.02.2021)

<https://www.google.com/maps/place/Bitlis+Valili%C4%9Fi+%C4%B0l+%C3%96zel+%C4%B0daresi+M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC/@38.4454207,42.1427221,16.04z/data=!4m5!3m4!1s0x400d24eb1291cf77:0x3e2c5d99411c9284!8m2!3d38.4465283!4d42.1460641> (20.05.2021)